

V. ÉVFOLYAM

7-8. SZÁM

ROMA LAP

1997. JÚLIUS-AUGUSZTUS

ÁRA: 40 Ft

HOSSZÚ ÚT

LD

„LUNGO DROM”

P OSTA FORDULT V VAL

Tisztelt szerkesztőség

A Lungo Drom bélapátfalvai tagszervezetének elnökeként július 21-én Egerben, a Korona Szállóban megtartott négynapos tréning egyik résztvevője voltam. Ezúton szeretném köszönetemet kifejezni azon támogatóimnak, akik segítettek abban, hogy a tréningen részt vehessek. Így ifj. Csonka Gábornak, aki lehetővé tette e nagyszerű és hasznos tréning megvalósulását. Tanárnőnknek, Dr. Krisolszky Máriának, aki a tréning alatt fogyni nem akaró türelmét és figyelmét szentelte nekünk, továbbá Lólé Mihály Heves megyei szövivőnek. Köszönetemet

fejezem ki a bélapátfalvai polgármesternek, a jegyzőnek, akik

segítették munkámat. A hivatal Regina nevű titkárnőjének, aki a papírmunkában volt segítségemre.

Szeretném azt is megjegyezni, hogy a helyi kisebbség elnöke minden nemű támogatást megtagadott tőlem. Pedig e tapasztalatsere és fejlesztő munka nagy hasznunkra vált.

Lakatos Zoltánné
Bélapátfalva

Enciklopédia

Cigánymuzsikások a világháborúban

A világháborúban kegyetlenül internálták a Franciaországban élő muzsikus cigányokat

Igen sok cigánycsalád lakott Párizsban az I. világháború előtt. Sok esztendőt töltöttek ott a legjobb módban. A nálunk szokásos polgári ruhákat ott kint az elképzelhetetlen huszárruhák váltották fel, aranyos zsinórral, rövidszárú magyar csizmával. A zsúfolt párizsi kávéházak, mulatók, a Maxim, a Café de la Paix, a Pavillon Chinois és még sok más mulatóhely adott tanyát cigányainknak. Fejenként 40-50 frankot is kerestek napjában.

– minél messzebb Párizstól – helyezték el...

A magyar cigányok először Courtinba kerültek, majd Bergeracha jutottak, végül közvetlenül a spanyol határon fekvő Garaisonba. Itt egy üres gabonarakárba zsúfolták be a magyar cigány internáltakat.

A faépület hasadékein ki- és bejárt a pireneusi vihar fagyos lehelete. Az eső becsöppögött, enni-inni nemigen volt, a falu kútjait elzárták előlük, nehogy megmérgezzék a vizüket.

Leírhatatlan szenvedések napjai következtek. A felügyelő reggel négy órakor harsány hangon kiáltotta:

– Fölkelni!

Négy óra tíz perckor már készen kellett lenniük az öltözködéssel, mert különben nem kaptak reggelit, amely cukor nélküli kávé volt.

Reggeli után jött a munka. Egyesek követ törtek, mások fát vágtak, vagy a községi kórház betegeinek ruháit mosták, minden személyválogatás nélkül a romák éppúgy, mint az egyéb internáltak.

Viszont nálunk a haja szála se görbült meg a hozzánk bevándorolt franciáknak.

(Csemer Géza: Habiszti)

Címlapon: Hargitai Lajos felvétele

ROMA LAP

Megjelenik havonta,
a „Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért”
Közalapítvány támogatásával.

Kiadja: az „Oktatási és Továbbképzési Központ”
Alapítvány

5000 Szolnok, Aranka utca 3.
Telefon: (60) 387-293, Fax: (56) 420-110

Főszerkesztő: Paksi Éva

Tervezőszerkesztő: Pozsa József
Munkatársak: Botosné Kótvé Lilla,
Bubáné Csapó Ilona, Pálfi Elvira

Felelős kiadó: Farkas Flórián

Nyomdai munkák:

REPRÓ STÚDÍÓ Nyomdaipari Egyéni Cég,
Verseyhy Nyomda Kft., Szolnok
ISSN 1216-982X

FIGYELEM!

Szerkesztőségünk elköltözött.

Új címünk:

5000 Szolnok, Aranka u. 3.

ÉJJELI MENEDÉK

*Feledésbe merülő idő,
Idő vérgyöngyök,
Vérgyöngyök tükre,
Asszonyok meddő,
Meddő sikolyára feszülve.*

*Hiába várt,
Várt esőt,
Esőt nem küldtél,
Nem küldtél galambbal,
Könnyet csókolsz,
Csókolsz arcomra,
Arcomra szavakkal.*

*Mint megperzselt,
Megperzselt talaj,
Szikes a szívünk,
Hiába felkent,
Felkent olaj,
Fekélyes,
Fekélyes szerelmünk.*

*Tolvajoknak adtalak,
Adtalak láncokon,
Láncokon csönd,
Csönd a hold,
Táncba hív,
Hív angyalod,
Angyalod lebukva,
Lebukva a mélybe,
A mélybe sötétséget
Sötétséget old
A virradat...*

HAZÁM!

*Óh, pusztá,
Sivár pusztá,
Lelkem minden gondolata,
Te vagy!*

*Száguldó lovak a szélben,
S Én itt állok.
A téiben.
Magányosan.*

*A zord tél lehellete,
Lovaid karcsú termete,
Karámban,
Fenségesen.*

*Fájdalom nézni így, hisz rabok,
Hiába prédikálják
A papok,-
Szabadság.*

*Ahogy állok a szélben,
A pusztá fűvében,
Ámulom s bámulom Öket,
Bánatos fejüket.
Hazám!*

**A négy évszak, avagy emlék
Vivaldinak egy kellemes őszi
alkonyulat pereméről**

NYÁR

*Olvadt lávaként,
Csobogó szakadékokban,
Darak éneklék a fényt.*

*Megtelve az ég korsója,
Csorgatja zuhatag könnyeit,
Földet csókolva sóhaja.*

*Szomjat oltva teret ad újra,
Táncoló izzó sugaraknak,
Míg éjfátyol borul a napra.*

ŐSZ

*Köd kabátban a napkelte,
Csillogó kék-arany égen,
Az erdőket kerülő szél,
Vörös-zöld ingeket tépett.*

*Megfeszített vásznát az élet,
Álomra ringatja hűvös bölcsőjében,
Csellók morájában tovatűnő vadludakkal,
Homlokod pókhálóiban a múltnak integet
békésen,
Aludj, Én öröködöm csendesen.*

TÉL

*Üvölt a jég,
Hasítva tereket,
Belepve őket apró,
Fehér pihék,
Farkasszív látomása,
Elsőáldozó kardja,
Kikeletnek pajzsára fagy,
De eloszlik haragja,
Mert tudja nem győzhet az,
Kinek a sors a vereséget adja,
újra meg újra, bevégezhetetlenségeknek.*

TAVASZ

*Világ méhének magzata vagy
Reinkarnációk végtelen Istene
Kebelidből sugárzó örök pillanat
Szerelmem áradó kegyelme
Gyöngyház lelkednek kapuja
Megalázod magad, hogy magasztaljanak,
S ím megváltasz szíveket
Mint Krisztus halt a világnak.*

**... EZ A PROGRAM LEHET AZ, AMELY NÉHÁNY ÉVEN BELÜL KÉPES
ELMOZDÍTANI A HOLTPONTRÓL, A NYOMORÚSÁGOS
ÉLETHELYZETÉBŐL A MAGYARORSZÁGI CIGÁNYSÁGOT**

***Júliusban középtávú intézkedési csomagot fogadott el a kormány,
mely programmal a cigányság élethelyzetének javítását tűzte ki célul.***

A kormánydöntés az OCKÖ véleményének figyelembevételével történt.

A csomag programpontjai:

1. Oktatás, közművelődés.
2. Foglalkoztatás, földművelés és állattenyésztés.
3. Szociális, egészségügyi és lakásprogramok.
4. Térségi programok.
5. Diszkriminációellenes programok.
6. A cigánykérdéssel kapcsolatos kommunikációs munka feladatai.

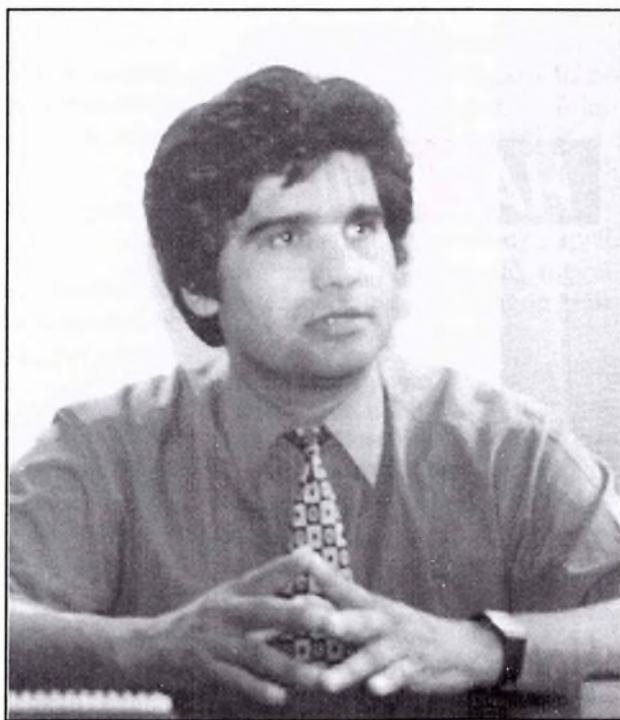
Az intézkedéscsomagban meghatározott feladatok végrehajtásáról az érintett miniszterek és országos hatáskörű szervek vezetői minden év április 30-ig beszámolnak a Cigányügyi Koordinációs Tanácsnak. A Cigányügyi Koordinációs Tanács a miniszterek és az országos hatáskörű szervek vezetőinek beszámolóit alapján minden év június 15-ig tájékoztatja a Kormányt a megvalósított feladatokról és szükség szerint kezdeményezi annak módosítását. A miniszterek és az országos hatáskörű szervek vezetői a középtávú intézkedéscsomagban meghatározott feladatok megvalósítása és az éves beszámolók elkészítése során egyeztetnek az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzattal – szól a kormányhatározat. **Farkas Flóriánnal**, az OCKÖ elnökével erről váltottunk szót.

– Mit jelenthet a középtávú intézkedési csomag a cigányság jövőjét illetően?

– Amikor a középtávú intézkedési csomagról beszélünk, nem szabad elfelejtenünk, hogy ez az a középtávú intézkedési csomag, amit 1995-ben fogadott el a kormány az OCKÖ javaslatával, észrevételeivel. Az OCKÖ az ezt megelőző középtávú csomagot nem fogadta el, hiszen az nélkülözte az OCKÖ javaslatait és ezzel mi nem tudtunk azonosulni. Több hetes, de talán hónaposnak is mondható politikai vita, egyeztetés után sikerült ezt az immáron általunk is jónak tartott középtávú cselekvési programot olyanná formálni, amelyben benne van az OCKÖ, és ezen keresztül természetesen a magyarországi cigányság is. Az egyeztetések során a legnagyobb vitát az váltotta ki, hogy az OCKÖ mennyire vehet részt a végrehajtásban, illetve az ellenőrzésben. De mindazon által én azt gondolom, hogy a cselekvési programban való részvétel a tárcák-

kal való további egyeztetés során jelölhető meg, amelyről már megállapodás van a kormány és az OCKÖ között.

Ez a középtávú cselekvési program az a középtávú cselekvési program, ami a cigány politika történetében még nem fordult elő. Azt gondolom, hogy ha ez párosul pénzügyi döntéssel, pénzügyi garanciával, akkor ez a program lehet az, amely néhány éven belül képes elmozdítani a holtpontról, a nyomorúságos élethelyzetéből a magyarországi cigányságot. Nem szabad azonban azt remélni, hogy a program önmagában meg fogja oldani a

magyarországi cigányság összes problémáját. Egy nagyon komoly átfogó programról van szó, amely komplexen lesz méltó az ügy kezelésére. Ugyanakkor a középtávú

cselekvési programnak komoly politikai üzenete is van. Évek óta rendszeresen felmerül bennünk a kérdés, képes-e a kormány a többi kisebbségtől külön kezelni a cigányügyet, képes-e ezt nevesíteni. Ez a program – a hiányosságokat pótolva – bizonyíték arra, hogy igen.

Nem szabad figyelmen kívül hagyni az OCKÖ, ezen keresztül a magyarországi cigányság felelőségét sem. Ha most nem válunk a sorsunk felelőssévé, ha nem érezzük ennek a súlyát, ha nem leszünk ebben úgy partnerek, hogy rólunk van szó és a felelősség közös, akkor az egyetlen és talán az utolsó lehetőségünket fogjuk elveszíteni. Ezért az OCKÖ szemináriumok, ankétok formájában tájékoztatja a helyi képviselőket, a cigányokat, egyáltalán a civil szervezeteket minden megyében. Eddig 5 megyében jártunk. Igen nagy figyelem kíséri a közép-távú intézkedési program technikai kivitelezését. Azt gondolom az OCKÖ-nek a program sikeres végrehajtásában soha nem látott politikai, erkölcsi és szakmai felelőssége van.

– Mit várnak a cigány emberek ettől a programtól?

– A program nem fogja megoldani a magyarországi cigányság több évtizedes problémáját. Gazdasági, oktatási, szociális és diszkriminatív kérdést nem fog tudni megoldani, viszont egyfajta elmozdulást várnak a programtól az emberek. Mindenképpen igazolni kell a kormányzat és a társadalom felé, hogy ez a program hasznos, hogy ezt a programot a cigányság képes kezelni, jól tudja kezelni, jól bánik vele ahhoz, hogy ez a cselekvési program tovább erősödjön és tovább gyümölcsözzön, esetleg tovább legyen fejlesztve, mind pénzügyi, mind pedig szakmai vonatkozásában. Értékelendő, hogy a kormány meghozta ezt a döntést, hogy képes a magyarországi cigányság ügyét, helyzetét, élethelyzetét kezelni és felvállalta ezzel a cigány ügyet, de ami a program sikerességét illeti, nagyon fontosnak tartom, hogy mi az, ami ezt megelőzi, mert amíg ez a program beindul, addig éhen halhatnak em-

berék, tovább erősödik a diszkrimináció, a munkanélküliség és számos más egyéb területen a probléma. Legalább az oktatás és a foglalkoztatás vonatkozásában azonnali hatállyal be kell indítani most egy programot ahhoz, hogy ez egyfajta hatásvizsgálatként is jelen lehessen a nagy program beindítása előtt. Ez az egyik feltételünk, a másik pedig, hogy rendelje mellé a kormány a támogatást, mert a költségvetésben – ebben a pillanatban – én ezt nem látom. Márpedig ha nincs pénzügyi

garancia, akkor ez olyan lesz, mint egy harangszó.

– A közép-távú intézkedési csomag – közel a választásokhoz – nem lehet a választási kampány része?

– Abban az esetben, ha nagyon rövid időn belül garantáltan nem lesz mellérendelve a pénz, akkor a harangszó egy kampányharang lesz, amit az OCKÖ a legkéményebben fog visszautasítani, és gondoskodni fog arról, hogy ne legyenek a cigányok félrevezetve.

Paksi Éva

Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat Elnöke

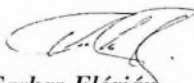
Vaclav Havel
Elnök
Cseh Köztársaság

Tisztelt Elnök Úr!

Nagy megütközéssel értesültem arról, hogy az utóbbi hetekben kivándorlási hullám indult el Kanadába a csehországi cigányság körében. Értesüléseink szerint a szándékot az utóbbi idők bizonyos történései érlelték meg sok cigány emberben, főként az, hogy az árvíz okozta kényszerű népezsémozgást igyekszik több helyhatósági vezető a cigányok kiszorítására kihasználni. Magyarországon arról is híreket hallani, hogy egyes polgármesterek inkább kifizetik a cigányok kanadai repülőjegyét, csakhogy elérjék távozásukat, sokszor azzal a feltétellel, hogy a romák visszaadják még állami lakásaikat is. Azt, hogy a sajtóhíradások mennyire valóságosak, nehéz ellenőrizni. Ám tény: valami történik a cigányokkal Csehországban, mégpedig olyasmi, ami – nemzetközi összehasonlításban is egyedülállóan – a tömeges kivándorlási szándék megérlelődéséhez vezetett.

A magyarországi több mint félmillió cigány népesség képviseleti szerve, az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat nem formálhat jogot a beavatkozásra egy idegen ország államügyeibe, ám mint az állami keretektől függetlenül összetartozó cigányság gondjai jellegüknél fogva nemzetköziek, fel kívánjuk emelni szavunkat csehországi testvéreink érdekében. Meggyőződésünk, hogy Ön, mint az emberi jogok régi, hiteles és elismert védelmezője, minden lehetőt megtesz a kialakult helyzet rendezésére, ám feltételezzük, hogy most konkrét kormányzati intézkedések szükségesek a Csehországot a nemzetközi szinten is hátrányosan érintő probléma kezeléséhez. Kérjük, határozottan indítványozza e lépések megtételét a cseh kormánnyal. Tudatában vagyunk annak is, hogy Csehországot a közelmúltban súlyos természeti katasztrófa sújtotta. Kérjük, emiatt fogadja együttérzésünket. A – részben épp emiatt kialakult – kivándorlási válság megoldása azonban, véleményünk szerint, nem független más fontos feladatoktól, már csak azért sem, mert a történetek alapvetően nehezítik meg Csehország nehezen kiküzdött nemzetközi tekintélyét.

Munkájában további sikereket kívánva üdvözlöm:

Farkas Flórián

Budapest, 1997. augusztus 14.

A cigányság élethelyzetének javítására vonatkozó középtávú intézkedéscsomag

I.

1997 és 1998-ban megvalósítandó programok és intézkedések

1. OKTATÁS, KÖZMŰVELŐDÉS

1.1. A közoktatás és a felsőoktatás tanulmányi ösztöndíj-rendszerének és tandíjtámogatásának továbbfejlesztése a cigány fiatalok oktatási lehetőségeinek támogatására.

Felelős: művelődési és közoktatási miniszter
Határidő: 1998. március 31.

1.2. Meg kell vizsgálni a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény hatályba lépését követően, hogy a gyermekvédelmi támogatás milyen hatékonysággal oldja meg az oktatási intézményekben tanuló hátrányos helyzetű cigány gyermekek tanszerellátási, étkezési és egyéb problémáit.

Felelős: népjóléti miniszter; művelődési és közoktatási miniszter; belügyminiszter
Határidő: 1998. május 31.

1.3. A cigány gyermekek óvodai nevelését és iskolai nevelését- oktatását ajánlott óvodai nevelési programok és minta-tantervek elkészítésével kell segíteni.

Felelős: művelődési és közoktatási miniszter
Határidő: 1998. március 30.

1.4. Több megyére kiterjedő vizsgálat keretében kell felmérni a közoktatásban alkalmazott módszereknek és modelleknek a cigány tanulók körében elért hatékonyságát, valamint az oktatási rendszerben fellelhető diszkriminatív tényezőket.

Felelős: művelődési és közoktatási miniszter
Határidő: 1998. március 31.

1.5. Fel kell tárni az eltérő tantervű osztályok és iskolák, valamint az áthelyező bizottságok működésének problémáit azzal a céllal, hogy ez az oktatási forma ne váljék nemkívánatos szegregáció területévé.

Felelős: művelődési és közoktatási miniszter
Határidő: 1998. május 31.

1.6. Meg kell vizsgálni a közoktatási rendszer középfokú intézményeiben továbbtanuló cigány fiatalok számának növelését célzó különböző működő programokat a pedagógiai eredményesség és a költségtakarékosság szempontjából.

Felelős: művelődési és közoktatási miniszter
Határidő: 1997. szeptember 30.

1.7. Átfogó program, ütemterv, finanszírozási terv készítése szükséges a középfokú intézményekben továbbtanuló cigány fiatalok arányának jelentős növelése érdekében. Ehhez a már működő regionális tehetséggondozó programok (Józsefvárosi Tanoda, Galilei Alapítvány, Amrita OBK, Collegium Martineum, Gandhi Gimnázium) megszilárdítására, összehangolására, kiterjesztésére van szükség a Művelődési és Közoktatási Minisztérium szakmai irányításával hasonló programok elindításának előkészítése érdekében Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén, Szolnok és Heves megyékben.

Felelős: művelődési és közoktatási miniszter
Határidő: 1997. december 15.

1.8. Országos koncepciót kell kidolgozni a Művelődési és Közoktatási Minisztérium cigány oktatásfejlesztési programjának megfelelő roma kisebbségi oktatási intézmények (Gandhi Gimnázium – Pécs, Kalyi Szolnok) hálózatának bővítésére. A koncepció kidolgozása során törekedni kell az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzattal való folyamatos együttműködésre.

Felelős: művelődési és közoktatási miniszter
Határidő: 1998. március 31.

1.9. A cigány tanulóknak a közoktatás intézményeibe való könnyebb integrálása érdekében szükséges a Művelődési és Közoktatási Minisztérium 1995-ben jóváhagyott cigány oktatásfejlesztési programjában illeszkedő cigány felzárkóztató és tehetséggondozó kollégiumok (Collegium Martineum – Mánfa, Kedves Ház – Nyírtelek) fejlesztése. Ezek mellett további négy ilyen típusú kollégium létrehozásának előkészítése szükséges Debrecen, Miskolc, Salgótarján és Kaposvár térségében

(Folytatás a következő oldalon)

a szervezeti, finanszírozási és egyéb működési feltételek megteremtésével.

Felelős: művelődési és közoktatási miniszter

Határidő: 1998. március 31.

2. FOGLALKOZTATÁS, FÖLDMŰVELÉS ÉS ÁLLATTENYÉSZTÉS

2.1. Foglalkoztatást elősegítő intézkedések

2.1.1. A telepek vagy teletszerű lakókörnyezetek kiváltásához és/vagy infrastrukturális fejlesztéséhez kapcsolódó célzott közmunkaprogramok meghirdetése pályázat formájában, prioritást adva azoknak a települési önkormányzatoknak, amelyek saját anyagi eszközeikkel kiegészítve, a helyi cigány közösségekkel együttműködve vállalják a programokban való részvételt.

Felelős: munkaügyi miniszter

Határidő: 1997. december 31.

2.1.2. A megyei területfejlesztési tanácsok, valamint a megyei munkaügyi tanácsok a cigány kisebbségi önkormányzatokkal és az önkormányzati területfejlesztési társulásokkal együttműködve, készítsenek megyei koncepciót és kistérségfejlesztési

tési komplex programokat a hátrányos helyzetű rétegek - ezen belül a cigányság - foglalkoztatási körülményeinek javítására.

Felelős: környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter; munkaügyi miniszter

Határidő: 1998. május 31.

2.1.3. A már működő sikeres foglalkoztatási programok hasznosítható szervezeti és módszertani tapasztalatainak összegzésével készüljön módszertani tájékoztató füzet a települési- és a cigány kisebbségi önkormányzatok, szervezetek részére.

Felelős: munkaügyi miniszter

Határidő: 1997. december 31.

2.1.4. Értékelni kell, hogy a munkanélküliségtől különösen sújtott térségekben a közhasznú- és közmunkaprogramok milyen mértékben járultak hozzá a tartósan munkanélküli, hátrányos helyzetű társadalmi rétegek, így a cigányság foglalkoztatási helyzetének javításához.

Felelős: munkaügyi miniszter

Határidő: 1998. március 31.

2.2. A cigányság munkaerőpiaci esélyeinek javítását segítő képzési programok

2.2.1. Meg kell vizsgálni a regionális munkaerőfejlesztő- és képző központok hátrányos helyzetű, tartós munkanélküliek - ezen belül cigányság - számára meghirdetett, a munkaerőpiacon jól felhasználható programjainak és képzéseinek bővítési lehetőségeit. Át kell tekinteni a kistérségi fejlesztési programokban való beillesztés, és a decentralizált szervezés gyakorlatát annak érdekében, hogy a tanfolyamokon nagyobb arányban vegyenek részt kiemelkedően magas munkanélküliségi rátájú kistépülések halmozottan hátrányos helyzetű polgárai.

Felelős: munkaügyi miniszter, környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter

Határidő: 1997. december 15.

2.2.2. A szakképzési kutatási programok keretén belül kiemelt figyelmet kell fordítani a cigány tanulók szakképzésében való megtartásának módszereire és feltételeire. A vizsgálati eredmények alapján készüljön a gyakorlati munkában hasznosítható útmutató a szakképzési intézmények számára.

Ki kell dolgozni a cigány tanulók szakmai képzési problémáinak megoldását célzó speciális képzési modulokat, pedagógus továbbképző programokat.

(Folytatás a következő oldalon)

Felelős: munkaügyi miniszter, művelődési és közoktatási miniszter

Határidő: 1998. március 31.

2.3. Földművelési és állattenyésztési programok

2.3.1. A Földművelésügyi Minisztérium szakmai irányítása alatt az ország különböző térségeiben programok indítása a rendelkezésre álló földterületeken, saját kertekben, illetve a szociális földprogram keretében. A program megvalósítása során törekedni kell a Magyarországi Cigányokért Közalapítvánnyal a folyamatos együttműködésre.

a/ Kisállat- és sertésenyésztési program beindítása, a szervezeti, finanszírozási és egyéb működési feltételek megteremtésével.

b/ Növénytermesztési program beindítása, mely a kertekben és háztáji területeken zöldség- és gyümölcstermesztést, a működő szociális földprogramokra építve hagyományos növénytermesztést céloz meg.

Felelős: földművelésügyi miniszter, népjóléti miniszter

Határidő: 1998. március 31.

2.3.2. Kistérségi szociális földprogramok modell-kísérletkénti beindítása az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat által javasolt kistérségekben (Gilvánfa, Magyarcsanád).

Felelős: földművelésügyi miniszter, népjóléti miniszter

Határidő: 1998. március 31.

2.3.3. Meg kell vizsgálni az állami tulajdonban maradt mezőgazdaságilag művelhető területeknek a szociális földalapba történő átadásának lehetőségét. A vizsgálat térjen ki a kárpótlás során visszamaradt területek használatára, továbbá a decentralizált privatizáció során értékesített volt állami gazdaságok földbérleményének szakszerű használatára. A vizsgálat a tartósan állami tulajdonba maradó gazdasági társaságok földhasználatát, földbérletét nem érinti. Az így létrejövő szociális földalapot az önkormányzatokon keresztül – az önkormányzatok földtulajdon kezelői jogának fenntartása mellett – kell hasznosítani, különös tekintettel a cigány gazdálkodók földigényének kielégítésére.

Felelős: a privatizációért felelős tárca nélküli miniszter, földművelésügyi miniszter, népjóléti miniszter

Határidő: 1997. december 31.

2.3.4. A Magyar Agrárkamarával együttműködve ki kell alakítani azt a rendszert, amely elősegíti, hogy a szociális földprogramok a gazdajegyzők

szakmai tanácsadása mellett hatékonyabban valósuljanak meg.

Felelős: földművelésügyi miniszter

Határidő: 1997. szeptember 30.

2.3.5. A több megyére kiterjedő hatásvizsgálat alapján be kell számolni a szociális földprogramok eddigi tapasztalatairól.

Felelős: népjóléti miniszter, földművelésügyi miniszter

Határidő: 1997. december 31.

2.3.6. Készüljön tájékoztató jellegű módszertani füzet, amely felhasználható a földművelési és állattenyésztési programok szervezéséhez és működtetéséhez.

Felelős: népjóléti miniszter

Határidő: 1997. szeptember 30.

3. SZOCIÁLIS, EGÉSZSÉGÜGYI ÉS LAKÁSPROGRAMOK

3.1. Meg kell vizsgálni egy olyan válságkezelő vis maior-keret létrehozásának lehetőségét, mely természeti katasztrófák vagy egyéb körülmények miatt veszélyhelyzetbe került hátrányos helyzetű családok közvetlen támogatását is biztosíthatja.

Felelős: Cigányügyi Koordinációs Tanács elnöke, népjóléti miniszter, belügyminiszter, pénzügyminiszter, Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal elnöke

Határidő: 1997. december 31.

3.2. A telepek, telepszerű lakókörnyezetek és a kolóniák újratermelődésének megakadályozása és visszaszorítása érdekében fel kell mérni az ilyen típusú hátrányos területeket, számszerűen jelezve az érintett lakónépességet is. A telepek, telepszerű lakókörnyezetek kiváltására, illetőleg azok infrastruktúrájának, intézményeinek fejlesztésére megvalósítási ütemtervet kell készíteni az érintett cigány közösségek igényeinek figyelembevételével.

Felelős: pénzügyminiszter, környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter, belügyminiszter, népjóléti miniszter, közlekedési, hírközlési és vízügyi miniszter, Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal elnöke

Határidő: 1997. december 31.

3.3. A lakáspolitikai irányelvekhez illeszkedően értékelni kell az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat, Jóléti Szolgálati Alapítvány lakásprogramjainak tapasztalatait és javaslatot kell tenni a hátrányos helyzetű rétegek, és ezen belül a cigányság lakásproblémáinak megoldását segítő programok továbbfejlesztésére vonatkozóan.

*Felelős: pénzügyminiszter
Határidő: 1998. május 31.*

4. TÉRSÉGI PROGRAMOK

4.1. A vonatkozó jogszabályok módosításával el kell érni, hogy a területfejlesztés központi előirányzatából, központi feladatként, külön támogatást lehessen biztosítani helyi kisebbségi komplex válságkezelő programok végrehajtására olyan településeken, ahol a lakónépességen belül jelentős részarányt képviselnek a halmozottan hátrányos helyzetű rétegek, köztük a cigány kisebbségi közösségek tagjai.

*Felelős: környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter
Határidő: 1998. február 28.*

4.2. Figyelemmel kell kísérni, hogy a megyei területfejlesztési tanácsok által támogatott programok mennyiben enyhítik a tartós munkanélküliség problémáját. Ennek során szükséges megvizsgálni azt is, hogy e programok milyen mértékben és hatékonysággal érik el azokat a településeket, ahol a lakónépességen belül jelentős részarányt képviselnek az átlagosnál rosszabb életkörülmények között élő cigány kisebbségi közösségek tagjai. A megyei területfejlesztési tanácsok keretében e célból folyamatos megfigyelést kell végezni. Ennek tapasztalatait a célelőirányzatok megállapításánál figyelembe kell venni.

*Felelős: környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter
Határidő: 1998. április 30.*

4.3. A Megyei Területi Információs Központ munkáján belül, meg kell szervezni – az adatvédelem követelményeinek megfelelően – a cigánysággal kapcsolatos fejlesztésekre vonatkozó egységes nyilvántartási rendszert.

*Felelős: környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter; Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal elnöke
Határidő: 1997. december 31.*

4.4. Módszertani segédletet kell készíteni annak érdekében, hogy a hátrányos helyzetű cigányság nagyobb arányban vegyen részt a környezeti rehabilitációt is tartalmazó települési és kistérségi fejlesztési programokban.

*Felelős: környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter
Határidő: 1997. december 31.*

4.5. A telepekre és a telepszerű lakókörnyezetekre vonatkozó felmérés alapján, javaslatot és kistérségi fejlesztési programokba illeszkedő, megvalósítási tervet kell kidolgozni a ivóvízellátási problémák műszaki megoldására. A hosszú távú feladat megvalósítása érdekében az érintett tárcáknak és

(Folytatás a következő oldalon)

önkormányzatoknak az üzemeltetés feltételeit és garanciáit is tisztázni szükséges.

Felelős: belügyminiszter; közlekedési, hírközlési és vízügyi miniszter; pénzügyminiszter; környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter; népjóléti miniszter

Határidő: 1998. december 31.

5. DISZKRIMINÁCIÓELLENES PROGRAMOK

5.1. Meg kell vizsgálni annak a lehetőségét, hogy a hátrányos megkülönböztetés tilalmát tartalmazó jogszabályok hogyan, milyen módon egészíthetők ki - az elv gyakorlati érvényesülése érdekében - megfelelő eljárási renddel és szankciórendszerrel.

Felelős: érintett miniszterek

Határidő: 1998. február 28.

5.2. A cigánysággal szembeni diszkriminációkkal foglalkozó kutatások alapján megvalósíthatósági tanulmányokat kell készíteni.

Felelős: belügyminiszter

Határidő: 1998. március 30.

5.3. Értékelni kell az ORFK által indított kísérleteket és dönteni kell az értékelés alapján azok országos kiterjesztéséről:

a/ Értékelni kell a hátrányos helyzetű, középiskolás cigány származású fiatalok rendőrré válásának támogatására az 1996/97-es tanévben első alkalommal kiírt pályázat tapasztalatait, mérlegelni kell országos bevezetésének lehetőségeit.

Felelős: belügyminiszter

Határidő: 1998. május 30.

b/ Értékelni kell a „Nógrád biztonságáért” program kisebbségvédelmi részprogramjának megvalósulását. Javaslatot kell készíteni a programoknak más régiókban történő hasznosítására.

Felelős: belügyminiszter

Határidő: 1997. december 31.

5.4. A rendőrök graduális és posztgraduális képzésébe be kell építeni a cigány kisebbségre vonatkozó ismereteket, a diszkriminációmentes, humánus szolgáltatásnyújtás érdekében:

a/ A Budapesti Rendőr Szakközépiskolában - az 1996/97-es tanév óta - kísérleti jelleggel alkalmazott toleranciavizsgálat tapasztalatait elemezni kell és meg kell vizsgálni annak eredményei hasznosításának lehetőségét.

Felelős: belügyminiszter

Határidő: 1997. október 31.

b/ Az eddig végzett kutatások eredményeinek figyelembevételével meg kell kezdeni a főiskolai és szakközépiskolai tananyag és oktatási módszertan kidolgozását, valamint a tantervek módosítását.

Felelős: belügyminiszter

Határidő: 1998. május 31.

c/ A személyi állomány továbbképzésébe - lehetőség szerint roma szakemberek közreműködésével - be kell iktatni a cigányságra vonatkozó társadalomtörténeti, kulturális, szociológiai stb. ismereteket.

Felelős: belügyminiszter

Határidő: 1997. december 31.

d/ A vezetőképzésben, felső és középvezetői szinten egyaránt - konfliktusok kezelésére szakosodott külföldi és hazai szervezetek közreműködésével - meg kell kezdeni az előítéletességből adódó konfliktusok kezelését és megelőzését célzó technikák oktatását.

Felelős: belügyminiszter

Határidő: 1997. december 31.

6. A CIGÁNYKÉRDÉSEL KAPCSOLATOS KOMMUNIKÁCIÓS MUNKA FELADATAI

6.1. Tanácskozások szervezése a megyei és települési önkormányzati vezetők, települési önkormányzati szövetségek, cigány kisebbségi önkormányzatok, cigány szervezetek, megyei területfejlesztési és munkaügyi tanácsok, valamint az érintett közalapítványok és alapítványok vezető munkatársaival a középtávú intézkedési csomagról.

Felelős: MEH politikai államtitkára, NEKH elnöke, belügyminiszter; munkaügyi miniszter; környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter

Határidő: 1997. október 30.

6.2. A NEKH elnökének előterjesztésében a Cigányügyi Koordinációs Tanács vitassa meg és hagyja jóvá a cigányság élethelyzetének javításával kapcsolatos PR tevékenység tartalmi elemeit.

Felelős: NEKH elnöke, CKT elnöke

Határidő: 1997. október 15.

6.3. A NEKH elnökének előterjesztésében a Cigányügyi Koordinációs Tanács tegyen javaslatot a jelen intézkedési csomag I. fejezete 2.1.3., valamint a 2.3.6. pontjaiban szereplő tájékoztató füzetek minél szélesebb körű terjesztésére.

Felelős: NEKH elnöke, CKT elnöke

Határidő: 1997. október 15.

II.

Középtávú irányelvek a később meghatározandó kormányzati feladatok számára

1. OKTATÁS, KÖZMŰVELŐDÉS

1.1. Oktatás

1.1.1. A Nemzeti Alaptanterv és a Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Óvodai Nevelésének és Iskolai Oktatásának irányelvei alapján, tovább kell fejleszteni a cigány kisebbségi oktatási intézményrendszert és a cigány felzárkóztató, tehetséggondozó oktatást. A cigányságról, annak kultúrájáról szóló ismereteket az általános és középiskolai oktatás rendszerébe be kell építeni.

Felelős: művelődési és közoktatási miniszter
Határidő: folyamatos

1.1.2. Kiemelt figyelmet kell fordítani a pedagógusok képzésében a cigány gyermekekkel, tanulókkal foglalkozó leendő pedagógusok felkészítésére. A pedagógiai-szakmai szolgáltatások rendszerén belül, biztosítani kell a gyakorló pedagógusok továbbképzését, a cigány gyermekek sikereiből oktatása-nevelése érdekében.

Felelős: művelődési és közoktatási miniszter
Határidő: folyamatos

1.1.3. Támogatni kell a cigány fiatalokat abban, hogy minél többen vegyenek részt a felsőoktatási intézmények előkészítő programjain, O. évfolyamain.

Felelős: művelődési és közoktatási miniszter
Határidő: folyamatos

1.1.4. Támogatni kell a cigányság oktatásának tartalmi megújítását szolgáló kutatásokat.

Felelős: művelődési és közoktatási miniszter
Határidő: folyamatos

1.2. Kultúra, közművelődés

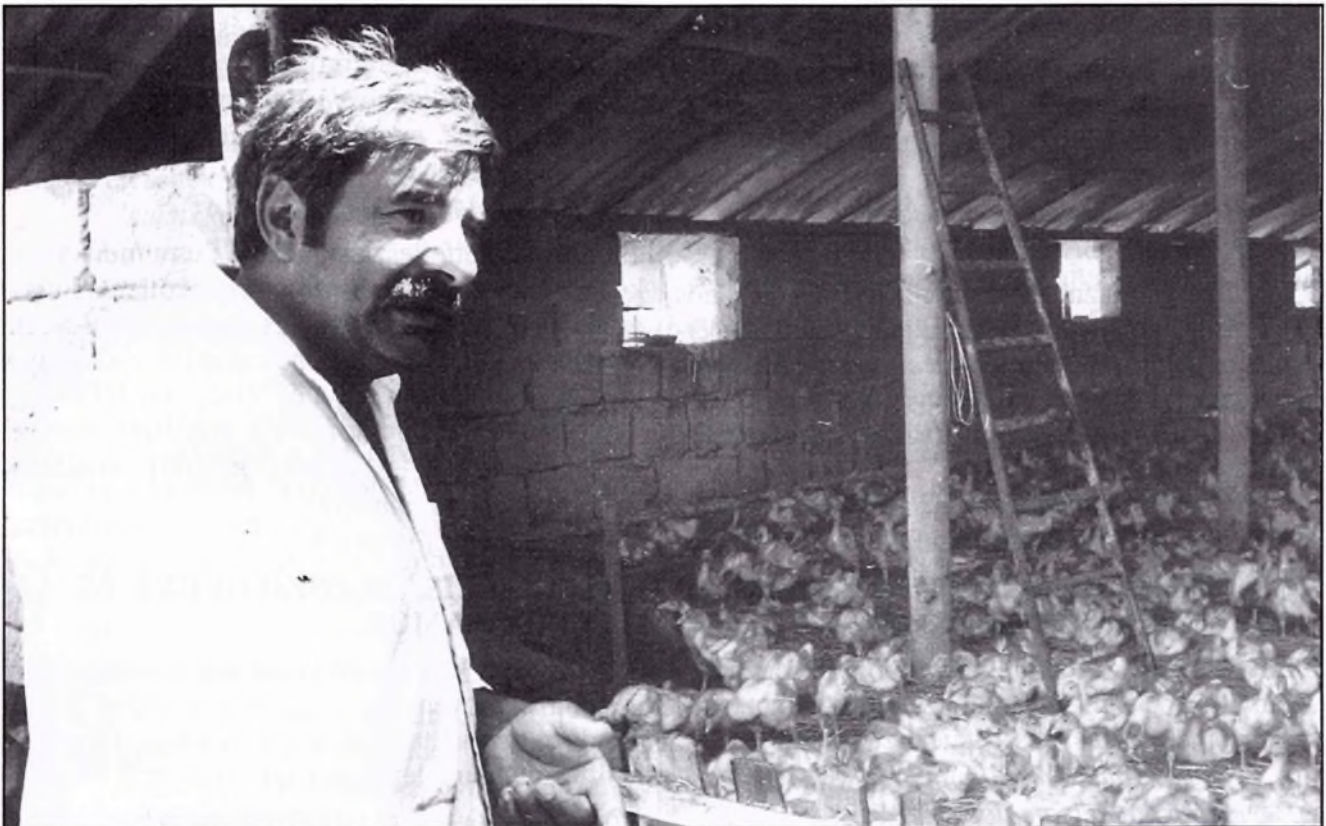
1.2.1. Fejleszteni kell a cigányság kulturális tevékenységéhez, csoportszerveződéséhez kapcsolódó közművelődési intézményrendszert és a cigány kulturális értékek megőrzését szolgáló kulturális szakintézmények rendszerét.

Felelős: művelődési és közoktatási miniszter
Határidő: folyamatos

1.2.2. A reális szükségletekkel összhangban célszerű fenntartani és támogatni azt, hogy a cigányság számára az oktatási, kulturális és a közművelődési szolgáltatások anyanyelven is hozzáférhetők legyenek.

Felelős: művelődési és közoktatási miniszter
Határidő: folyamatos

(Folytatás a következő oldalon)

2. FOGLALKOZTATÁS, FÖLDMŰVELÉS ÉS ÁLLATTENYÉSZTÉS

2.1. Foglalkoztatást elősegítő intézkedések

2.1.1. A megyei munkaügyi központok – az önkormányzatokkal és a cigány kisebbségi önkormányzatokkal együttműködve – folyamatosan keressék és tárják fel azokat a munkaterületeket, amelyek leginkább alkalmasak a cigányság közhasznú foglalkoztatására.

Felelős: munkaügyi miniszter

Határidő: folyamatos

2.1.2. A tartósan munkanélkül lévők munkaerőpiaci helyzetének javítására 1997-ben indított központi foglalkoztatási és képzési program működtetésével folyamatosan törekedni kell arra, hogy a cigányság minél nagyobb hányadának foglalkoztatási problémái megoldódjanak.

Felelős: munkaügyi miniszter

Határidő: folyamatos

2.1.3. A foglalkoztatási törvény keretei között - elsősorban a normatív eszközrendszer működtetése során nyújtott többlettámogatások révén - a hátrányos helyzetűek javára pozitív diszkriminációt kell alkalmazni.

A pályakezdő munkanélküli fiatalok támogatási rendszerét olyan formában kell működtetni, hogy az a hátrányos helyzetű fiatalok munkába helyezését kiemelten segítse.

Felelős: munkaügyi miniszter

Határidő: folyamatos

2.1.4. Az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány és a Közmunkatanács fordítson kiemelt figyelmet a cigányok foglalkoztatását segítő, megalapozott programokra.

Felelős: munkaügyi miniszter

Határidő: folyamatos

2.1.5. Szorgalmazni és segíteni kell a kölcsönös tájékoztatás feladatait is tartalmazó, egymást érdeemben segítő együttműködési megállapodások megkötését a megyei munkaügyi központok és a cigány kisebbségi önkormányzatok, szervezetek között.

Felelős: munkaügyi miniszter

Határidő: folyamatos

2.2. A cigányság munkaerőpiaci esélyeinek javítását segítő képzési programok

2.2.1. A megyei munkaügyi központok segítsék a cigány kisebbségi önkormányzatok foglalkoztatási szakértőinek felkészítését, tájékoztatását.

Felelős: munkaügyi miniszter

Határidő: folyamatos

2.2.2. A sorkatonai szolgálat keretében fenn kell tartani a hátrányos helyzetű fiatalok munkaerőpiaci helyzetét javító rövid idejű képzési programokat.

Felelős: munkaügyi miniszter, honvédelmi miniszter

Határidő: folyamatos

2.2.3. Kiemelt figyelmet kell fordítani a büntetés-végrehajtási és javítónevelő intézetek keretében folyó - a munkaerőpiaci esélyek javítását elősegítő - képzési programokra.

Felelős: munkaügyi miniszter, igazságügyi miniszter, belügyminiszter

Határidő: folyamatos

2.3. Földművelési és állattenyésztési programok

2.3.1. A szociális földprogram további működtetése, bővítése és kiterjesztése az ország hátrányos helyzetű térségeiben, aktív szociálpolitikai eszközként. A program megvalósítása során törekedni kell a Magyarországi Cigányokért Közalapítvánnyal a folyamatos együttműködésre.

Felelős: népjóléti miniszter

Határidő: folyamatos

2.3.2. Elő kell segíteni annak a lehetőségét, hogy a szociális földprogramokban résztvevők gazdálkodóvá, őstermelővé, illetve vállalkozóvá váljanak. Ehhez kapcsolódóan erősíteni kell a szükséges képzési és szaktanácsadói szolgáltatásokat. Elő kell segíteni a felvásárlási és értékesítési szervezetekhez, integrátorokhoz való kapcsolódást.

Felelős: földművelésügyi miniszter, népjóléti miniszter, munkaügyi miniszter, pénzügyminiszter

Határidő: folyamatos

2.3.3. A területfejlesztési tanácsok és a munkaügyi központok hangolják össze a kedvezőtlen adottságú térségek agrárgazdasági és foglalkoztatási célú támogatási rendszereit, ennek alapján alakítsanak ki közös fenntartású helyi és térségi modelleket.

Felelős: földművelésügyi miniszter, környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter, munkaügyi miniszter

Határidő: folyamatos

3. SZOCIÁLIS, EGÉSZSÉGÜGYI ÉS LAKÁSPROGRAMOK

3.1. Bővíteni kell a népegészségügyi szempontból is fontos, prevenciót szolgáló különböző szűrőgondozó szolgáltatások körét. Kiemelt figyelmet kell fordítani a telepeken vagy telepszerű lakókör-

(Folytatás a következő oldalon)

nyezetben lévő, a környezeti és személyi higiéniát veszélyeztető tényezők megszüntetésére.

Felelős: népjóléti miniszter

Határidő: folyamatos

3.2. Az egészségügyi reform keretében kiemelt figyelmet kell fordítani a cigányságot jelentős mértékben sújtó egészségkárosodások megelőzésére, illetőleg az egészségi állapotmutatók javítására. A cigányság egészségi állapotának felmérését célzó kutatások körét ki kell bővíteni olyan kutatásokkal, amelyek célja a különböző cigány közösségekhez tartozó családok, valamint az ellátásokat nyújtó intézmények egészséggel, életmóddal és az ezzel összefüggő értékekkel kapcsolatos szemléletének megismerése.

Felelős: népjóléti miniszter

Határidő: folyamatos

3.3. Az egészségügyi, szociális, humánszolgáltatási szakképzések (középfok, felsőfok, graduális és posztgraduális) központi oktatási programjaiba be kell építeni a cigánysággal kapcsolatos alapvető történelmi, társadalmi és kulturális ismereteket.

Felelős: népjóléti miniszter; munkaügyi miniszter; művelődési és közoktatási miniszter

Határidő: folyamatos

4. TÉRSÉGI PROGRAM

Tájékoztató fórumok és tréningek szervezése - a megyei területfejlesztési tanácsok és az Országos Területfejlesztési Központ szervezésében - a települési önkormányzatok illetékesei, a cigány kisebbségi önkormányzatok és a civil szervezetek vezetői és képviselői számára a helyi és regionális jellegű programelvű fejlesztések beindításának és működtetésének elősegítése érdekében.

Felelős: környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter

Határidő: folyamatos

5. DISZKRIMINÁCIÓELLENES PROGRAMOK

5.1. A folyamatos működés elősegítése érdekében támogatni szükséges a jogvédő irodák, valamint a konfliktus kezelést és megelőzést végző nonprofit szervezetek tevékenységét.

Felelős: Cigányügyi Koordinációs Tanács elnöke, Nemzeti és Etikai Kisebbségi Hivatal elnöke, igazságügyi miniszter; belügyminiszter

Határidő: folyamatos

5.2. A jogharmonizációs program keretében figyelemmel kell kísérni az információhoz való hozzáférés szabadságával kapcsolatos és a diszkriminációellenes, nemzetközi jogi szabályok, az Európai

Unió tagállamainak belső jogi szabályozása, valamint a hazai jogi szabályozás egymáshoz való viszonyát.

Felelős: igazságügyi miniszter

Határidő: folyamatos

5.3. Folyamatosan figyelemmel kell kísérni a cigány kisebbséghez tartozókkal kapcsolatos rendőri magatartást, a jogsérelmek kivizsgálását és szankcionálását.

Felelős: belügyminiszter

Határidő: folyamatos

6. Tömegkommunikációs program

6.1. Kezdeményezni kell a cigány kisebbségi önkormányzatok, szervezetek tömegtájékoztatási eszközeit támogató alapítványok, közalapítványok és intézmények tevékenységének összehangolását, a források nagyobb hasznosulása és a jobb együttműködés kialakítása érdekében.

Felelős: művelődési és közoktatási miniszter; Cigányügyi Koordinációs Tanács elnöke, Nemzeti és Etikai Kisebbségi Hivatal elnöke

Határidő: folyamatos

6.2. Szakmai és egyéb segítséget kell nyújtani ahhoz, hogy a kisebbségi média-programokban nagyobb szerepet kapjanak a képzési programok.

Felelős: művelődési és közoktatási miniszter; Nemzeti és Etikai Kisebbségi Hivatal elnöke

Határidő: folyamatos

6.3. Meg kell teremteni azokat a személyi és szervezeti feltételeket, amelyek alkalmasak a tömegkommunikációban megjelenő kisebbség-kép elemzésére.

Felelős: művelődési és közoktatási miniszter

Határidő: folyamatos

6.4. A már működő kisebbségi műsorok tapasztalatai alapján támogatni kell a helyi rádiós és televíziós kezdeményezéseket, a roma kisebbségről szóló műsorok készítése és bemutatása céljából.

Felelős: művelődési és közoktatási miniszter; Nemzeti és Etikai Kisebbségi Hivatal elnöke

Határidő: folyamatos

(Közlés: a kormányhatározat melléklete)

AUSCHWITZ

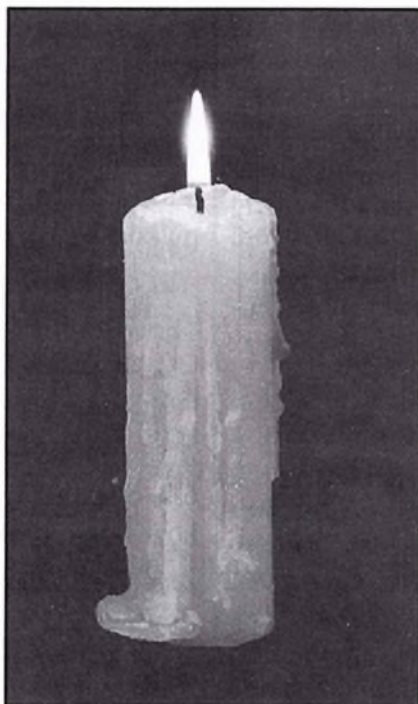
1942 és 1944 augusztus 2-a között több, mint 20 ezer cigány nő, férfi és gyermek pusztult el Auschwitz-ban. Augusztus 2-áig a lakók többsége vízhiányban, járványban, egyéb betegségekben halt meg. 1944 augusztusára már csak 6000 ember maradt életben. 2000 foglyot más táborba vittek át. Augusztus 2-án éjjel a még életben maradt cigányokat a V. számú krematórium felé terelték. A cigányok ellenálltak, de hiába. Azt az éjszakát egy sem élte túl.

Virrasztás a roma holocaust áldozatainak emlékére

Több százan gyűltek össze augusztus 2-án este Budapesten, a Parlament előtt és Nagykanizsán, hogy közös virrasztással róják le kegyeletüket a roma holocaust magyar áldozatainak emléke előtt. A fővárosi eseményen megkövette az ártatlanul kivégzetteket Kovács László külügyminiszter. A politikus elismerte, hogy a rendszerváltás sem hozott alapvető változást a roma-közösség életében, problémáik tovább súlyosbodtak. Fontosnak mondta, hogy a társadalom vállalja fel a cigányság társadalmi-szociális gondjainak megoldását, a romákkal szembeni előítélet megszüntetését. Kovács szerint a kormány átérzi felelősségét a cigányság helyzetének javításáért, ennek érdekében kész az együttműködésre a cigány kisebbségi önkormányzatokkal, a romák szervezeteivel. Horváth Aladár, a Roma Polgárjogi Alapítvány elnöke azt hangoztatta: a romák legnagyobb problémája a társadalom közönye.

A Roma Polgárjogi Alapítvány felhívására megjelentek mécsesgyújtással emlékeztek a sok ezer ártatlanul kivégzett romára, akik 53 évvel ezelőtt, 1944. augusztus harmadikára virradóra lelték halálukat az auschwitz-birkenai koncentrációs táborban.

A fővárosi csendes megemlékezésen Kovács László külügyminiszter megállapította: az egykori tragikus események arra figyelmeztetnek, hogy a szabadságjogokat lábbal tipró önkényuralmi rendszerek ellentétesek az emberiség alapértékeivel. A politikus szerint a roma közösség alapvető problémái a rendszerváltást követően tovább súlyosbodtak. Nehezebbé vált például a romák

munkába állása, társadalmi beilleszkedése, lehetőségeik kisebbek az oktatás, a kultúra területén.

A külügyminiszter leszögezte, a cigányság szorító erejű társadalmi-szociális problémáinak orvoslása, az előítéletek száműzése a magyar társadalom egészének ügye kell, hogy legyen. Megoldásához párbeszédre és új, demokratikus partneri viszonyra van szükség a többségi társadalom és a cigány kisebbség között.

Kovács leszögezte: az a cél, hogy a velünk együtt élő más kisebbségekhez hasonlóan, a sajátos problémákkal küszködő roma közösség érzékelje helyzetének javulását. A kormány átérzi felelősségét, párbeszédre és együttműködésre törekszik a cigány kisebbségi önkormányzatokkal, a cigányság különböző szervezeteivel.

Horváth Aladár, a Roma Polgárjogi Alapítvány elnöke egyebek mellett a koncentrációs táborokban végrehajtott, romákkal szembeni kegyetlenkedésekről, valamint a cigányság évszázados üldöztetéséről szólt. Kifejtette: Kelet-Közép-Európa hosszú évszázadokon keresztül kóbor, deviáns és bűnöző elemként tartotta számon a romákat, és erőszakkal próbálta beolvasztani őket. Magyarországon a romák ma is gyarmatosító hatalom alatt élnek, éppúgy mint régen. Horváth a romák életének legfőbb problémájaként említette, hogy sorsukat körbeveszi a közöny, a társadalom teljes érdektelensége.

Nagykanizsán a virrasztás alkalmából tartott sajtótájékoztatót Hegyesi-né Orsós Éva, a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal elnöke a cigányság erkölcsi kárpótlásának fontos megnyilvánulásaként értékelte, hogy Kovács László külügyminiszter szombati esti beszédében hazánkban először követtek meg a holocaust roma áldozatait. A kárpótlás formáit és módjait a cigánysággal közösen kell majd meghatározni – mondta.

Kozák János, az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat alelnöke a kárpótlással kapcsolatban kiemelte: az október 7-ig benyújtható egyéni kárpótlási igényeknek szinte teljesíthetetlen adatszolgáltatási követelményei is vannak. Kozák János emlékeztetett, hogy az elhurcolt romákról gyakran nem készültek pontos nyilvántartások sem.

(Népszabadság, 1997. augusztus 4.)

KOLLEKTÍV KÁRPÓTLÁS - ORSZÁGOS JOGSEGÉLY HÁLÓZATTAL KARÖLTVE

Sajtótájékoztató az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat koordinációs testületi üléséről

Az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat koordinációs testülete augusztus 1-én tartott ülésén az Országos Jogsegély Hálózat kidolgozásáról és koncepciójáról, valamint a cigányság kollektív kárpótlásáról tárgyalt. Az ülésen a képviselők mellett részt vett **dr. Kaltenbach Jenő** kisebbségi ombudsman és **dr. Nagy Ferenc**, a Kárpótlási Hivatal elnöke.

Farkas Flórián, az OCKÖ elnöke rámutatott, hogy a jogsegély szolgálat országos hálózataként fog működni, és mint a megyei irodák egy eleme fog funkcionálni. Mindehhez az Önkormányzat megfelelő szaktudással rendelkező ügyvédek fog alkalmazni, akik a cigányságot ért sérelmek esetében megfelelően el tudnak járni.

Szó esett arról az országos számítógépes hálózatról is, amely a szélesebb körű kapcsolattartást szolgálja, és egy hónapon belül működésbe lép. A rendszer közvetlen kapcsolatban fog állni az ombudsman hivatalával is. Így azonnali tájékoztatásra lesz lehetőség bármely jogsérelem esetén. Az ombudsman mindezt örömmel vette tudomásul, és a rendszer létrehozását támogatja.

A kollektív kárpótlásról szólva **Farkas Flórián** hangsúlyozta, hogy az Önkormányzati koncepció megszületése nyomán hosszú évtizedek óta először van lehetőség arra, hogy a Kormány érdemben foglalkozzon a cigányság kárpótlásával. A feladat bonyolultságát

az jelenti, hogy a cigányság helyzeténél fogva nehéz utánajárni a kárpótlásra jogosultak körének. A kárpótlás módszertani, gyakorlati részét, a felhasználás részleteit az Önkormányzat kidolgozza, és folyamatosan konzultál a kárpótlási hivatal elnökével. **Kaltenbach Jenő** segítségével jó esély van arra, hogy az önkormányzat kapcsolatba kerül a Német Köztársaság elnökével, aki szintén segítséget nyújt a kollektív kárpótlás kidolgozásában.

Részletesebb tájékoztatást **dr. Pálfi Miklós** adott, aki mindkét bizottság vezetői tisztét betölti. Elmondta, hogy július 30-án ült össze első ízben a Cigány Holocaust Szakmai Bizottság, amelynek feladata a magyarországi cigányság kollektív kárpótlásának előkészítése. Mindez jelenti egyúttal a Kormány felé is a kollektív kárpótlás igényét. A Szakmai Bizottság megalakulásával nemcsak a koncepció elfogadása, de konkrét feladatok és megbízások kiosztása is megtörtént történések, levéltárosok és kisebbségi képviselők részére.

Megemlítette azt az 1992-ben született törvény által szabályzott lehetőséget, amely a politikai okokból a kárpótlástól jogtalanul megfosztottakról szól. Az ezt módosító törvény az 1997/29-es számú a korábbi deportálásokról, illetve a kényszermunkára vonatkozóan, az ezekkel kapcsolatos kárpótlásra nézve bővítette ki. Az idő szorít, hiszen a Kárpótlási és Kárrendezési Hivatalnál

ez év október 7-ig kell a kárpótlási igényeket benyújtani, ezért az Önkormányzat kezdeményezni kívánja a határidő módosítását.

Raduly József alelnök hangsúlyozta, hogy a Párizsi Békeszerződés alapján mindenképpen kollektív kárpótlást kell eszközölni. Mivel az áldozatok és hozzátartozóik közül sokan meghaltak, illetve felta-

lálhatóságuk nehéz, a megítélt pénz nem szétosztani szeretnék, hanem az egész cigányság életkörülményeinek javítása szolgálatába kívánja állítani az Önkormányzat. A kárpótlás azért is ütközik nehézségekbe, mert nem lehet teljes egészében felbecsülni a koncentrációs táborokban elpusztult cigányok számát. Feltételezések szerint Magyarországról közel hatvanöt-hetvenezer cigány embert deportáltak Auschwitzba, Birkenauba és Dachaubába, akik közül körülbelül tízezer érkeztek vissza. Ez a szám azonban nem lehet pontos, mivel a cigányok sem elhurcolásuk előtti lakóhelyükön, sem a koncentrációs táborokban nem voltak regisztrálva. Így tehát a kárpótlási igényt benyújtók nem lesznek könnyű helyzetben igényük jogosságának bizonyítása során. Kiemelte még, hogy ma Magyarországon háromezer milliárd forintnyi privatizációra váró érték van, melynek előállításában az akkor még nagyrészt analfabéta cigányság is részt vett. Így tehát a cigányság igényének van erkölcsi alapja.

Farkas Tibor megyei irodavezető kiemelte, hogy a végrehajtás tekintetében jelentős segítséget tudnak nyújtani a levéltárak, a Nemzetközi Vöröskereszt, és egyes katonai szervezetek regisztrációinak felhasználásával. De a megyei irodák feladata a hatékony segítségnyújtás a kárpótlást igénylő nyomtatványok kitöltésében és határidő előtti beérkezésében is.

A sajtó kérdésére válaszként még elhangzott, hogy az OCKÖ kezdeményezni fogja a kárpótlási igény benyújtási határidejének meghosszabbítását fél évvel, hiszen az országos hatáskörű kutatást végző bizottság csak néhány hete kezdte meg működését.

Amennyiben pedig a kárpótlás megítélésére sor kerül, az OCKÖ saját alapítványaként a Cigányok Kollektív Kárpótlásáért Alapítványt hozza létre, amely a befolyt összeget a Kormánnyal történő egyeztetés után főként az oktatásra és a foglalkoztatásra fordítja.

Mészáros Anita

Dr. Kaltenbach Jenő, Farkas Flórián és dr. Pálfi Miklós

A BEISKOLÁZÁS SOKBA KERÜL

NAGYKANIZSA

Egy szomszédban lakó anyukával gyors számvetést csinálunk: tankönyv, füzetcsomag, írószer, tornaci-pő, tréning ruha, néhány új póló. Nem több, csak ennyi és mégis összeszejött 23.000.-Ft. Azért csak ennyi, mert nem kell iskolatáska, festék, színese-készlet, jó lesz a tavalyi is. A negyedik osztályos kislány szerencsére sötétkék-fehér ünneplőjét sem nőtte ki, tavaszra kap majd újat. Az anyuka indulatok nélkül számol, szerencsés-nek tartja magát, hiszen csak egy gyereke van. Májustól spórolt az iskolakezdésre, mindketten dolgoznak, s nagyon dicséri kislányát, hogy egyáltalán nem követelőző.

23 ezer Ft! Ez ma Magyarországon egy közepes nettó bér. Persze, ha több gyerek van, s „megugrott” a növekedésük, ha sok új ruha kell, akkor akár 100 ezer Ft fölé is mehet a családi beiskolázás. Szinte megfoghatatlan, hogy a szegényebb, közöttük a cigány családok miként képesek nem ennyit, ennek a töredékét is előteremteni.

Mintegy fél óráig hallgattam csak Nagykanizsán az Egészségügyi és Szociális Osztályon az ügyfeleket, de végtelenül szomorú kép tárult elém.

Sok kérelmezőt utasítottak el, mivel a meglévő pénz már felosztásra került.

Sorok Vera ügyintéző tájékoztatása szerint a város önkormányzata helyileg alkotott rendeletében pontosan lefektette – s e szerint járt el az idei év augusztusának végén is –, hogy kiknek mennyit és milyen alomból juttat. Beiskolázási segély, gyermekenként legfeljebb 3.000.-Ft értékben adható. 1 millió Ft-ot osztottak szét bónok formájában, ebből 198 család – közöttük 55 cigány származású – kapott gyermekenként 2000-3000 Ft összeget. A bónok csak a megjelölt papírboltban, és írószerre válthatóak be. Tankönyvtámogatásban azokat a tanköteleseket részesítették, akiknek a családja a tankönyv teljes árának megfizetésére önhibáján kívül képtelen. Az általános iskolák 97%-a még az elmúlt tanév végén benyújtotta a rászorulóak listájára, s ennek nyomán a városban 599 gyerek (köztük mintegy 130 cigány) a család jövedelméhez viszonyítva kapott 8-13 ezer Ft-os tankönyvtámogatást. Az ügyintézőnő tudomása szerint ezek a tanulók két, de leginkább háromgyerekes családban élnek.

De mi van azokkal a nagyon szegény, közöttük számtalan cigány családdal, akik a fenti rendszerbe valamiképpen nem fértek bele? Teleki László a város és a Zala Megyei Kisebbségi Önkormányzatok Társulásának elnöke elmondta, hogy a pályázati alaphól szerzett 350 ezer Ft-ot ezeknek a családoknak osztották szét. Ebből már szakmunkásképzős és gimnazista gyerekek is részesültek: 500 és 1000 Ft-os bónok erejéig. Körbetelefonáltam a város üzemait, több dolgozót foglalkoztató vállalkozóit, s eléggé vegyes kép alakult ki. Van aki ad beiskolázási segélyt, van aki ezt teljességgel feleslegesnek tartja. A TUNGSRAM GE helyi gyárának szakszervezeti ügyintézője azonban örömmel tudatta, hogy az előző évekhez hasonlóan idén is sikerült ezt a kérdést megoldani. 1 millió egyszázezer Ft-ot fognak augusztus végén készpénzben kiosztani. Ez az összeg soknak tűnik, de ha azt nézzük, hogy az üzemnek több mint 3000 dolgozója van, akkor elenyészően kevés, amit a rászoruló kb. 500 többgyerekes család itt kézhez kap. A TUNGSRAM helyi gyárában nagyon sok cigányasszony dolgozik, közöttük többen egyedül nevelik gyermeküket. A szakszervezeti tisztségviselő tájékoztatása szerint, csak a rászorultság szempontjai alapján történik mindennemű nyilvántartásuk, borszín és származás alapján természetesen nem.

Több pedagógussal történő beszélgetésem nyomán az a következtetés vonható le, hogy a beiskolázási segélyből, vagy a tanszersegélyből – a kettő együtt csak nagyon indokolt esetben kapható –, és az erre az időszakra tartalékolt esetleges Átmeneti Segélyből a szegénysorsú cigánycsaládok nagyon szűkösen tudják iskolába indítani gyerekeiket. A ruhát már a helyileg igen jól működő Vöröskereszt, Karitás és a Máltai Szeretetszolgálat adja. Sajnos azonban gyermekruhákban ők sem bővelkednek. Különösen a megfelelő tornafelszerelés hiányzik a gyerekekről.

Fotó és szöveg:
Büki Erzsébet

Beiskolázásra várva

„DE NEHÉZ AZ ISKOLATÁSKA”

KARCAG

Nyár vége van. Így augusztus utolsó napjaiban kihunyini látszik a szabadság csillaga a diákok szívében. Szeptember elsején az első becsengetéssel végképp rádöbbennek, hogy vége a nyári szünetnek és egy újabb tanév kezdődik. A tanuláshoz azonban sok feltétele van, iskolatáska, tanszerek, füzetek, könyvek és ezt a sort azt hiszem a végtelenségig is sorolhatnám. Vannak családok, akiknek nem jelent anyagi gondot gyermekeik beiskoláztatása. Sok családnak ellenben – és értem itt a cigány nagycsaládokon kívül a rendkívül nehéz anyagi helyzetben élő rászorult magyar családokat is – igen. De van segítség, melyről kevesen tudnak. Ez a segély a beiskoláztatási programot kívánja segíteni a rászorult családok esetében. Minden városban önkormányzatilag megszavazott összeget fordítanak e célra. A karcagi önkormányzat 5 millió forintot különített el. 1200 forint illeti az általános iskolai tanulókat a tanszer ill. a tankönyv vásárláskor, melynek intézését az iskolák vállalják át. A középiskolai tanulók 1500 forintban részesülnek, melyet a szülő intézhet a városi önkormányzat és a polgármesteri hivatal szociális osztályán. Cs. **Németh Lajosné**, a karcagi Zádor úti Általános Iskola igazgatónője elmondta:

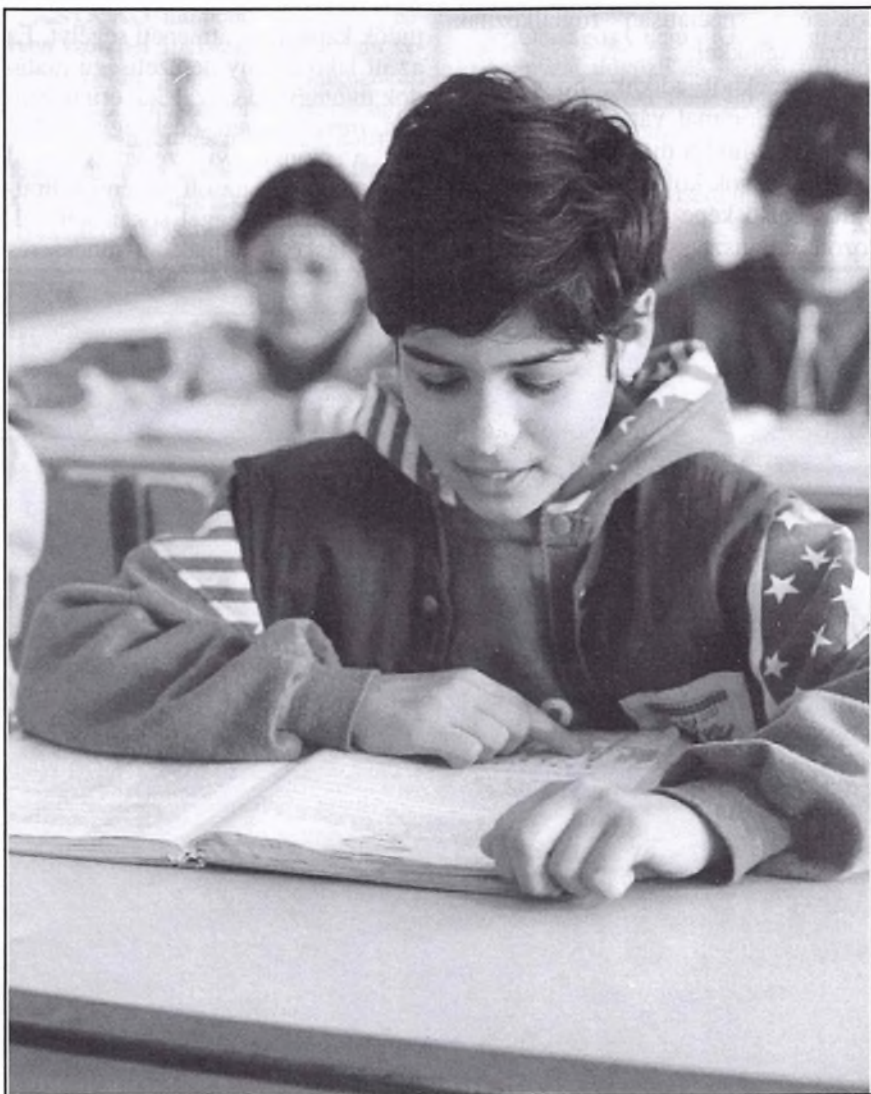
– Iskolánkban jelenleg 160 cigány gyermek tanul, és kezdi a tanévet teljes felszereltséggel. Idén iskolánk 380 ezer forintot fordít roma gyerekek beiskoláztatásának segítésére. Azok a gyerekek, akik nem tudják kifizetni a tankönyveket, a könyvtári állományunkból úgynevezett pecsétes könyveket kapnak, melyet az év végén leadnak, hogy a következő évben a diákok újra használhassák. Iskolánk tanulóinak, érteve itt a nem cigány és cigány tanulókat is, nagy segítség a rendszeres nevelési segély is, melyet a 4-es átlagon felüli tanulmányi eredményű gyerekek kapnak, havi 2000 Ft-ot az önkormányzattól. Külön kiemelném a tavalyi tanévben indított próba étkeztetést is, mely szintén az önkormányzat szociális osztályának kezdeményezésére indult el. Iskolánkban a 35 legjobban rászorult cigány gyerek kapott egyszeri meleg étkeztetést, melyről a szülők is pozitív véleménnyel voltak.

Az idén szeretnénk az iskolánkban elindítani a NAT internet-rendszerű műholdas számítógépes program-tanrendszert. Az igazgatóhelyettesnő, **Gyökeres Mária** megpályázta a Művelődési és Köznevelési Minisztérium Párbeszéd Alapítványánál a tanrendszer tankönyveinek kiadását, mely a roma kultúrát öleli fel, és viszi közelebb a gyerekekhez, hogy a nem cigány gyerekek is megismerjék. A tankönyvet ő maga állította össze a már meglévő anyagokból, illetve gyűjtései alapján, és 300 ezer forintban részesült az alapítványtól a tananyag nyomdai kiadására. Roma gyerekek oktatásában rendszeresen felhasználjuk az Önök lapját, a *Lungo Drom* roma lapot is.

Irodalom órákon a verseket, meséket, irodalmi anyagokat, rajz órákon pedig czekekből készítenek a gyerekek montázsokat. Nagyon szeretik ezeket az órákat. Ezúton köszönjük a lap munkatársainak és **Paksi Éva** főszerkesztőnek, hogy iskolánkat külön példányokkal segíti.

Ez már valamivel több segítség és talán jó példa más iskolák számára is. A sok apró támogatásból talán össze áll lassan a kép, de sajnos még így is homályos a látótér, vajon meddig lesznek képesek a „kincstárból” fizetni ezeket az összegeket, és ki lesz az, aki hoppon marad majd, mert nem jól informált, mert nem kap támogatást, akár járna neki az, akár nem.

Alex D'Saide

S U L I - B U L I

PÁPA

A mindösszesen kb. 35 ezer lakosú Pápa tulajdonképpen – szerénytelen-ség nélkül jelezzük így – iskolaváros. 8 általános, öt középiskolája, nagy szakmunkásképzője, valamint a Soproni Óvónőképző Főiskola itt is működő szociálpedagógiai levelező tagozata bizonyítja ezt. Hírek szerint a Veszprémi Egyetem is indít levelezőtagozatot, amelyen a német nyelvi tanárnak készülők tanulhatnak, ráadásul korszerű gazdasági szakon szerezhhetnek fontos ismereteket.

Sajnos, a középfokú intézetekben mindössze néhány cigány tanuló található. Az általános iskolák mindegyikében találunk oláh-, beás-, vagy romungró diákokat, többet pedig két általános iskolában, amelyekben már sok éve speciálisan foglalkoznak gyermekeinkkel.

Mindezekből adódik, hogy itt is nagy izgalommal várták az új tanév kezdetét. Mind a diákok, mind a felnőttek, s a sok kollégista egyaránt. A város belső képe jelentősen megváltozott augusztus utolsó napjaiban még a helyi buszjáratok is sűrűbben

járnak bizonyos útvonalakon, városrészekben.

Az új tanév új gondokkal is jár. Ezek között nem csekély jelentőségűek az anyagiak. Már az általános iskolában sem lehet ingyen tanulni. Mindenkinél jobban érzik ezt a többszörösen is hátrányos helyzetben élő családok.

Van-e aki segít nekik?

Amikor erről érdeklődtünk, **Borbély Lajos**, a művelődési osztály vezetője a szociális osztályra, illetve a gyámhatósághoz irányított bennünket. Itt **Orbán Kálmánné** csoportvezetőtől értesültünk arról, hogy nem „kiemelten” cigányok, hanem általában a rászorultak és ezt bizonyítani tudók kaphatnak átmeneti segílyt. Ez az itt lakó cigány nemzetiségű családok mintegy 90 százalékát érinti. Sajnos, mivel elnyerésének egyik feltétele a munkaügyi szervnél történt munkakeresés, az ott történő feliratkozás, a lehetőséggel sokan nem élnek. Másként „állnak” a rendszeres nevelési segílyhez, amelyet a város

előjárósága juttat azoknak, akik erre valóban rászorulnak. Ez annyit tesz, hogy gyermekenként havi 1000–4000 forintot kaphatnak a családok addig, amíg nem változik a helyzetük. Ezt a segílyt természetesen a gyermekekre, így iskoláztatásukra fordítják. Ugyancsak az önkormányzat teszi lehetővé, hogy a valóban rászorultak vagy teljesen ingyenesen kapják tankönyveiket és az iskolai ebédet, vagy kedvezményesen. A családoknak óriási segílyt jelent ez, amint erről a kétéves munkanélküliség után ismét munkához jutott **Kolompár Elemér** is vélekedik: „Nem tudom, mire mennénk a négy iskolás kisgyermekkel, ha nem kapnánk meg a tankönyveiket és az ingyenes ebédet az iskolában”.

A Pápához csatolt Kéttornyúlakon élő **Zsoldos Zoltán** nemcsak örül az iskolai kedvezménynek, de panasz-kodik is. Sok gyermekével váratlanul hagyta magára súlyos betegségben elhunyt fiatal felesége. Mivel az apára hárult a gyermekekkel járó minden gond, elhelyezkedni sem tudott, még ma sem képes rá. Építkezésbe is kezdtek, fizetni kell a kölcsön havi részleteit, s hiába hagyták el már a szülői házat a nagyobbak, a három iskolás elvárja a messzemenő atyai gondoskodást, így az iskoláztatást is. Az ikerpár: **Robi** és **Zoli** most került harmadik osztályba, **Zsanett** hatodikos. Apjuk már a tavasszal kifizetett több mint 13 ezer forintot az új tankönyvekre, s nem érti, az iskola igazgatója miért nem méltányolja különösen hátrányos helyzetüket (havi 28 ezer forintból élnek négyen), miért csak félárú az ebéd, miért nem kedvezményes a tankönyv gyermekeinek?

A városi cigány kisebbségi önkormányzat egyik tagja, **Kolompár Antal** elmondta, hogy bár szegény az önkormányzatuk, de azért családlátogatást rendeztek, és összeírtak vagy negyven cigány tanulót, akik között az iskola segítségével szétosztanak 130 ezer forintot – időszerű tanszervásárlás megkönnyítése végett. Ebből talán Zsoldoséknak is jut majd...

Hazai Sándor

„Hídavatás” a többségi és kisebbségi társadalom zajló vizén

Immáron másodízben rendezték meg a Marosmenti Cigány Kulturális Találkozót Apátfalván, a Szegedtől negyven kilométerre fekvő, közel négyezer lakosú településen. A cigány kisebbség is tevékenyen részt vett Apátfalva kulturális eseményeinek lebonyolításában. A cigány lakosság számára igen jelentős esemény volt, hogy a település egyik eddig szinte járhatatlan utcája helyére betonút került, bekapcsolva ezzel az itt élő – főként cigány – embereket a falu vérkeringésébe. Az út létrejöttét az emberek anyagi áldozata (az olajfűtésre szánt pénz egy részéről mondtak le) tette lehetővé.

A rendezvényt **Károlyi Sándor**, a helyi cigány kisebbségi önkormányzat elnökhelyettese köszöntötte. A kedvezőtlen időjárási viszonyok miatt a Művelődési Ház színpadán kifeszített nemzeti színű szalagot vágta át **Szentesi József**, Apátfalva polgármestere. Köszöntőjében hangsúlyozta, hogy két helyen is lehetőség volt az útpítésre, egy cigányok és egy nem cigány emberek lakta utcában, de a szükséges feltételeket a cigány lakosok teremtették meg. A polgármester

őszinte örömének adott hangot, hogy a cigány lakosság bizonyította; tud és akar dolgozni, képes erőit egyesíteni egy fontos ügy érdekében.

Az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzatot a Kulturális Találkozón **Kozák János** alelnök képviselte. Miután köszöntötte a résztvevőket és a szervezőket, beszédében a következőket emelte ki: „Az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzatnak fontos, hogy pontos, reális ismeretei legyenek a szerte az országban zajló kezdeményezésekről és azok eredményeiről. Ebből a szempontból példaértékű a mai esemény, mivel a legtöbb településen a cigányságot és a többségi társadalmat összekötő közös út kialakításának igénye nem érzékelhető megfelelően.

Az OCKÖ munkatervében első helyen szerepel a Kistérségi Program keretén belül, hogy a foglalkoztatási problémák felszámolása mellett, a munkahelyteremtés minél hatékonyabb lehetőségeit megtalálva konkrét lépéseket tegyen a még „kitaposatlan ösvények” felkutatására és felszámolására.

Itt szeretnék köszönetet mondani Apátfalva lakosságának, Szentesi József polgármesternek, a helyi cigány kisebbségi Önkormányzatnak, a Soros és az Autonómiai Alapítványoknak és mindazoknak, akik munkájukkal hozzájárultak e jelképes híd megépítéséhez. Hiszen ez az elszigeteltség megszűnésének fontos lépését is jelenti a cigányság számára.”

A köszöntők után számos környékbeli cigány folklór együttes, valamint az Apátfalván táborozó gyerekek és fiatalok mutatták be tehetségüket az ünneplő közönségnek. A jól szervezett, kitűnő hangulatban telt rendezvény érdeklésviseleti, hagyományörző és szórakoztató szerepét egyaránt kiválóan töltötte be.

Az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat üdvözlí és ösztönzi, lehetőségeihez mérten támogatja az ilyen és hasonló kezdeményezések, rendezvények létrejöttét, s igyekszik azokon személyesen is képviseltetni magát.

M. A.

Életének 62. évében, súlyos betegség következtében elhunyt Csalog Zsolt író. Annak idején nem értettem miért adták neki a Zsolt nevet, nem illett hozzá, erre azonnal rájöttem, mikor parányi lakásban először találkoztunk, ő a matracon, én az egyetlen széken. Aztán úgy találtam, sok minden nem illik hozzá igazából, a műfaj, amit elkezdett, az életmód, a „cigányozás”, értemiségi volt kívül-belül, testestől-lelkestől, aztán megértettem, az az osztályzás, értékrend rossz és hamis, amit én hoztam magammal a saját világomból, ő pedig a valódi. Mint ahogy valódi volt mindaz, amit leírt zaklatott munkássága során. Akkor már olvastam a Kilenc cigányt, a Temető ősszel című könyvét, egy kicsit úgy néztem rá, mint egy élő legendára. Hogy barátok lettünk az természetes volt számára, nekem megtiszteltetés. Első levele néhány sorát még mindig őrzöm, ebben arra kér,

Zsolt

hívjak fel egy telefonszámot, ami a későbbiekre nézve, mint kiderült, döntő esemény lett a sorsom alakulásában. Aztán találkoztunk többször, beszélgettünk mindenféléről, leveleztünk, de ami a legfontosabb: tudtunk egymásról. Akkoriban valahogy így működött valamiféle parakommunikáció, járattan dimenziókban üzenünk, ösztönöztük, bátorítottuk egymást, másfelől írásainkkal tartottuk egymásban a lelket, erősítettük a kitartást, elszántságot, mert szükség volt rá. Nekem feltétlenül. Csalog Zsolt egy olyan műfajt teremtett, aminek voltak ugyan előfutárai, rangos és tehetséges alkotók, mégis, amit ő elkezdett, jöllehet bizonyos értelemben folytatása volt azoknak, mégis valami más lett belőle. Az ezredvégi szociográfia, nemcsak iro-

dalmi szempontból jelentős, hanem hordozott egyféle politikai üzenetet is, életmóddá, magatartásformává kellett váljon hangsúlyosabban, mint elődeink esetében, és bár többen voltunk, akik ezt az írásmódot választottuk, mindenki tudta, igazából ő a valódi. Nem volt hozzá könyörület a sors, sem írói, sem emberi pályáján, halálában pedig kegyetlen. Legutóbb egy könyvről írva azt ajánlottam kezdő olvasóknak, hogy ne csak a könyveit olvassák, hanem próbálják meg utólrni valami aluljáróban, buszon, utcán, cigánytelepen vagy kocsmában sovány, Krisztust formáló alakját, akkor majd beszél. Olyasmiről is, amit, sajnos, soha nem fog, nem akar leírni. Most már beszélni sem fog. Az első döbbenet nem tudja mit pusztít ki az emberből. A szavakat mindenképp.

Tar Sándor

Szüntessük meg az előítéleteket!

Nicolae Gheorghe, Bukaresten élő szociológus

A hetvenes években szembesültem először roma identitásommal. Ezt az váltotta ki, hogy a romániai kommunista ideológia abban az időben nacionalista-soviniszta irányba fordult. Bár mindig világos volt számomra, hogy roma családból származom, addig az időpontig egész szocializációm azon alapult, hogy roma identitást figyelmen kívül hagyjam, sőt, megtagadjam.

Ez többféle okra vezethető vissza. Elsőként természetesen a családomra.

Olyan családból származom, amely régóta letelepedve él. Az utcában, ahol felnőttem, többnyire románok laktak. Tehát édesanyám is románként nevelt minket. Édesanyám mindent megtett annak érdekében, hogy egyáltalán ne úgy viselkedjünk, mint a cigányok, hogy ránk ne legyenek érvényesek a „cigányokkal” szembeni előítéletek – vagyis, hogy piszkosak vagy zajosak lennénk. Akkoriban a román társadalomban cigánynak lenni annyit jelentett, hogy rendkívül alacsony társadalmi helyzetet foglal el az ember. Ez még ma is így van.

A neveltetésem folytán mélyen belém ivódott a „cigányokkal” szembeni előítéletek. Ez akkor mutatkozott meg, amikor az általános iskola befejezése után tovább kellett tanulnom. Édesanyám azt akarta, hogy zeneiskolába menjek. Nem kimondottan azért, hogy zenész legyen a foglalkozásom, talán inkább csak azért, hogy megismerjem a zenét. Én azonban zeneiskoláról hallani sem akartam, hiszen a zenélés számomra egyenlő volt azzal, hogy „cigány” vagyok. Ezt pedig inkább el akartam felejteni, ezért hát teljesen átlagos, rendes iskolába akartam jelentkezni. Édesapám ezzel szemben azt akarta, hogy szakmát tanuljak.

Végül egyiket sem választottam ezek közül, hanem katonai iskolába mentem.

A katonai iskola meglehetősen messze volt Bukaresttől, a családomtól. Négy évig tanultam itt. Ezt

követően még két évig tisztiiskolán tanultam.

Az identitásom megtagadásában közrejátszó másik döntő tényezőt a fiatalságom és a tanulmányaim idején fennálló társadalmi és politikai körülmények jelentették. Már a katonai iskolán is érdekelt a filozófia és ekkoriban már a szociológiát is lehetett tantárgyként tanulni. A tisztiiskola elvégzése után elhatároztam, hogy szociológus leszek. Szociológia és filozófia – ez volt számomra a legjobb kombináció akkoriban.

Továbbra is úgy viselkedtem, mint egy román. Nem tudták a kollégák sem, hogy „cigány háttér”-rel rendelkezem, bár ezt nem is propagáltam különösebben, mert meg akartam találni a helyemet a román társadalomban. Ahhoz pedig, hogy nálunk valaki sikeres legyen, románnak kell lennie. Ezért jobbnak láttam, ha nem sokat beszélek a roma származásomról. Nem mintha mindenáron titkolni akartam volna, de nem is beszéltem róla. Ezt egy-két évig tudtam megtenni, addig, amíg a hetvenes évek elején megszerztem a diplomát.

Hogy szociológusként dolgozhassak az intézetben, az volt az egyik feltétele, hogy párttag legyek. Ezért

beléptem a Kommunista Pártba. Azonban a kommunizmus abban az évtizedben nagy változásokon ment keresztül. Mindinkább túlsúlyba került benne a nacionalizmus. Az ötvenes-hatvanas években, melyek számomra meghatározóak voltak, olyan kommunista eszmeiség volt érvényben, ami még az internacionalizmust hirdette. Abban az időben még nem a románságot hangsúlyozták, hanem a kommunizmust, amely szerint minden ember egyenlő. Éreztem, hogy az az ideológia hoztam szólt, hiszen én is szegény, marginalizált népcsoportból származom. Én még annak az ideológiának a légkörében nőttem fel, azzal tudtam azonosulni.

A „románság” hangsúlyozásával sehogyan sem tudtam dűlőre jutni. Kétségeim támadtak afelől, hogy helyem van ebben az országban és ebben a társadalomban. Az, hogy valaki román, többé nem csak annyit jelentett, hogy a román államhoz tartozik és aziránti elkötelezettségében bekapcsolódik a társadalom fejlődésébe. Hirtelen kezdtek a románságtudatot összekapcsolni olyan fogalmakkal, mint „vér”, „örökösök” és „ösök”. Nekem pedig nehezemre esett volna azt állítani,

Fotó: Cmorjak Stefan

hogy az őseim dákok vagy rómaiak voltak. Tudtam ugyanis, hogy ez nem igaz, és hogy ez engem megkülönböztet a többi romántól. Az én őseim „cigányok” voltak.

Ez dűhített, és megfogalmazódott bennem a kérdés: Ki is vagyok én? Mi történt velem tulajdonképpen? Miért vagyok „cigány”?

Elkezdtem romákról szóló könyveket olvasni. A családomban ugyanis semmit nem tudtam meg a romákról, hagyományaikról, nyelvükről. Ekkoriban a vidéki régiók fejlesztésével volt kapcsolatos a munkám, melynek során a romákkal is kapcsolatba kerültem, így a hagyományos romákkal is (pl. kalderasok és egykori vándorcigányok). Kezdetben ez inkább az én személyes érdeklődésem volt, csak később alakult ki bennem szakmai motiváció.

Egyre tevékenyebben kutattam és igyekeztem a romákkal közösen dolgozni, hogy elsajátíthassam a roma nyelvet. De mivel én már olyan csoportból származom, amely nemzedékekre visszamenőleg letelepedve él, sohasem tudtam elérni, hogy az egykori vándorcigányok engem is igazán elfogadjanak, mint romát.

Nagyon nehéz volt számomra az is, hogy különbeknek tartották magukat nálam, hogy ők „jobb romák” voltak, mint én. Mindazonáltal a velük folytatott beszélgetések és kutatásaim során egy dolgot mind világosabban látni kezdtem, és ez nem volt más, mint a romák hátrányos helyzete és a szociális gondok.

1977-ben történtek a párt és állam által támogatott kísérletek a periférián élők, tehát a romák integrációjára. Én magam is részt vettem néhány helyi szintű projektben. Elkezdtem egy kutatást annak érdekében, hogy személyes érdeklődésemet szakmai, intézményes érdeklődéssé alakíthassam át. Ennek keretében közel egy évig hivatalosan, intézeti keretben kutathattam.

Eközben azonban egyre inkább a romák pártjára álltam, az állammal pedig szembehelyezkedtem. Nem tudtam dönteni, ingadoztam, hogy az állam vagy a romák mellé álljak és belső ellentmondás volt bennem éveikig. A nyolcvanas években azon-

ban elkezdtem foglalkozni a romák kisebbségi jogaival. Különösen az érdekelt, hogyan lehetne megtalálni társadalmi beilleszkedésük biztosítékát, hogyan lehetne a romákat kisebbségként elismertetni. Ezen a ponton konfliktusba kerültem a hivatalos ideológiával és a hivatalos szervekkel. Ezzel egyidőben kapcsolatba léptem az országban dolgozó amerikai antropológusokkal és szociológusokkal is.

Nonkonformista magatartásom a roma-tanulmányok terén, valamint az amerikai barátaim – két olyan tényező, amely felkeltette az érdeklődést a környezetemben. Rosszallóan, kritikus hangnemben nyilatkoztak rólam és felforgatással vádoltak. Úgy tartották, hogy eltúlozom a romániai roma problémát és azzal vádoltak, hogy külföldről manipulálnak.

A Securitate kihallgatott, az intézetnél folytatott kutatásaimat leállították, és ismét a „falu-szociológia”-nak kellett szentelnem magam.

Ezekben az időkben is tartottam a kapcsolatot a romák különféle csoportjaival, tevékenységem súlypontját azonban áthelyeztem a romák szociális mozgalmára. Lelki beállítottságom szerint is közelebb áll hozzám a szociális aktivista vagy szociális munkás tevékenysége. A belső ellentmondás érzése azonban így is megmaradt bennem. Én ugyanis ragaszkodom a szabadságomhoz és szeretnék mindig úgy cselekedni, ahogy helyesnek tartom.

Ezért nem tudok alkalmazkodni a roma társadalom bizonyos szabályaihoz. Ilyenek pl. a romák házasságkötési törvényei, a nagy családokon belüli élet, a tabuk tiszteletben tartása, vagy a romák és a gádzsók világa közti éles határvonal, amely határvonal számomra nem létezik.

Ahhoz, hogy valaki identitást tudjon cserélni, hihetetlen érzelmi stabilitás kellene. Azt kérdezem magamtól: mennyiben vagyok egyáltalán roma? A feleségem román nő. A gyerekeim románul beszélnek. Nagyon kevés utal arra, hogy roma vagyok, attól eltekintve talán, hogy sötétebb a bőröm és a tudattól, hogy roma csoportból származom. Romaként való önmeghatározásom alapja az, hogy részt veszek a roma szervezetek munkájában. Ez számomra a roma identitás formái megjelenése, és egyenlőre működik. Azzal bizonyítom roma identitásomat, hogy aktivistaként tevékenykedem a roma mozgalmában.

(Folytatás a következő oldalon)

Ez azt jelenti, hogy bizonyos értelemben része vagyok egy kialakulóban lévő politikai elitnek, amely olyan értékeket és érdekeket képvisel, amelyeket a hagyományos roma közösségek nem osztanak. Ezért kezdett foglalkoztatni, hogyan lehetne megoldani, hogy a romák jobban bekapcsolódhassanak ebbe a folyamatba. Már hosszú ideje tart az asszimiláció és én ismerem a veszélyeit, de eleinte én is csak a politizálás vonzó oldalát láttam: képviselők, szószólók, roma szervezetek, parlamenti képviselők, kulturális aktivitás, iskolák, ahol roma nyelvet tanítanak. Így én, mivel én is értelmiségi vagyok, „kisebbségbe” kerültem a roma szervezetekben, mert itt már fenntartással közelednek az értelmiségiekhez. Másként beszélek, viselkedem, más szókincset használok, más értékrendet követek, mint a többi, nálam népszerűbb roma politikus. Tehát jelenleg az a helyzet, hogy most sem a román, sem a roma társadalomba nem tudtam tökéletesen beilleszkedni.

Nem tudom, szükség van-e arra, hogy ötvözzük valahogyan a modernséget és a hagyományos cigány gondolkodást. Talán igen, mert különben nincs jövője a romáknak a modern társadalomban. De ugyanennyire lehetséges, hogy csak azért gondolkozunk így, mert a romák útja nem az, amit mi a saját társadalmunkban tanultunk. Mivel a romák a társadalom peremén élnek, sok hagyományt őriznek és olyan velük született ismeretekkel bírnak, melyek őseredetiek és valahogy mégis újak. Sok mindent nem vesznek túl komolyan – az egyházat, a kommunista államot, az ideológiát – ez az ő módszerük a túlélésre.

Talán sikerül létrehozniuk valamiféle szintézist a modern és hagyományos gondolkodásból, hisz a roma társadalom nem csupán konzervatív.

Politikailag aktív korszakomban megfigyeltem, hogyan befolyásolt a gyermekkori szocializációm. Az a legfontosabb, hogy megszüntessük a romákkal szembeni előítéleteket, amelyek az én életemet is jellemezték, és – tudatosan vagy tudattalanul – mindig is ott voltak a gondolataimban. Kihatottak az egész ed-

digi életemre és gyakran ahhoz vezettek, hogy hibás döntéseket hoztak.

Hogyan lehetne elérni, hogy az ilyen előítéletek ne befolyásolják és ne terheljék az embereket? Gyermekkoromban, a személyiségfejlődés kezdetén kell kezdeni a nevelést, hogy jó tapasztalatokat szerezzenek roma-mivoltukkal kapcsolatban például azok a gyerekek, akik már régóta letelepedve élő és részben integrálódott roma csoportban élnek. Tudatosítani kell velük, hogy a roma-lét nem feltétlenül rossz, amiért szégyenkezniük kellene.

A rendszerváltás utáni Romániában a nyilvánosságban vita kezdődött a romákról. Nézetem szerint ekkor túlságosan a politikai változásokon volt a hangsúly. A romák pedig elsősorban etnikai kisebbség, és ezért nem lehet azt várni, hogy csupán a politikai pártok tevékenysége javítsa helyzetüket. Természetesen a különféle szervezetek is sokat jelentenek. Rengeteg embert motiváltak és motiválnak arra, hogy belépjenek a szervezetekbe, és ezek az emberek valamiképpen már foglalkozni kezdenek az identitás kérdésével.

◆ ◆

Az első parlamenti választáson a „Romák Demokratikus Uniója” listája első helyén kellett jelöltként indulnom. Én azonban egészében véve nem tartom túlságosan nagyra ezt a választási versenyt, a pártokat, stb. S nem tudom, hogy én lettem volna-e a romák legjobb szószólója a parlamentben. A többi pártvezető inkább politikus alkat, olyan, aki a választókat toborozza. A roma mozgalmam most, kezdetkor sok embert mozgósít, és sokaknak tetszik, mert persze vonzó, hogy egyszerre rangot, címet kaphatunk. Pártelnöki, alelnöki címet viselni, a parlamentbe bekerülni, választásokon részt venni, interjúkat adni, az újságírók és szerzők szemében fontosnak lenni – ezek miatt érdekes és izgalmas a közéleti szereplés.

Megpróbáltam önkritikus és őszinte lenni. Tisztán láttam, hogy nem vehetem könnyen az identitást. Nem tehetem meg, hogy hangoztatok egy olyan identitást, amelyet nem teljesen birtoklok, csak azért, hogy bevonuljak a román parla-

mentbe, mint a romák szószólója. Ehhez túl gyengék a cigány közösséggel való összeköttetésem. Aki helyettem került a parlamentbe, annak jobbak és szorosabbak a kapcsolatai, és mentalitása is jóval közelebb áll a romákéhoz, mint az enyém. Én szívesebben dolgozom a reflektorfénytől távol.

Az utóbbi időben jöttem rá, hogy az a romapolitika, amelyik az etnikai identitás kérdésére korlátozódik, nem az igazi. A romapolitikának sokkal inkább az általános emberi jogok szempontjából kell kiindulnia. Általános értékeket és morális üzenetet kell hordoznia, nem csupán etnikai vagy nemzetiségi problémákkal foglalkoznia. Ezért én egy olyan utat szeretnék követni, amely nem hagyja figyelmen kívül a nemzetközi emberi jogi normákat, s ezzel együtt a megfelelő intézményeket és szervezeteket.

Jelenleg azzal foglalkozom, hogy megkísérlem dokumentálni azokat az eseteket, amikor a romákat emberi jogaikban sértették meg, és megpróbálom az emberek figyelmét a romákat ért jogtalanságokra, sérelmekre felhívni. De mivel szociológus vagyok, tárgyilagosabban látom a problémát – és ezért már kerültem kritikus helyzetbe is. Ismerem ugyanis a roma közösség gyenge pontjait is, tudom, mennyiben felelősek maguk a romák környezetük ellenséges érzületéért. Mindig van rá történelmi és szociológiai magyarázat, ha valaki eltér a többség normáitól. Azonban nem lehet teljesen kizárni az egyén felelősségét sem. És ez az a pont, ahol valamit változtatni lehetne. Az első lépés az, hogy azonosítjuk a dolgokat és beszélünk róluk; tudatosítani kell az eltéréseket ahhoz, hogy tisztán láthassuk őket.

Diszkriminációról és üldözésről beszélünk. Itt sokkal összetettebb kérdésekről van szó. Nem mindig van bátorságunk beszélni róluk, hanem valamit mindig eltitkolunk. Még most sem tudok teljesen szembenézni magammal.

Volt, hogy én is könnyedén vettem roma identitásomat. A romáktól tanultam a rugalmasság stratégiáját, amellyel az ember a különféle helyzetekre különféle identitásokat al-

kalmaz. Ez a képesség is része a romák identitásának és borzasztónak tűnhet azon emberek szemében, akik megszokták, hogy egyértelmű az identitásuk – ők egyszerűen franciák, németek, vagy románok. Identitásukat, személyiségüket, egész életüket nagymértékben az állam és az intézmények határozzák meg. Ezzel szemben a romáknak nincs egyházuk, iskolájuk, államuk, sem országuk. A sok-sok hátrány mellett van néhány előnye is ennek. Ilyen például a romák azon képessége, hogy jól tudnak utánozni, rugalmasak, a helyzeteket könnyebben veszik és könnyebben jutnak azokon át. Ezt nem könnyű megérteni. Kevésbé hajlamosak rá, hogy a nagy nacionalista ideológiákat kövessék, amelyek egyes népeket erőszakos összetűzésekbe hajszolnak.

Ha a roma identitással foglalkozunk, nem szabad elfelejtenünk a közelmúltat, a II. Világháború alatt a romák deportálását és elpusztítását. Közömbös, hogy a német, vagy a román hatóságok felelősek-e a romániai romák meggyilkolásáért – mind a mai napig nem történt meg sem a németek, sem a románok részéről a felelősség vagy bűnösség elismerése. A jóvátétel esetében nem elsősorban anyagi, inkább erkölcsi jóvátételt tartok fontosnak.

Ebben a témakörben nem szabad szem elől tévesztetni, hogy ma Romániában ismét hangot kapnak

olyan emberek, akik szerint helyes volt, amit Antonescu* marsall tett. Ezek az emberek sajnálják, hogy Antonescu nem valósíthatta meg terveit teljesen. Ezek nagyon rossz emlékek, de a romák deportálásával és elpusztításával kapcsolatban még jelent meg publikáció Romániában. Nem elegendő a kártérítés kérdésében mindig csak Németországhoz fordulni, mert eközben a morális vonatkozást mindig elhanyagolják. Jóllehet, Németország sem ismerte még el teljességgel morális felelősségét és vétkességét úgy, mint ez a zsidók esetében már megtörtént. De a román hatóságoktól is meg kellene követelni, hogy beismerjék, amit tettek. A felelősséget meg kellene állapítanunk és tisztáznunk kell.

Ezzel szemben mind a Romániában zajló vitában, mind a roma mozgalomban a német hatóságokra próbálják áthárítani a felelősséget. Persze, hiba lenne őket mindenmű felelősség alól felmenteni. Azonban tudtommal a deportálásokat a román hatóságok hajtották végre, természetesen szoros, közvetlen összefüggésben a háborús eseményekkel és a náci ideológiával.

Míg a zsidóságról elismerték, hogy a rasszista elnyomás és üldöztetés áldozata lett, addig a romák esetében még mindig vita tárgyát képezi, hogy vajon szociális vagy faji okok vezettek az üldözésükhöz. Mivel máig nem ismerték el, hogy

a romákat faji okokból, etnikai kisebbségként üldözték, ezért továbbra is szociális kategóriaként vannak számontartva.

Fiatal koromban a roma identitás számomra is szociális identitásként jelent meg, és a következőket tartalmazta: szegény, piszkos, más, eltérő a többség normáitól. Etnikai vagy kulturális identitás nem létezik számomra. Minden, amit akkoriban átéltem, most társadalmi síkon mutatkozik meg, mert függőben hagyják azt a kérdést, hogy a romák etnikailag vagy szociálisan marginalizált csoport. Valószínűleg mindkető. Sőt pillanatnyilag úgy tűnik, hogy a szociális dimenzió sokkal fontosabb és szembevetőbb, mint az etnikai.

A jóvátétel alkalmat kínál arra, hogy közelebb kerüljünk a roma-identitás etnikai vagy kulturális dimenziójának problémájához. Hisz még mindig nem késő, hogy tegyenek valamit a németek, a románok, de a magyarok is. Szerintem az lenne a legjobb megoldás, ha a kártérítés összegét arra fordítanák, hogy az ifjúság részére iskolákat és kulturális központokat létesítsenek, kiállításokat rendezzenek, különféle programokat indítsanak. Ez persze nem zárja ki, hogy magánszemélyek is kaphassanak kártérítést. Mindazonáltal én a kollektív jóvátétel híve vagyok, melynek segítségével a romák kulturális infrastruktúrája kiépíthető lenne. Művelődési központok, iskolák létesülhetnének, esetleg egy emlékmű is a számukra. Mindent meg kell tennünk annak érdekében, hogy a romák etnikai, kulturális dimenzióit láthatóvá tegyük, különben mindig a szociális dimenzió lesz az uralkodó és a meghatározó.

A Die Roma – Hoffen auf ein Leben ohne Angst c. könyvéből fordította: Hovanyecz Zsuzsanna

(* Ion Antonescu marsall – román marsall, fasiszta politikus. Miniszterelnök 1941–1944 között. Romák és zsidók megsemmisítő táborokba való deportálásáért felelős.)

A HORTOBÁGYI PRÍMÁS HERCEG

Vasárnap este van, a forró nap már nem égeti a város utcáit, tereit. Célta-
nul helyongó embereket látok az utcán,
túristákat és helybeliket, akik kiraka-
tokat néznek vagy épp az esti hűvösben
róják az utakat egy hangulatos helyet
keresve, de Debrecen üres és bong a
csendről. Hol van a zene, az igazi nő-
tás, cigány zenés tavernák, bárók, loká-
lok, esti mulatók, ahol a külföldi ven-
dégek megtapasztalták, hogy mi is az a
bulya magyar temperamentum, mi az a
fűszer, ami ízt adott annak a régi Ma-
gyarszágnak, amit oly sok idegen or-
szágból jött ember keresett, hogy meg-
tanuljon mulatni, sírva vigadni, annak
rendje és módja szerint. Miért nincs
egy ilyen hely? Pedig a közvélemény
szerint lenne rá igény. Debrecen és
környéke például: Hortobágy sok ezer
turista célpontja, olyanok akik keresik
a múltat, letűnt korok régi világát, de
hiába. Az is igaz, hogy Debrecen inter-
nacionalista város, mert egyetemait sok
száz külföldi hallgató látogatja. Elmen-
tem és kérdezősködtem, hátha választ
kapok a kérdéseimre, de semmi. De az
emberek még emlékeznek arra a híres
prímásra és fiára, akik a Hortobágyon
húzták a vonót, idősebb és ifjabb Bu-
rai Zsigmondra és zenekarára, és úgy
véltém, ő az az ember, aki választ ad
majd minden kérdésemre. Felkerestem
a lakásán ifjabb Burai Zsigmondot, aki
azonnal fogadott és örömmel állt ren-
delkezésemre.

– Mit jelentett régen a jó cigány
zene az embereknek? Milyen volt az
a régi Magyarország, ahol még az es-
ti szórakozóhelyek szinte egymásból
nyíltak?!

– Úgy gondolom, hogy bemutatkoz-
nék az olvasóknak, mivel sokan nem
ismerhetnek, mert akkor még a világon
sem voltak, amikor én már apámmal
jártam a nagyvilágot. A nevem Burai
Zsigmond prímás, elsőhegedűs. Apám
1908-ban született Kiskörén. Mivel
családom zenészdinasztia, ezért ő is az
apjától tanulta a hangszer fortélyait,
mint ahogy én is. Az egri esti mula-
tó népszerű előadója volt már gyerek-
ként is, mivel borzasztóan tehetséges
volt, s virtuozitásával elragadtatta a
hallgatókat. Nagyapám maga mellé
vette a zenekarába. Kettőjük gázsija
akkora volt, mint a leghíresebb pesti
színi dívák fizetése, ami akkoriban
nem kis szó volt. Később aztán a horto-

bágyi csárdák kedvelt zenésze lett, és
itt alakította első zenekarát is.

– Azt hallottam, hogy sok híres
embernek muzsikált, még a villájuk-
ba is meghívták, hogy ott húzza reg-
geltől estig, alkonyattól hajnalig és
ezért bármit képesek voltak megad-
ni.

– Erre is volt példa. Megesett, hogy
az akkori nagyurak éjjel-nappal muzsi-
káltatták a cigányt, hol örömlükben, hol
meg bánatukban. De pontosan sohasem
lehetett tudni az okát, talán mert szeret-
tek élni, csak úgy a világba, szórni a
pénzt, a vígság és a bús kedély kedvé-
ért, de ki tudná megmondani miért. Va-
lóban sok „nagyembernek” játszott
apám, többek között Peter Scott-nak, a
nagy sarkkörkutató fiának, Kekoner-
nek, az akkori finn miniszterelnöknek,
sőt még Miksa bajor hercegnek is ját-
szott, és nótaszerzőjük volt. Felkérték
őt, írjon nekik nótákat, amiket csak ne-
kik játszik, melyben megemlékezik ró-
luk, hogy a híres hortobágyi rónaságot
érintette lábuk, itt jártak, és erről tud-
jon a későbbiekben az utókor is.

– Igaz-e, hogy Edward Windsor-
nak, a walesi hercegnek is zenélt, sőt
nótaszerzője volt?

– Igen. Erre volt a leghüszkébb egész
életében. Edward herceg sokszor és so-
kat mulatott és imádta a nőket, köztük
a legjobban Mrs. Simpson, aki egy
polgári családból származó elvált ame-
rikai hölgy volt. Viszonyuk akkoriban
világraszóló botrány volt, melynek az

lett az eredménye, hogy az akkori brit
miniszter arra kérte a herceget, mond-
jon le a trónról. Ezt követően feleségül
vette az amerikai nőt, és világutazók
lettek. Így 1937-ben Magyarországra
is ellátogattak és Borsodivánkán a Pró-
nay kastélyban szálltak meg. Innen au-
tomobilon látogattak el a hortobágyi
rónaságra, megismerni a vidéket, az
embereket, akik nemzedékek óta itt él-
nek. Mikor ebédre betértek a hortobá-
gyi csárdába, én és az apám zenekara
már ott vártuk őket talpig népviselet-
ben. Rákezdünk és egész délután ne-
kik játszottunk. Tetszését elnyerve, a
későbbiekben apám nótát írt a walesi
párnak, melyet én hangszereltem az
Angol Királynő – ma Csokonai – Étte-
rem tulajdonosának örömére. Egy hét
elteltével egész napos koncert vette itt
kezdetét, ahol apám nótája is debütált.
Hála a tolmácsnak, a siker óriási volt.
Negyedik ismétlésnél már ők is énekel-
tek kissé Walesi akcentussal. A rákö-
vetkező napokban meghívást kaptunk a
kastélyba, ahol ő játszott nekünk du-
dán, 50 főnyi vendégsereg előtt.

– Úgy tudom, hogy nemcsak ide-
gen országból jött hírességeknek ját-
szott, hanem ő maga is sokat utazott.

– Apám nagyon sok helyen járt. Tö-
rök országtól kezdve Irak, Irán, Kuvait,
Izrael, Svájc, Franciaország, ahol Pá-
rizsban lemezfelvétele is volt a Granu-
re Universelle lemezkiadó társaságnál,
melynél Jean-Claude Chabriere volt a
producer.

– Mikor kezdődött az Ön egyéni karrierje?

– Már apám halála előtt saját zenekarommal játszottam együtt itthon és külföldi turnékon egyaránt. Apám közvetlen halála előtt Teheránban játszottunk egy magyar étteremben, a Csárdásban. Itt figyelt föl ránk a teheráni padisah, akinek a saját zenészei lettünk palotájában és mellette ugyanúgy muzsikáltunk az étteremben is. Fájdalmasan érintett idegenben apám halála. Nem is tudtam ott lenni a temetésen, ami nekem rettenetes trauma volt. Kintlétünk alatt zenekarom egyik tagja súlyosan megbetegedett és orvosi kezelésre ment majd' az összes pénzünk, de sajnos őt is elvesztettük. Miután hazaértem vettem át édesapám helyét a zenekarban, így tisztelegve emléke előtt és tovább folytatva a családi tradíciókat.

– Hol játszott a nagy váltás utáni időszakokban?

– Valóban nagy vízválasztó korszak volt apám helyére lépnem, mert innentől én vittem tovább a családi „ereklyeként” tisztelt Stradivarit. Új zenekarommal végigjártam apámnak oly kedves helyeit, ahol valaha játszott. Tiszafüreden a Nemzeti Étterem, az Arany bika, az Angol Királynő, a pesti Brithania és még sorolhatnám tovább a végtelenségig. Az emberek körében sikerem volt, mivel szerették apám muzsikáját is és nekem nagyon jó érzés, hogy olyan nőtárat játszottam, melyeket ő írt és ő játszott. Megérdemelten kapta életé-

ben a magyar államtól a népművészet nagy mestere címet munkássága elismeréseként.

– Kikkel játszott együtt, kiket, milyen énekeseket kísért pályája során?

– Csak egy pár nevet említenék az igazán nagyokból: a szitai dinasztia-ból idősebb és ifjabb Szitai Rudolf primások, Boros Lajos primás király, az énekesek pedig: Szalay Károly, Vörös Sári, Jákó Vera, Bangó Margit, Madarász Kati, Utri Anna, Horváth Pista, és Gaál Gábor, akivel Hortobágyi Judit műsorában a „Szól a nótá” tévés produkcióban együtt zenéltünk.

– Hogy éli nyugdíjas éveit Zsiga bácsi?

– Két infarktus után csendesen élek a feleségem mellett és az unokák körében. Most fiam, Géza viszi a stafétát. Ő is évszázadok hagyományából merít erőt és életvizet az autentikus cigány hagyományokért és újra sarjadó gyökerek ápolása végett. Nagyon büszke vagyok rá, mert nem csak a fiamat látom benne, hanem azt a személyt, aki furcsa mód vonóval harcol a maroknyi magyar cigányság jogaiért, nemzetiségi hovatartozásáért.

– Miért van az, Zsiga bácsi, hogy azok a mulatók, ahol a jó cigányzene volt a fő szenzáció eltűntek, mintha nem lettek volna soha, ki-
radírozva így a múltat. Hogyan látja ezt a kérdést?

– Manapság már nincs varázsa az effajta mulatóknak. Egyre másra nyílnak azok a nyugati típusú szórakozó helyek, ahol a cigányt felváltja a modern gépzene, könnyen kiszolgálva a vendégek kényelmét és igényeit, kifizetődőbb a vállalkozóknak ez, mint megfizetni az élő zenét. Azért van az, hogy sok mai roma zenész nem tud munkához jutni és ha mégis kap lehetőséget, ha fillérékért is, de elfogadja, mert nem ért máshoz, mert ezt tanulta, mert ez az élete, ezzel keresi a családjá számára a betevő falatot. Siralmas állapot ez, de az élet megy tovább, nem törődve sorsokkal, kiragadva a cigányt őseik eleven gyökereiből és mint ki-döntött fa hánykolódnak viszontagságoknak kitéve a cigányság nagy erdejében.

A hazafelé vezető úton a walesi herceg nótája járt a fejemben. Úgy érzem ebben minden benne van, ami a jelenlegi magyar helyzetet jellemzi: bánat, öröm, szerelem, remény.

A walesi herceg nótája:

A Prónay kastélyban

vígan szól a nótá
Hortobágyi hat szál cigány húzza
este óta.

Heje-huja vígság járja bent
a nagy kastélyban,
Windsor herceg húzatja ott,
kora este óta.

Hol szomorún, hol vígan szólt
a hegedű négy húrja,
Benne zokog a magyar nép
ezeréves sorsa.
Benne zokog a magyar népnek
vígsága és bújá
Megértette a herceg,
miért vigadunk sírva.

A hercegnő szerelmesen nézett
az urára,
Hogyan mulat örömeiben
vígkedvűen párja.
Opál szeme ragyogott
a hűséges Edwardra,
Mint szikrázó csillagok
a sötét éjszakában.

Írta: id. Burai Zsigmond,
primás herceg

Hangszerelte: ifj. Burai Zsigmond,
hortobágyi primás fejedelem.

Alex D'Saide

HOGY AZ ŐSI CIGÁNY MESTERSÉG, A GYÓGYNÖVÉNYGYŰJTÉS MEGMARADJON...

Nincs a magyar erdőnek, ligetnek, rétnak olyan része, amely ne szolgálna rendkívül finom ízekkel, aromás növényekkel vagy éppen gyógyhatású anyagokkal. Az utóbbi években az egészségesebb életmód felé fordulás a gyógynövények gyűjtését ismét előtérbe helyezte. Ennek az apáról fiúra, de főként anyáról leányra szálló tudománynak az ismerői, szorgos művelői között szép számmal ott találjuk a cigányokat. Persze már korántsem csak őket!

Dél-Zalában hagyományosan sokan – főként cigány asszonyok – hajdanán czzel keresték meg a betevő falatot, s most úgy tűnik, hogy újra járniuk kell az erdőket, réteket, mert akadnak olyan időszakok, hogy a családnak ez az egyetlen bevételi forrása. **Havasi Gyuláéknál** mindenki gyűjt: a családíró, a felesége, a szomszédban lakó anyósa, a sógorék, s időnként a két családban lévő hat gyerek is útrakél a szülőikkel. **Havasinéval, Zsuzsa** asszonnyal beszélgetünk a hozzáértésről, a lehetőségekről, meg a pénzkeresetnek erről a módjáról.

– Emlékszem, még talán 8 éves se lchettem, amikor öreganyámmal és öregapámmal hajnalonta kocsira ülünk, s irány az erdő, a berek – mondja a 38 éves fiatalasszony. A harmat felszáradása után, napsütésben keresgélünk, messze elkerültük a vasúti töltést,

a fertőzött vizek környékét. Tőlük, meg az édesanyámtól tanultam mindazt, amit a növényekről tudok. Csodálkoznak is sokan, hogy megismerem – mert erre felé sok van belőlük – a magas szárú koscsordot, a hókoló és fűrtös gyűszűvirágot, a sávos herét, a farkas boroszlánt, de még a pófók csalánt, meg a hármalevelű szellőrózsát is.

– **Minek van keletje most Nagykanizsán?**

– Leginkább a kutyabengét, a galagonya levelet, a hársfát, a cikafarok kórót és az aranyvesszőt veszik, a tavalyi évben itt létesült nagy Herbária telep ezeket dolgozza fel és csomagolja. Nincs gond, van belőlük elég még a környéken, csak igen szigorúak az átvételi szabályok. A szárogatással megy el a legtöbb idő – mutatja Zsuzsa asszony az udvari vásznakra kirakott aranyvesszőt –, meg az aprítással, mert mindegyiknek meg van szabva a nagysága. A mi házunknak nincs padlása, ezért a szomszédban, édesanyámnál, özvegy Kolompár Imrénél szikkad most is a kutyabenge kéreg. Tudjuk azt is, hogy melyik mire való, meg főként azt, hogy mikor szedhető. Az aranyvesszőre júliustól sokszor október végéig is rálelünk erdőszéleken, vizesárokban, hozótosokban, erdei tisztásokon. Vesebetegségnél, vízajtásnál használják.

– **Ez a szép házsor itt a Szeptetneki utcában gyógynövény gyűjtésből épült?**

– Á, dehogy! Azért annyit nem lettünk volna képesek így összeszedni. De a bútorra, mosógépre való azért összejött ebből. Igen fáradtságos munka ez, főleg hátton cipelve. Mert hát nincs autónk. Úgy lehetne igazán csak dolgozni. A Herbária telepe is a város másik végén van, ezért sokat cipkedünk. Régen kocsival járt a valamirevaló cigányember, a hátán az asszony csak a réten át a kocsiótig batyuzott. Pedig megérmé, egy hónapja adtunk le 43 kg kutyabengét, 120 forinttal veszik kilogrammját. S hogy mikor ütötte egyszerre nagy pénz a markomat? Három éve egy összegben kaptunk 15 ezer forintot. Két na-

Zsuzsa az aranyvesszőt válogatja

pig megállás nélkül dolgozott érte az egész család.

Most egészen másként van minden, mint teszem azt néhány éve. Az uram munkanélküli, így hát szó szerint a megélhetésre kell ez a pénz. A gyerekek már nem szívesen jönnek velünk, mondtam is a 14 éves lányomnak, hogy amikor én ennyi idős voltam, mint most ő, már mindent tudtam, ő meg úgyszólván alig konyít ezekhez a dolgokhoz.

A Herbária RT. nagykanizsai telephelyén **Kovács Alajosné** üzemigazgató először meglepődik, hogy milyen irányból is közelíték a gyógynövénygyűjtéshez, de azután átgondolva a kérdést, Havasiné szavait erőteljesen aláhúzza. A cigány fiatalok sajnos már nem annyira tudói a füveknek, virágoknak, mint elődeik, pedig a munkanélküliség ezen a téren is kényszerítő körülményként léphetne fel. Az autó létkérdés, azok az emberek tudnak évi többszázezer forintos jövedelemhez jutni, ahol van összefogás, és megoldott a szállítás. A gyakorlat azt bizonyítja, hogy a cigányok mellé sok nem cigány család is csatlakozott, mert nagy a kereslet a gyógyfüvekre, kéregre. Külföldre is jócskán szállítanak. Megállapítjuk, hogy nagy kár lenne, ha a cigányság elhagyná ezt a tevékenységet, feladná csodálatos monopóliumát az erdők, a rétek növénycineke ismeretében.

Kép és szöveg: Büki Erzsébet

A szeptetneki utca szép házsora

Álom – 32 négyzetméteren

Hazafelé a városházáról

Orsós Imréék Pápán laknak, az egyik városvégi szobakonyhás, komfort nélküli „szociális” lakásban. A családfő annak ellenére, hogy szakképzett növényvédő, két évig munkanélküli volt, két évig pedig jövedelempótló támogatásban részesült. Az ő jövedelme, azután a gyés, valamint a családi pótlék szerény összege rákényszerítette őket nem csupán a takarékoskodásra, hanem a mindennapos keresésre az esetleges tisztességes jövedelemforrás után. Annak ellenére, hogy gondjaik egyre súlyosbodtak, a családi együttlét vigaszt és erőt is jelentett számukra. Ekkor jött az elhatározás, hogy részt vesz az illetékes megyei munkaügyi intézmény által szervezett „átképzésen”. Sikeresen végzett, újabb szakmát szerzett, igaz, némiképpen eltérő az elsőtől, most ugyanis már acélszerkezeti hegesztő is. Két hét múltán álláshoz jutott. Naponta karéj kenyérrel, liter tejjel több már a családnak. És nem tagadják, hogy biztonságban érzik magukat, álmuk valóra válásában is reménykednek. Ez pedig nem

egyéb, mint a város jóvoltából szociális lakáshoz jutni, nem komfort nélküli 32 négyzetmétereshez, hanem olyanhoz, amely tisztességes, emberi ottlont nyújt a négy gyermeknek és szüleiknek, ahol egészségesebb körülmények között élhetnek és olvashatnak, tanulhatnak a gyerekek. Richard idén kezdi az általános iskolát, a két óvodás nem sokára követi őt. Ricsi testvérei: Gabi, Hajni és Zsuzsi bármily kicsik, jól ismerik, érzik problémáikat és szívesen elköszörögnek anyut-apat, amikor ők rendszeresen feljárnak a városházára és előadják kérésüket. Nagyon sokat kérnek? Nem valószínű. Hogy saját maguk építkezzenek az állami támogatás igénybevételével, erre egyszerűen nem látnak lehetőséget. Szinte együtt mondják: nemrégiben adtak át normális szociális lakásokat a városban. Bízunk, hogy nekünk is jut itt hely. Nem jutott. Ismét álmodunk, reménykedünk és feljárnak a városházára.

Kép és szöveg: Hazai Sándor

Templomi nemzetiségi epizód

A miskolci-diósgyőrvasgyári katolikus templomban augusztus 15-én délután jeles esemény részesei, tanúi lehettünk, akik befértünk a szép és nagyon régi épületbe.

Szentunise keretében két nővér örök-, kettő pedig egyszerű fogadalmat tett, ezenkívül egyszerű fogadalmas papok, nővérek újították meg fogadalmukat. A liturgiát nem kisebb jelentőségű személyiség, mint dr. Seregély István egri érsek vezette.

A szinte megdöbbentően szép, megható csemény sok résztvevő szemébe könnyeket csalt, annak a fiatal, cigány asszonynak is, aki hat apró gyermekével állt a padsorok mellett. A gyerekek természetüknél fogva mit sem láttak abból, ami a szentélyben folyt, ide-oda szaladgáltak, hiszen ők is kíváncsiak voltak.

Természetesen rájuk püsszegték, anyukájuk is nyugtatta csemetéit. Egyikük hamar el is fáradt, lekupor-

gott a fal mellé és elaludt. Anyja magához emelte, és a kicsi boldogan folytatta pihenését – a számára legmelegebb fészekben.

Nem sokáig álltak így. Az egyik padból idősebb férfi szállt ki és átadta a helyét. Ez nem váltott ki egyforma örömet az ott ülőkben. Lehet, hogy az érsek úr megsejtett mindebből valamit, mindenesetre – akár egészen véletlenül is – úgy gondolta, hogy neki perccet kell szánnia a gyerekekre. Amikor kíséretével kivonult a templomból, annak bejáratú ajtajánál felfedezte a kis nyüzsgő, kíváncsi csoportot, és az áldására váró felnőttekkel való találkozást megelőzően a gyerekekhez fordult. Megáldotta, megsimogatta őket, néhány szót is váltott velük. A kicsik megilletődötten fogadták a nem várt főpapi gesztust. Talán míg élnek, nem feledik.

H. S.

**SÁRGA
ISTENSÉG**

Hajtó Péter és Raduly József

Sárga Istenség címmel rendezték meg Budapesten, augusztus 24-én a kortárs indiai művészetek kiállítását. Ugyanezen a napon ünnepelte az Indiai Köztársaság az 50. évfordulóját. A megnyitón az indiai nagykövet fogadta a vendégeket. A nagykövet nyitóbeszéde után Göncz Árpád tartott előadást az indiai művészet szépségéről, a kultúra őshagyományairól, a kortárs művészet szentimentális tisztaságáról. A fogadáson jelen volt Hajtó Péter, a Magyarországi Indiai Kulturális Kapcsolatok Igazgatója. Raduly József alelnök képviselte az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzatot. Az indiai őskultúra közel áll a cigány őshagyományokhoz. Ez a tárlat is bemutatja a két kultúra hasonlóságát. A kortárs művészetek és művészek ideológiája közel azonos képeket vetítenek az életformáról, a kitörési vágyról, az önmegvalósítás igényéről. Az élőzene Indiába varázsolta az embert, a képek és szobrok többsége cím nélkül került a vendégek elé. A látogató saját fantáziáját használva élheti át a műrekek belső világát, mondanivalóját, hisz mindegyikünknek mást jelentenek a színek, a formák. A művekből árad a nyugalom, kiegyensúlyozottság, s erre még rá is segített a zene lágy, harmonikus világa. Érdemes megtekinteni a kiállítást, ami a vár A épületében található, a Ludwigh Múzeumban.

Kép és szöveg: Kovács Bernadett

Kézcsók Sugár Julinak

Kevés roma vívott ki magának Olyan tekintélyt Kisvárdán környékén az egész Szabolcsban, mint a halkszavú primás, de inkább karmester, az intelligens és soha nem a saját babérjaira inspiráló **Sugár Béla**. Ezt a primást elsősorban nem saját karrierje éltette, hanem a cigányzenekarok teljesítménye. Ha az utóbbi években erősen kopaszodó primás kezébe vette a hegedűt, s mutatott valamilyen fülbemészó, alig hallható akkordot, fogást, átmenetet egy-egy magyar nótában, valcerban vagy másban, arra oda kellett figyelni.

Elsősorban nem pódiumra, a zenekar élére kiálló muzsikusként volt, mindig megelégedett a segédprimási beosztással, de jaj volt Berúnek a jókiallású „magyarimrés” felfogásban szép lassú számokat játszó primás öccsének vagy Pistának, ha nem figyeltek rá. Abban a világban még sok kávéházból szűrődött ki a cigánymuzsika Kisvárdán és a környező jelentősebb községek neves éttermeiből. Nem volt olyan zenekar, ahol ne ismerték volna, s ne várták volna tisztelettel a nagy tudású karmestert, Béla „bácsit”, mert ő hiába volt fiatalabb, mint sok-sok társa a környék zenekar vezetői közül, megmaradt Béla bátyámnak.

Ki tudná felmérni és számon tartani, hány neves valcer, induló, a Liszt-rapszódia, palotások, a legújabbkori cigány zeneszerzők művei keltek szárnyra az ő tanítása nyomán. Ki tudná felsorolni, hányszor szállt vonatra, hányszor, s milyen távolról küldtek érte taxit, kocsit a romák, csak menjen Béla bácsi, mert tanulni akartak. S ő fáradhatatlan volt. Már vártak rá a zenekarok, s azonnal rendelték a csáringertől Béla bácsi kedvenc italát a cseresznye pálinkát. Bele-belekortyolt, s már kezdték is a próbát. Külön megmutatta a fogásokat a kontrásnak, brácsásnak, a nagybögösnek, cimbalmosnak, elmagyarázta, hogy melyik hangzáshoz miért éppen azt az akkordot kell fogniuk. S amikor „összehúzott” az egész zenekar, akkor derült ki, micsoda csodálatos összhangzat alakult ki tanítása nyomán. Csillogtak a romák szeméi az örömtől.

Sugár Bélát a cigány zenekarok karmesterét ismerte, tisztelte és szerette egész Kisvárdán. Különösen a zeneértő értelmiségiek, tanárok, orvosok, s azok, akik a város énekkarának élén álltak. Olykor hozzáfordultak tanácsért, aki soha nem kérkedett tudásával, s a világot sem élte volna vissza ismerettségével.

Juliska, a hűséges feleség élte az úri cigányasszonyok mindennapos életét. Nevelte a családot, bevásárolni járt a piacra, főzött, s olykor-olykor, amikor Béla bácsi munkavégeztével, éjjel 1-2 óra után vendéget vitt haza, akkor a konyhára állt a zenész cigányasszonyok hagyományait követve és sült-főtt zokszó nélkül a vendégeknek. A lavolta azonban ilyenkor sem pihent. Egy-egy akkordért ismét előkerült a tokból, s Béla bácsi, aki úgy olvasta a kottát, mint a vízfolyást, magyarázott. Nem volt izgága roma. Rátartását tudásával alapozta meg.

Ilyen családban cseperedett a kis Júlia, akinek szinte minden lépését őrizték, óvták, iskolába kísérték bátyjai. Lány lévén nem lehetett belőle muzsikusként. Ezért aztán arra törekedett apanyja, hogy Julit iskoláztatni fogják. A kisváros szeme előtt cseperedett csinos nagylánnyá Sugár Juli. Korán megfordultak utána a fiúk. A roma családok róla vettek példát. Nem győzték emlegetni a Sugár családot, ahol gondot fordítottak a lányok iskoláztatására. Különösen Julikára. És amikor elérkezett az idő, s választás elé állította a családot, hogyan tovább, milyen úton indítsák el Julikát, akkor az óvónőképzőre esett a választás. S a Sugár-lány életének megkezdődött egy kemény, hosszú, megpróbáltatásoktól sem mentes szakasza. Bizonyára volt benne kisebbségérzet, s ezt olykor-olykor mégcsak táplálták az apró mellőzések, megkülönböztetésre való jelek, de foggal-körömmel küzdött, hogy diplomát szerezzen. Nem régeből árulta el, hogy amikor óvónőjelöltként gyakorolnia kellett, bizony szégyellte vinni a hegedűt. Apja egyszer összefutott a gyakorlatot vezető tanárával, aki egyben a városi énekkar vezetője is volt. Beszélgetés közben csak úgy elejtett néhány szót az óvónőjelölt Julikáról. Nem va-

gyok vele megelégedve, mert nem tudta pontosan olvasni a kottát. Mellémellé fog a hegedűn. A neves roma karmestert nagyobb szégyen nem is érthette volna. Ő abban a tudatban volt, nincs semmi gond Julika ének-zene tanulmányai körül. Nem ütök. E perctől kezdve kéz alá fogta lányát Béla bácsi. Bizony nem egyszer megtörtént, hogy a vonóval el-elverte az ujjait Julikának.

Hogy volt-e foganatja? Bizonyára, mert Julika kiválóra védte meg diplomáját és több, mint három évtizedes szolgálata alatt picinyek útezeirevel ismertette meg a magyar népdalkincset. S ha valakinek, akkor neki volt türelme a sok-sok rakoncátlankodó nebulóhoz, a távoli Szatmár jelentős településén rábízták azokat, akikkel már nem bírt senki, megtanította kommunikálni a szótlanokat, közösségtüszteleire nevelni az önzőket, egoistákat. Ő lett az óvónők példaképe.

Volt aki ezért irigyelte, volt aki elismerte. Ha nem is prédikáltak hangosan róla, de megjegyezték: ez a cigány óvónő érti a dolgát. Vezető óvónővé léptették elő, kitüntették. S bár igaz, csupán néhány községben szolgált a megyében, elismerés kísérte munkáját. Sorsa és boldogságkeresése útján botlott bele koránt sem véletlenül abba a diplomás roma férfiba, akit, mint ő magát is válásra és egy életreszóló fogadalomra készített.

Bőven elmúlt két évtizede ennek. És belke mélyén Sugár Julika talán még mindig azzal foglalkozik, vajon annyi év után végül befogadták-e férje családjába, amelyben valamennyi férfinak az övén kívül nem roma felesége van, s a lányok férjei sem cigányok.

Hosszú élete végén a csillogó, angyalhajú anyósa betegágyán köszönte meg könnyes szemekkel Sugár Juliának mindazt, amit érte tett, s jóízűen elfogyasztotta a valóban romásan főzött, anyósa szájaíze szerint elkészült húslevest, kezét csókolt Sugár Julinak.

Farkas Kálmán

Iskolai dolgozatok tükörcserepei

CIGÁNY GYEREKEK VALLOMÁSAI

Leírás

A Balaton az egy nagy folyó. A Zalában ered és a Dunába ömlik. Szép nagy hajókat visz a hátán és szól a zene. Én még soha nem voltam a Balatonon, csak a padtársam, Panni mesélt róla. Nem is mehetnék el oda, mert nincsen olyan Tviggy-gatyám, mint őneki. De tudom, hogy egyszer lesz, s akkor én minden testvéremet elviszem a Balatonra. Megnézzük a kék hullámokat, a fehér hajókat és a fickándozó halakat. Nagyon jó lesz!

K. Lóri, 9 éves

Jellemzés

Az én apukám igen jó ember. Fekete göndör a haja, ragyog a szeme, a bőre nem is olyan fekete. Inkább sárgább, mint a magyaroké. Mindenki mondja,

hogy lehetne magyar is. De nem az. Én igen szeretem az édesapámat, mert jó ember, csak ne lenne részeges. Mert akkor nem jó ember. Kiabál és megveri anyukámat. Minket nem tud, mert elszaladunk. Az én apukám a legjobb ember a világon! Igen jó ember lenne, ha dolgozhatna. Azt mondja, hogy azért iszik, mert munkanélküli és nem tudja eltartani a családját. Én nagyon szeretem az apukámat, s ha lehetne három kívánságom, akkor az építkezést szeretném. Amikor odajárt az apukám, nem ivott annyit. Mindig vett nekünk banánt, de most ha megjön, nem hoz semmit.

P. Feri, 12 éves

Az én anyukám igen szép. Már nem olyan karcsú, mint régen, de nekem még most a legszebb.

Csak a haját nem szeretem, mert nem lógatja, hanem feltűzi egy csattal. Amikor lógatta, azt mondták, hogy ő a nővérem. Ilyenkor mindig nevetett. Ragyogott a kék szeme, ami ritka a cigányok között. A nagypapa mindig mondta is, hogy lányom, te nem is vagy oláh. Én azért is szeretem az anyukámat, mert ő vidám, mindig jókedvű és éneklős. Pedig kevés pénze van, mert nem sokat kap az önkormányzattól. Még mindig ragyogó az arca, pedig az öt gyereket nehéz etetni. A nagymama segít neki, de keveset. Apu nemigen törődik semmivel.

K. Tímea, 10 éves

Elbeszélés

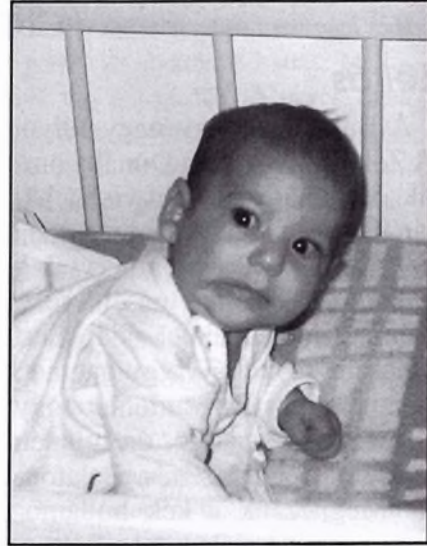
Tegnap elmentem a boltba. Anyukám adott 120 forintot, hogy vegyek tejet és kenyeret. A boltos néni azt mondta, hogy csak egyiket tudja adni, mert nem elég a pénzem. Nagyon sírtam, mert szombat volt és ilyenkor az iskolában nincsen ebéd, a kistestvérem meg már nem szopós, és kellene neki a tej. A kenyér meg mindenkinek. Egy paraszt néni megsajnálta és azt mondta, hogy nesze kis roma, és adott pénzt, hogy ne sírjak, és nem is sírtam tovább. Csak az anyukám sírt, amikor hazamentem. Ezt az idegen szót még soha nem hallottam, mert mi nem a telepen lakunk, hanem panelban. Másnap megkérdeztem a tanító nénitől, aki először megfogta a kezemet és úgy kezdett el beszélni. Nagyon féltem, hogy valami rosszat követtem el.

H. Rózsa, 10 éves

Tiszasüly kis falu az Alföldön. A település határában évek óta üresen állt a Palotási Állami Gazdaság egykori irodaháza. Ma egy tábla jelzi, anyaotthon működik benne. Az épülethez közeledve, a Tiszáig húzódó parkban hangos gyermekricsaj.

A Kék Sziget Alapítvány tiszasülyi anya és gyermekotthonába márciusban költözött be az első édesanya gyermekével. Ma már 13 anyuka és 30 gyermek él az otthonban. Jelenleg telt ház van, de ha minden a tervek szerint alakul, ez lesz Magyarország legnagyobb anyaotthona, mely 50 anya és 200 gyermek befogadására lesz alkalmas.

A KEZDET

Négy szolnoki barátnő 2 évvel ezelőtt alapítványt hozott létre a bajba jutott anyák és gyermekeik megsegítésére. Az alapítvány vezetője **Nagyné Mészáros Éva** mindig különös vonzalmat érzett az elesettek iránt. Évekig egészségügyi pályán dolgozott, ahol sokszor találkozott az emberek gondjaival, de a legjobban az keserítette el, ha gyereket látott szenvedni. Később állami gondozott gyerekek között dolgozott a szolnoki Gyermekvárosban. Munkatársaival együtt nem úgy kezelték őket, mitha megőrzőbe beadott tárgyak len-

nének, hanem úgy, hogy szárnyakat ad-hassanak nekik, amivel majd ki tudnak repülni a világba.

A Kék Sziget Alapítvány kezdetben Nagyné Mészáros Éva lakásán működött, s adott szállást a krízishelyzetbe jutott terhes asszonyoknak, kisgyermekes anyáknak mindaddig, amíg el nem sikerült őket helyezni egy-egy anyaothalmazó házban.

A FOLYTATÁS

A Népjóléti Minisztérium pályázatán elnyert 5 millió forintból aztán sikerült megvenni a Palotási Állami Gazdaság egykori irodaházát. Az anyaotthont

megáldotta a Pápa, Erzsébet királynő a Brit Nagykövetségen keresztül egy teljes orvosszoba berendezést küldött, a Kanadai Nagykövetség pedig egy varrodára elegendő gépet. Nagyné Mészáros Éva úgy tervezi, hogy az anyaotthon nem csak menedék lesz, de munkalehetőséget is biztosít az otla-kóknak és a falunak. (Tiszasüly két-ezernyolcszáz lakójának a fele munkanélküli.) Varrodát hoznak létre, s egy üzemi konyhát, ahol kétszáz személyre főznek majd mindennap.

Az itt lakók az otthon házirendjét betartva élnek. A drog, az alkohol tilos, dohányozni csak a kertben szabad. Orvosi igazolást kell hozni az anyának és a gyermekének, némelykor AIDS-tesztet is kérnek. Aki be tud illeszkedni a közösségbe, egy évig marad itt, de ha ez letelik, akkor sem tesznek senkit az utcára. A szerződés szerint az anyák jövedelmük nyolcvan százalékával járulnak hozzá az otthon fenntartásához és az étkezéshez.

Az igazgatónő munkáját segíti egy főállású ápolónő, egy gazdaságvezető és egy gondnok, társadalmi munkában egy titkárnő. A főállásúak bérének 70 százalékát a munkaügyi központ, 30 százalékát az alapítvány fizeti.

Nagyné Mészáros Éva pályázatokat ír, jótékonyági esteket, bálakat rendez az Alapítvány működtetése érdekében. A Lions Clubs Internationál-nál, **Pázmányi Györgynél** aktív segítőtőre talált. A klub vállalja, hogy „pénzzel, apporttal, teljes szellemi és fizikai kapacitásokkal” támogatja a Kék Sziget Alapítványt.

SORSOK

D. Lászlóné: Pilisről érkezünk ide a három gyerekemmel. A férjem mindig ütött, rugdosott, a gyerekek a szomszédba menekültek előle. Aztán behívtak a monori kapitányságra, és azt mondták, ha nem jövünk el ide Tiszasülyre, akkor a gyerekeimet elviszik az intézetbe. Én meg ezt nem akartam. Én is ott nevelkedtem föl és nem akartam, hogy odakerüljenek a gyerekeim. Az anyósom többször beszélt a férjemmel, de nem hallgatott rá, sőt, őt is megverte. Neki ment, rugdosta, villával bántotta. Anyósom idekísért minket és örül, hogy jó helyen vagyunk.

A harmadik gyereket már azért váltattam, mert azt hittem, hogy jobb lesz, hogy megjavul. De ugyanúgy ütött, mint korábban. A nagyiamat is állandóan bántotta, ezért kellett orvoshoz hordani, mert idegileg teljesen kikészült.

A férjem mindig azt mondta, hogy én változok meg; nem szomszédolhatom, nem lehetett barátom, csak otthon dolgoztam, mint egy állat. Ő meg munka után mindig a kocsmába ment.

– Az egy év letelte után hogyan tovább?

– Ha a férjem kifizeti az elmaradt gyerektartást, meg a háznak a felét, akkor itt akarunk letelepedni. Az uram nem is tudja, hogy itt vagyunk. A gyerekek megnyugodtak. Sokkal jobb most nekik. Nekem sem hiányzik. Én kiskoromban is elég sok verést kaptam anyáméktól. Itt most nyugalom van.

Krisztina kislányát már az anyaotthon lakójaként szülte.

– Miért kerültél anyaotthonba?

– Amikor a mamám úgy döntött, hogy jó lenne, ha én végre eltűnnék az életéből, meg a házából a gyerekemmel együtt, elmentem albérletbe, és egy kicsit rosszul mértem fel az anyagi lehetőségeimet. Hagytam egy kis tartalékot, egy-két hónapra valót, amíg munkát nem találok és el nem tudom tartani magunkat. A gyereket beadtam a bölcsődébe, hogy mire a beszoktatásnak vége, akkor én elkezdek dolgozni, csak épp arra nem gondoltam, hogy esetleg hónapokig fog betegeskedni. Munkát nem találtam, mert csak 8 osztályom van, a gimnáziumot nem fejeztem be.

– A kisfiú apukája?

– Remélem, jól van.

– A kislányod párhónapos. Véleményed szerint nem felelőtlenség a semmire még egy babát szülni?

– Dehogyansem. De én életveszélyesen naív tudok lenni. Én azt gondolom, hogy mindannyian azért vagyunk itt, mert valami nagyon hiányzik a világképünkől.

– Szoktál azon gondolkodni, hogy hogyan tovább?

– Mostanában egyfolytában ezen törlöm a fejem, de még nem találtam ki semmi okosat.

– Hogyan telik itt egy nap?

– Én rettenetesen elégedetlen vagyok magammal, mert egésznap nem csinállok semmit. Mert az, hogy a gyerekekkel foglalkozik az ember, nem viszi előrébb a dolgokat. Márpedig én napok óta ezt teszem. Azok a jó napok, amikor dolgozhatok. Abban az anyaotthonban, ahol eddig voltam, sokkal jobbak voltak a körülmények. Jobban be volt rendezve, minden márkásabb volt, jó volt az étkeztetés, jutott vegyi és papírárura, amire itt most pillanatnyilag nem telik, de ott mindenki maga alatt volt, onnan nem volt lehetőség továbblépni. Itt meg Éva mamának mi vagyunk a lányai, az unokái, a gyerekei. Nem is szólva arról, hogy munkalehetőséget teremt nekünk. Szövedt, varodát, konyhát. Ebből lesz pénzünk. Mert abból, amennyi pénzünk van, abból nem tudunk megélni. A teljes összegből sem tudunk megélni, azért kerültünk ide. Most viszont a fizetésünk 80 százaléka járunk hozzá ahhoz, hogy itt lehessünk. Ez egyébként semmi, mert semmire nem elég. Nekem 14 ezer forint a havi jövedelem, plussz erre jön a családi pótlék. Egyébként, magunk között szólva, elég rosszul fizetik az anyaságot mostanában. Pedig azt hiszem, ez elég fontos dolog. Illetve nem hiszem, hogy van ennél fontosabb.

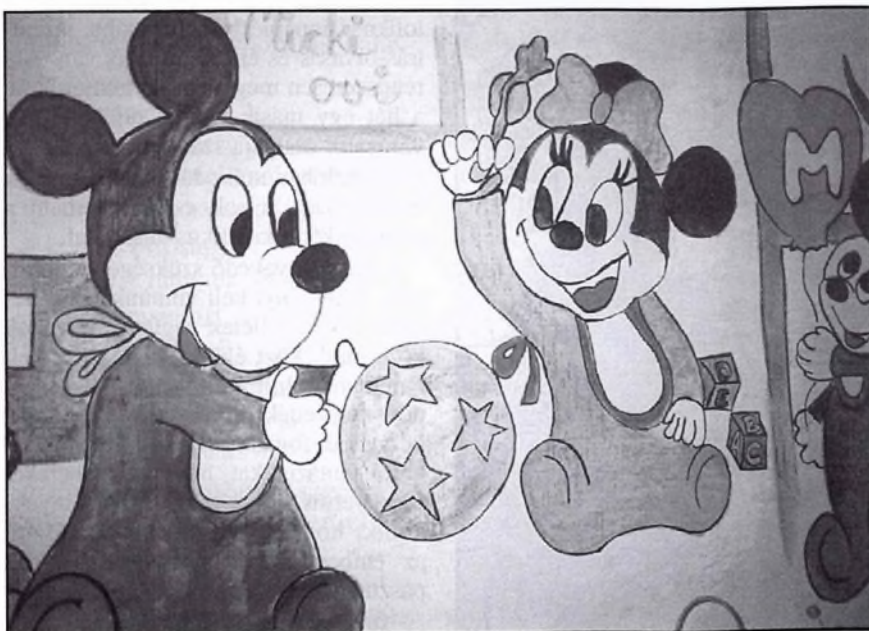
A Kék Sziget Anyaotthon címe:

5061 Tiszasüly, Kiséri út 54.

Telefon: 56/497-284

Paksi Éva

Fotók: Csillei Béla

ARLÓI ÉLETKÉPEK

Számomra attól a mozzanattól fogva könnyebb velük lenni, amióta felismerem, hogy hasonlítok rájuk. Fogalmaztam úgy is, hogy megláttam bennük azt, ahogyan talán Isten lát engem:

Számtalanszor mondtam a gyerekeknek, hogyha bejönnek az udvarra, ne tépjék le a virágokat. Annak is fáj, ne okozzanak neki fájdalmat, hagyják, hadd virágozzanak, lehessen ajándék mások számára is! Az igaz, hogy meghallgatták, de újból és újból letört virágokat láttam szerteszét. Mások egyre gyakrabban kérdezték, hogy miért engedem ezt meg? Miért jöhetnek újból és újból? Miért nem szólok rájuk szigorúbban, miért nem tiltom meg nekik, hogy jöjjenek? Ezek a lehetőségek, jóllehet könnyűnek tűntek, de nem adtak békességet legbelül. Hittem benne, hogy megjavulnak, hogy egyszer mégiscsak abbahagyják, hogy letépés helyett mégis inkább megsimogatni fogják a virágokat. Ekkor – egy pillanatban – megmagyarázhatatlanul megértettem valamit. Megláttam, hogy én nagyon hasonlítok ezekre a gyerekekre. Ilyen lehetek Isten előtt én is. Ilyen lehet Isten látása rólam. Lát engem, hogy milyen rakoncátlan vagyok, milyen engedetlen, milyen izgó-mozgó. Nekem is hányszor próbálta már sokféleképpen megmondani: „Ne bántsd a másikat! Figyelj oda mire vágyik, találd ki, mi hiányzik most neki! Szeresd, hiszen a testvéred, az én gyermekem, az én teremtményem! Zavar az

is, hogy kívül koszosak?” És én belül milyen vagyok? Tisztább, fehérebb? Engem sem tilt ki Isten ebből a világból, nem üt a fejemre, nem üt a kezemre. Szelíden szól, szelíden hív, végtelenszer megbocsát, mert összetartozunk, mert szeret és ki vagyok én, hogy másképp tehetnék a testvéreimmel, a körülöttem élőkkel.

Három éve költöztünk Arlóba, ebbe az Ózdtól pár kilométerre lévő Borsod megyei faluba, Szent Ferenc Kisnővérei közösségből négy nővér. A templom mellett van a rendház, ami eredetileg húsz éve papi közösségnek épült a falu egyik olyan utcájának elején, ahol nagyjából cigány testvéreink laktak. A fenti kis történet még Szomolyán játszódott le, a közösségünk első letelepedési helyén, de itt, Arlóban is ismétlődik a kertben lévő alma- és szilvafákon. Itteni testvéreink is sokat segítenek nekünk abban, hogy életünk evangéliumi gyümölcsöket teremhessen, például a békességet, türelmet, ellenségszeretetet. A következő esetben is így történt. Egy lelki gyakorlat egyik estjén, amikor húsz testvérünkkel együtt a tanítást hallgattuk, becsengettek hozzánk. A becsengető valószínű a gyűjtőgáttal volt azonos, így elszaladt, és az ajtót kinyitó nővér már csak azt látta, hogy ég a farakás az udvaron. Minden ott lévő testvérünk igyekezett a tűzoltásban segíteni és hamarosan folytatódhatott az este azzal, hogy imádkoztunk azért a testvérért, aki a ri-

adalmat okozta. Többen meglepődtek ezen a résztvevők közül, hiszen elég ritka – sajnos a keresztények körében is –, hogy azokért imádkoznánk, akik nekünk rosszat akarnak, vagy meg is teszik azt. Nagy szükségük van pedig az ilyen testvéreinknek arra, hogy visszataláljanak a jó útra, és nekünk is, hogy ne gerjedjünk ellenük haragra, mert ez mindenkiben akadálya a szeretetnek.

A gyerekekkel tanévben úgynevezett „tanszoba” keretében vagyunk együtt, az arlói általános iskolában két csoportban, délutánonként két órát. Házi feladatott írtak, énekeltünk, játszottunk, beszélgettünk. Nyáron pedig egy hét táborozás alkalmával ismerhetjük meg jobban egymást és Istent. Itt megtapasztalhatják, hogy az Istennel való kapcsolat nemcsak az imádság meghitt pillanatai és csak a templom falai között kell, hogy megvalósuljon, hanem az egymásra mosolygásban, a segítségnyújtásban, a közösen végzett szolgálatokban és a közös játékokban.

Kísérleteink, próbálkozásaink vannak a kapcsolatfelvétellel a felnőttekkel is. Igyekszünk úgy beszélni Jézusról, az Élet Kenyeréről, hogy a megélhetés mindennapi kenyerét is megosztjuk velük. Viszont egy kényelmes, közömbös, jobbra és többre nem törekvő életmódot nem szolgálhatunk ki, így egy kis lépést kell tennie annak, aki számít segítségünkre. Heti egy alkalommal egy órás „cigány-tankör” alakult. Itt imádkozni tanulhatnak, beszélgetünk problémáikról, bevezetés történik a katolikus ünneplésbe, liturgiába, szentírás-olvasás és énektanulás is van. Aki rendszeresen megjelenik e tanításokon, a hét egy másik napján eljőhet ruhát válogatni családja számára.

Az Arlóban működő Falutévé adásain keresztül is sok család elérhető a kéthetenkénti katolikus adás által.

A világ növekedő szükségében irgalmat, új reményt kell vinnünk Jézus nevében, a Szentlélek segítségével azok közé, akik közt élünk. Új nyelvet kell tanulnunk, amit a hitoktatás nélkül felnőtt nemzedék és azoknak gyermekei be tudnak fogadni. Be kell vetnünk alkotói fantáziánkat, hogy az embereket megnyerjük az Úrnak. Azon igyekszünk, hogy szolgálatunkon keresztül az emberek Isten gondoskodását tapasztalják meg.

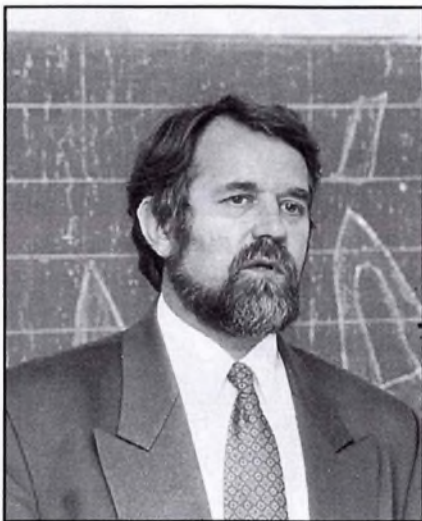
Szöveg és fotó: Márta nővér

INTÉZMÉNYBEMUTATÓ

A nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosának tevékenységéről

Az Országgyűlés a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok védelmében – kizárólag neki felelős megbízottként – választotta meg a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosának **dr. Kaltenbach Jenőt** az állam- és jogtudományok kandidátusát, tanácskezelő egyetemi docent.

A kisebbségi biztoshoz bárki fordulhat, ha megítélése szerint valamely hatóság, például:

- minisztériumok, országos hatáskörű szervek,
- fegyveres erők,
- rendvédelmi szervek,
- nemzetbiztonsági szolgálat,
- igazságügyi szervek (ügyészség)
 - kivéve bíróság,
- fővárosi, megyei és települési önkormányzatok, kisebbségi önkormányzatok,
- polgármesteri hivatalok,
- közüzemi szolgáltatók szervek,
- társadalombiztosítási önkormányzatok és kirendeltségek,
- államigazgatási jogkörben eljáró egyéb hivatalok,
- közszolgálati média,
- illetve valamely közszolgáltató

eljárása, ennek során hozott határozata, intézkedése vagy azok elmulasztása következtében nemzeti és etnikai kisebbségi jogaival összefüggésben sérelem érte vagy ennek közvetlen veszélye áll fenn.

A kisebbségi biztos a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény (kisebbségi törvény) hatálya alá tartozó kérdésekben jár el.

Ennek értelmében a kisebbségi biztoshoz fordulhat:

- az az állampolgár, akinek a kisebbségi törvényben biztosított jogait (például: anyanyelv-használat, szabad kapcsolattartás, anyanyelvű oktatásban való részvétel, önazonosság, faji diszkrimináció tilalma),
- az a közösség, amelynek kisebbségi jogait (például: közigazgatásban való részvétel, együttműködés a közigazgatási szervekkel, művelődési és oktatási öngazdálkodás, saját vagyonnal való gazdálkodás) megsértették.

Az állampolgár nemzeti és etnikai kisebbségi jogai sérülhetnek például:

- faji megkülönböztetés,
- indokolatlanul lassú ügyintézés,
- nem megfelelő vagy téves tájékoztatás,
- méltánytalan személyes bánásmód,
- a tájékoztatás indokolatlan megtagadása,
- jogszabálysértő határozat,
- egyéb mulasztás következtében, illetve minden olyan esetben, amikor az állampolgárral szemben tanúsított hatósági magatartás alább felsorolt formái az egyén/egyének kisebbségi mivoltára vezethető vissza.

A kérelem benyújtása akkor lehetséges, ha a kérelmező a rendel-

kezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket már kimerítette, illetve jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.

Nem tud Önnek segíteni a kisebbségi biztos:

- ha az ügyre vonatkozó eljárás 1989 október 23-a előtt indult el, és /vagy
- ha az ügyben született jogerős határozat 12 hónapnál régebbi keltezésű,
- nincs hatásköre arra, hogy a kérelmezőt a hatóság előtt képviselje (jogi képviselőt), vagy ügyvéd helyett jogi tanácsot adjon,
- nincs hatásköre arra, hogy bírósági peres ügyben segítséget nyújtson.

A panasz benyújtásának módja:

Az állampolgárok panaszait írásban és szóban nyújthatják be. A kérelemhez célszerű csatolni az ügyben eddig keletkezett és az elbíráláshoz szükséges dokumentumok másolatát.

Postacím:

Országgyűlési Biztosok Hivatala

(1387 Budapest, Pf.: 40.)

Ha személyesen szeretné felkeresni a Panaszirodát, javasoljuk, ezt beadványában jelezze, vagy telefonon kérjen előre időpontot.

Telefon: 06-1/269-35-00

Telefax: 06-1/269-35-29

Panasziroda

nyilvánartási ideje:

Hétfő: 14-18 óra között

Szerda: 9-16 óra között

Péntek: 9-12 óra között

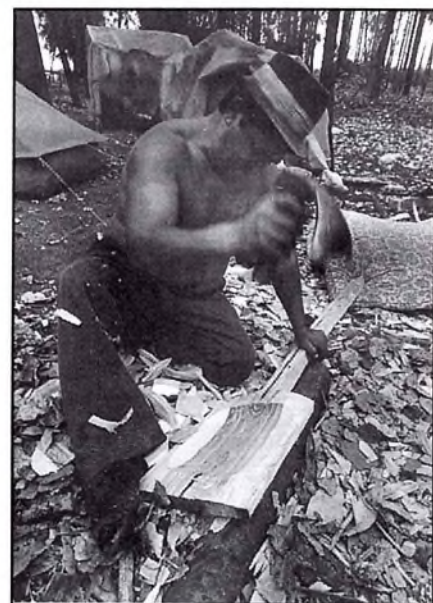
Helye:

Budapest V. kerület

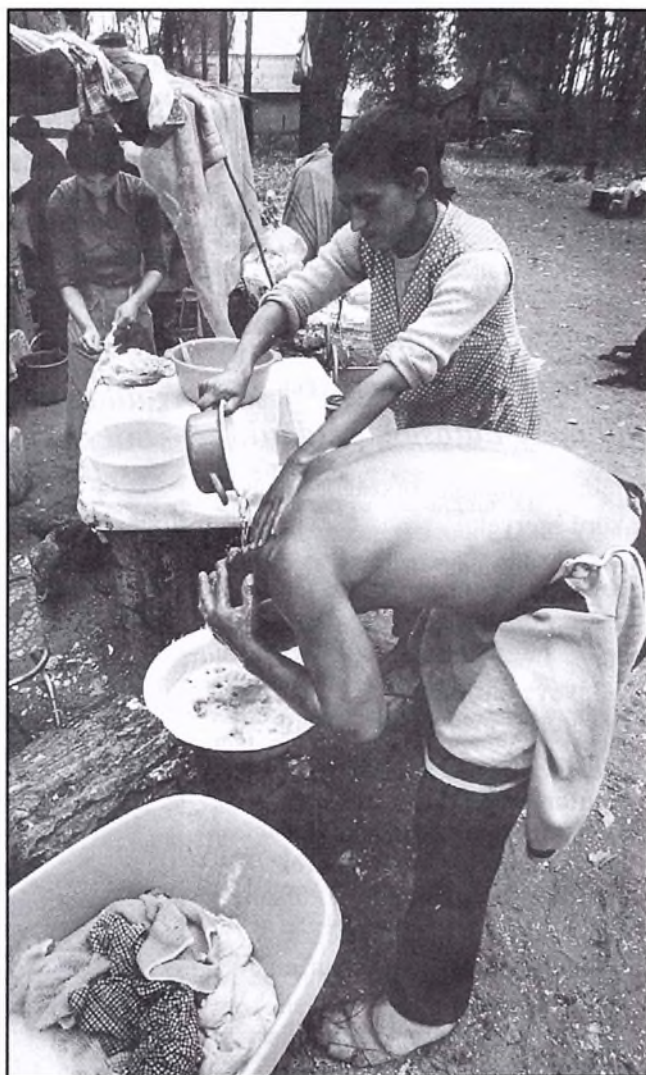
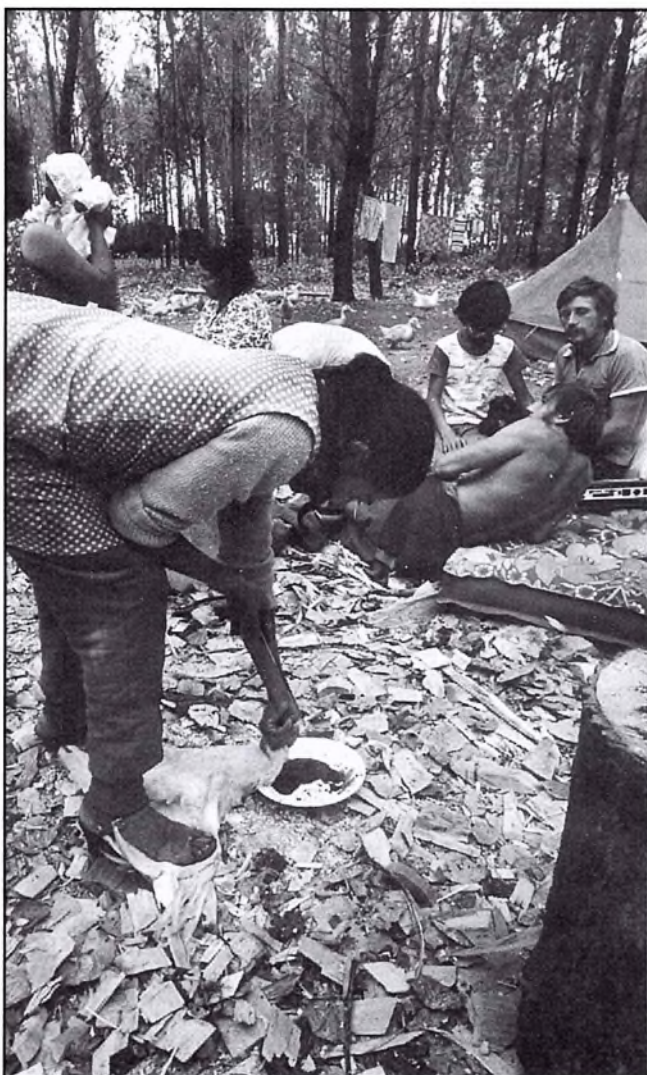
Tüköry út 3.

(Kisebbségi Híradó)

Erdő szélén sátoroznak...

Fotók: Kudelich Lajos

Mese a varázsgömbről

Ezt a történetet talán nyolcvan éve, Kala dédnagya-nyámtól hallottam. Neki is az öreganyja mesélte, aki a „rátik” vajdájának a felesége volt és ugyancsak Kalának hívták.

Sok száz évvel ezelőtt a cigányok mindig úton voltak. Nem laktak kőházban, de még putriban sem. Hatalmas echós szekereken rótták az országutakat, ott aludtak, ahol rájuk esteledett. De leginkább a rengetegekből szerettek tábort verni. Nagyok voltak a családok, sokszor 10-12 gyermek is szorongott a ponyva alatt. Persze inkább csak a kiscbbek, mert a nagyobbak a lovak kötőfékét fogva gyalogoltak, vadásztak, madarásztak, rőzsét gyűjtögettek. A gazdagabbaknál a serdülő „pipecek” lóháton nyargalásztak, riogatták egymást, meg az útonjárókat. A rátik nem raboltak, nem gyilkoltak, annál többre tartották magukat. Asszonyaik szépek voltak, karcsúak, hosszú, göndör hajuk derekukat verte, a mokány férfiak karja, vádlója duzzadt az erőtlől.

Történt egyszer, hogy a Fekete-erdőben hatalmas tábort ütöttek. Május volt, minden zöldült, a fák alja tele volt tavaszi virággal. A bográcsok hamar megteltek vadpecsenyével, gombapörkölttel, a vászon iszákok dagadoztak az áfonyától. A jóízű vacsora után a cigányok nem ejtőztek, hanem előkerültek a hegedűk, a sípok és csakhamar vidám zene verte fel az erdő csöndjét. Mindenki ropta a táncot, a cigányokkal együtt utazó vándor komédiások is, a nem rátik utazók is, akik útközben biztonságukat a cigányszekerek ponyvái alatt kívánták megtalálni. Mert akkor még nem volt akkora különbség az emberek között, mint ma, nem számított ki a „füstös”, ki nem.

Avidám este lassan múltófélben volt, a lányok, legények elfáradtak a táncban, muzsikások a zenélésben, porontyok a száguldozásban, s inkább a csendes szó, az adoma meg a babona vette át a hangoskodás helyét. A férfiak tanakodtak, merre, hová. Az utazó kereskedők ajánlották a szép Itáliát, mert ott ritkán esik a hó, a tengerek partját, mert ott mindig meleg van, vagy a messzi északot, mert vad aztán arra akad bőséggel. Ahogy csendesedett a tábor, feketedett az éj, néma melankólia szállt a cigányok szívébe. S akkor, hirtelen a fák között egy fényesség tűnt fel. Először azt hitték, hogy egy szerelmespár távolabbra rakott tüzének zsarátnoka lobbant fel, de aztán egyre jobban éledezve ráébredtek, hogy egy tűzgolyó gurul a fák között. Mindenki visítózott, ki félve, ki bátrabban rohángálva, ki sűrűbe bújva, ki fújtatva, közelítve. Aztán a legmarkosabb férfiak egészen közel merészkedtek. S akkor – uram, teremtom, lássatok csodát – teljes valójában megmutatta magát a micsoda. Egy tűzmadár volt, amelyik a sejtelmes éjszakában világító gömbnek látszott. A bátrak úzóbe vették, de ahogy megközelítették, iszonyú bőgés hallatszott. No nem a madár torkából jött ki a fura hang, hanem őrzéjétől, egy bölényből. A cigányok eleddig csak apróvadat lődöztek, de most

megéreztek, hogy a tűzmadárhoz csak a rusnya bölény kimúlása árán juthatnak.

Összetanakodtak, a vajda nyomban haditanácsot hívott össze, még a vándorkomédiások véleményét is kikérték. Egyöntetű volt a szó, hogy csak egy szűz ifjú mérkőzhet meg a tűzmadár őrzőjével. Tali, a daliás legény vállalta is, csak Anika, a kedvese kezdett keserves sírásba, hiszen féltette szerelmét. Tali azonban nem volt ijedős fajta, a cserjésben osonva közeledett a hatalmas állathoz, aki messziről meglátva a fiút elbődült, és fújtatva nekirontott. Sokáig küszködtek, míg a markos cigánylegény markolatig döfte kardját a szörnyeteg szívébe.

Abölény lehanyatlott, s abban a pillanatban felrepült mellőle a szépséges tűzmadár. Vijjogott egyet, el akart szállni, de akkor már ott termett Tali bátyja is, meg a cigány legények közül számosan, akik megragadták a csőröző, csapkodó madarat. S lám, mi történt? A madár elpottyantott egy tojást. Tojást? Inkább másféle volt az, vakító, sístergő, szikrákat hányó, ugráló. Anika hirtelen fogott egy dézsa vizet, s a tűzmicsodára és pottyanatra öntötte. A tűz kialudt, de szerencsére megtalálták a gömbölyű madár tartozékot. Nem olvadt el, csak a héja egy kicsit felpattogzott, ahogy rázúdult a hideg forrásvíz. Ahogy az asszonyok legöregebbike, Kala öreganyja kezébe vette, kettényílt, s egy csodálatos varázsgömb tárult az ámuldozó cigánytábor elé. Forgott, villogott, s oldalán ott látták viszont önmagukat: az erdőt, a leölt bölényt, szekereiket, lovaikat, tekintetüket, félelmüket. A öreg Kala forgatta, s egy folyót látott, először mint erecskét, majd patakocskát, aztán duzzadó, csónakokat szállító habokat. S a partján egy cigány falut. A lovak kipányvázva, a legények száguldozva, a házak kéménye füstölögve. Nem értették a jelenést, ezért az öregek egész éjjel nem nyughattak.

Tanakodtak, s mondtak ezt is, azt is. Aztán hirtelen, mintha megvilágosodott volna elméjük, megértették, hogy a vizet kell követniük. Odáig, ahol úgy megerősödik, hogy úzó tutajokon elbírja a tábort is.

Aztán vályogot kell vetniük, házakat építeniük, s az új életet, az új purdék már nem a ponyvák alatt kezdenék meg. Másnap reggel felkerekedtek. A vándor komédiások mentek dél felé, a kereskedők meg északra, de a cigánytábor keletre, mindig csak keletre, a növegető folyó mentén. Úgy, ahogy a varázsgömb mutatta. Amikor aztán a folyó olyan hatalmassá vált, hogy nem látták a túlpártot, meg kelet helyett dél felé vette az irányt, akkor érezték, hogy megérkeztek.

De addigra már Tali és Anika gyerekei is vígan rikkantgattak a folyóparti füzesekben. Így jutott el a rátik népe a Fekete-erdőből a nagy magyar Alföldre.

**Elmondta: Kalányos Róza
Lejegyezte: Büki Erzsébet**

A romáknak Kanada az ígéret földje

Csehországban tömeges kivándorlási hullámot indított el egy félreértett tévériport

Ezrével ostromolják áttelepülési kérelemért a csehországi romák Kanada prágai és bécsi nagykövetségét. A kivándorlási hullámot az egyik cseh magántévében sugárzott riport indította el, amely azt sugallta, hogy az észak-amerikai államban szinte luxus-életkörülményeket biztosítanak a betelepülő romáknak. A tömeghisztériával szemben egyelőre hatástalanok maradtak a kanadai illetékesek, valamint Klaus cseh kormányfő nyilatkozatai is, amelyekben a megszólalók cáfolták, hogy a juharleveles ország tárt karokkal várná a romákat, akik a növekvő fajgyűlölet, a tömeges munkanélküliség és a nyomor elől próbálnak menekülni. A csehországi helyzet jól érzékelteti, milyen problémákkal kell szembenézniük a Kelet-Európában élő több mint hatmillió romának, akik a rendszerváltás legnagyobb veszteségeinek számítanak.

– Értsék meg, Kanada nem várja a romákat tárt karral – ezekkel a szavakkal próbálta jobb belátásra bírni Václav Klaus cseh kormányfő azokat a romákat, akik napok óta ostromolják Kanada prágai és bécsi követtségét. Akik személyesen és telefonon egytől egyig az áttelepülési lehetőségek iránt érdeklődnek. A tömeges kivándorlási hullámot a Nova TV elnevezésű cseh magánadón augusztus elején sugárzott riport váltotta ki, amely – egy Kanadában élő cigány család életét bemutató – azt sugallta, hogy az észak-amerikai ország kész tömegesen befogadni a romákat. A riport nyomán több ezer roma család kezdte pénzzé tenni vagyonát, hogy megvásárolhassák az igen drága kanadai repülőjegyet.

A legtöbb kivándorolni szándékozó az árvíz sújtotta észak-morvaországi területeken él. Miroslav Holub, az ostravai Demokratikus Cigányszövetség elnöke szerint a városban élő tizenhatezer roma közül legalább ötezen választanák Kanadát új hazájuknak. Mind Holub, mind pedig Ond-

rej Gina, a cseh kormány mellett működő nemzetiségi tanács tagja úgy véli, hogy a romákat már senki sem állíthatja meg, bár Klaus kormányfő csütörtökön rendkívüli tanácskozással ült össze a cigányszervezetek képviselőivel.

A 10,3 millió lakosú Csehországban mintegy 250-300 ezer, javarészt szlovákiai származású cigány él. A velük szemben alkalmazott diszkriminatív intézkedésekre és az egyre szaporodó rasszista megnyilvánulásokra több emberi jogi szervezet is felhívta a figyelmet, s a kérdés az Európai Bizottság júliusban közzétett cseh országvéleményében is szerepel.

Bár a csehországi kétségkívül szélsőséges helyzet, a Kelet-Európában élő több mint hatmillió romának hasonló gondokkal kell szembenéznie. A cigányság Lengyelországtól Bulgáriáig mindenütt a rendszerváltás legnagyobb veszteségei közé tartozik. A tömeges munkanélküliségből, a nyomorból sokak számára egyedül a bűnözés nyújt kiutat, ami a társadalomban tovább gerjeszti az amúgy is meglévő előítéleteket.

Szlovákiában az 5,3 millió lakosból kilencvenezren vallják magukat romának, becslések szerint azonban a cigány kisebbség lélekszáma félmillióra tehető. Helyzetüket bonyolítja, hogy egy részük csak magyarul beszél. Kassán a hetvenes évek elején, a nagy iparosítási időszakban tömegesen költöztek a cigány családok a városközpont romos, elhanyagolt műemlék házaiba. A nagyszabású rekonstrukciós program keretében Rudolf Schuster főpolgármester viszont szeretné elérni, hogy az egykor patinás épületekben ismét olyan polgári családok lakjanak, akik képesek kifizetni a lakbért és a közműdíjakat. Bár Schuster cáfolja, hogy a város szélén gettókat akarnának kialakítani, már megkezdtek a romák kiköltöztetését a hetvenes években épült lakótelepekre.

Ukrajnában másodrendű állampolgárként kezelik a romákat – mondta lapunknak Ádám Aladár, a kárpátaljai Romani Jag szervezet elnöke, aki nemcsak a sorozatos rendőri atrocitásokat panaszolta fel. Óriási gondot jelent, hogy egyre romlik a társadalom peremére szorult cigányság egészségi állapota, minden ötödik roma azonnali kórházi kezelésre szorul. A kárpátaljai romák helyzetét ugyanakkor jól érzékelteti az is, hogy 25-30 ezer fős közösségükből csak ketten rendelkeznek felsőfokú végzettséggel.

Magyarország lakosságának becsülhetően öt-hat százaléka roma. Hasonlóan súlyos gondokkal küszködnek, mint a szomszédos országokban élő sorstársaik: munkanélküliség, nyomor, iskolázatlanság, siralmas életkörülmények, kilátástalanság. Az egészségtelen táplálkozás és a rossz közegészségügyi viszonyok a cigányok lakta telepeken állandóvá teszik a járványveszélyt. A romák felemelkedését nehezíti, hogy a többségi társadalom magatartása – tisztelet a kivételnek – kifejezetten elutasító velük szemben. A rasszista bandák támadásaitól egy idő óta kevésbé kell tartaniuk a hazai cigányoknak, de a jogvédők újabban arra figyelmeztetnek, hogy a bántalmazás helyébe lassan az intézményes diszkrimináció lép.

Mégis, a szinte ledolgozhatatlan hátrányok és a kirekesztés ellenére Magyarországon kedvezőbbnek tűnik a cigányok helyzete, mint a környező országokban. Nem kis zavarokkal, de azért működnek a cigány kisebbségi önkormányzatok és a politikai vitákban nem morzsolódott fel a roma civil önszerveződés sem. A kormány a közelmúltban elfogadta a középtávú cigány programot. Ez akkor is a biztató jelek közé sorolható, ha jól tudjuk, hogy a megvalósításra még várni kell.

D. A. – E. F. P. – K. E. – Cz. G.

MEGALAPOZATLAN A KANADAI BEFOGADÁS REMÉNYE

Nincs semmiféle alapja a csehországi cigányok bevándorlási terveinek – nyilatkozta a Népszabadságnak Jacques Beaulne, Kanada bécsi nagykövetségének a kelet-közép-európai vízumpolitikáért és bevándorlásért felelős munkatársa. Kanada térségbeli nagykövetségei közül egyedül Bécsben foglalkoznak bevándorlási kérdésekkel, így a cseh fővárosban jelentkezőket is ide irányítják.

A bécsi külképviselet azonban nem tud semmi biztatót közölni az érdeklődőkkel, hiszen a kanadai bevándorlási szabályok korántsem engedékenyek. Kizárólag meghatározott foglalkozású, megfelelő korú és végzettségű, s természetesen kellő anyagi háttérrel rendelkező személyek folyamodhatnak a siker esélyével. Kivételt a bizonyítható politikai üldöztetés jelenthet, ám ezt alapos, személyre szóló vizsgálattal kell bebizonyítani. A csehországi ro-

mák sanyarú gazdasági helyzete vagy társadalmi háttérbe szorítottságuk azonban nem lehet jogalap a kedvező elbírálásra.

A helyzet kényelmetlenségét azonban a kanadai hatóságok is látják, elvégre – mivel a vízumkötelezettség a két állam között megszűnt – a cigány családok elvileg bármikor repülőre ülhetnek. Ám a Kanadába lépéskor beható vizsgálatnak és adott esetben azonnali visszatoloncolásnak teszik ki magukat, s ha odahaza mindent felégetnek maguk mögött, akkor még a korábbinál is kilátástalanabb helyzetbe kerülhetnek. Az észak-amerikai ország illetékesei ezért most a cseh kormánnyal és az érintett cigányszövetségekkel igyekeznek tárgyalni, hogy megfelelő tájékoztatással közösen próbálják meg útját állni a kivándorlási rohamnak.

Sz. G.

Kelemen Márta megérti
Pusoma Miklós félelmét

Tiltakozik a cigány kisebbség

(Heves) Hétfői számunkban a MIÉP hevesi nagygyűléséről szóló tudósításunkban tájékoztattunk arról, hogy indulatokat kavart Pusoma Miklós, az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat tagjának a párt kisebbségi politikáját firtató kérdése és az, hogy a „rendezők” a személyes biztonsága érdekében felajánlották neki a távozást.

Az eseményt követően Pusoma Miklós telefonon felhívta lapunkat és azt közölte, hogy nagyon félt azoktól a gyűlölködő, indulatos kiabálóktól. Nem érti, miért kell félnie pusztán csak azért, mert véleményt mondott – nevezetesen, hogy Isten mentse meg a magyar népet attól, hogy a MIÉP hatalomra kerüljön –, illetve kérdést tett fel egy a nevében igazságot hirdető párt által szervezett lakossági fórumon.

Tegnap délelőtt nyilatkozatban tiltakozott Lólé Mihály, a megyei cigány kisebbség irodavezetője is a MIÉP nagygyűlésén történt kisebbséget ért atrocitás miatt. Mint mondta, Magyarországon 13 kisebbség él, ezért ha valaki valamely párt kisebbségi politikája iránt érdeklődik, nem engedheti meg magának egyetlen pártelnök sem, hogy cinikusan kommunista ügynöknek nevezze az illetőt.

Kelemen Márta, a MIÉP megyei vezetője lapunk kérdésére elmondta, teljes mértékben meg tudta érteni a kérdező félelmét, azután a provokatív kérdésfeltevés után, amit neki fel kellett tenni, s amit ezzel kiváltott a jelenlévőkhöz. Éppen ezért a rendezők – helyesen – az ő személyes biztonságát védtek. Sajnálatosnak tartotta, hogy felhasználva a felszólaló képzetlenségét, ilyen helyzetbe hozták a megbízói, hogy félnie kellett. Különben is – összegezte véleményét a MIÉP-es vezető – mindenkinek tudnia kellene, ha nem provokálni akar szándékosan, hogy a MIÉP-nek nincs kisebbségi, csak magyarországi politikája. Szerintünk minden kisebbség egyformán magyar, akiket a cselekedeteik alapján ítélnék.

H. Budai Sándor

Fotó: Csillei Béla

Megbolygatott ivádi darázsfaszék

MIÉRT LETT ÖNGYILKOS PUSOMA DÉNES?

Néhány nappal ezelőtt Ivádon, a faluszéli erdőben felakasztotta magát a harmincegy esztendő **Pusoma Dénes**. Ő volt az, akit három évvel ezelőtt hahált okozó testi sértés büntette és rablás kísérlete miatt hat év börtönbüntetésre ítélte a Heves Megyei Bíróság. Utóbb kiderült: ártatlanul. Az Egri Városi Rendőrkapitányság vizsgálata megállapította, hogy 1997. augusztus 6-án nem történt bűncselekmény, Pusoma Dénes önkézevel vetett véget életének. Az ügy további részleteit államigazgatási eljárás keretében próbálják meg tisztázni.

Pusoma Dénes két és fél évet letöltött már a börtönbüntetéséből, amikor a rendőrök Budapesten elfogták a siroki **D. Alexet**. Feltételezik: ő volt az, aki 1994. március 16-án oly mértékben bántalmazta a nyolcvankét éves ivádi **P. Józsefnét**, hogy az egy hónappal később anélkül, hogy eszméletét visszanyerte volna, belehalt sérüléseibe. Társai szerint **D. Alex** többször dicsekedett azzal, hogy más ül helyette a börtönben.

Pusoma Dénest 1994. március 20-án helyezték előzetes letartóztatásba. A bíróság a börtönbüntetésbe az itt eltöltött több mint egy évet beszámította. A vádlott a kihallgatások során és a bírósági tárgyalásokon végig tagadta a bűnösségét, de az ítélethozatal után nem élt fellebezési jogával, s hivatalból kirendelt védője sem tette ezt. A perújítási eljárás során kiderült, hogy meglehetősen gyenge lábakon álló bizonyítékok alapján ítélték el Pusoma Dénest: az ügy koronatanúja gyengeelméjű volt, az eljárás során beszerzett szagminta nem vallott egyértelműen a vádlott bűnösségére, s az előzetes letartóztatása során írt beismerő vallomása mögött is vélhetően egyfajta vádalku lehetőségét kell keresni.

Mindezek alapján Pusoma Dénest idén tavasszal felmentették a **P. Józsefné** elleni gyilkosság vádjáról.

Sokan azt mondják: a visszavonultan élő, munkanélküli Pusoma Dénes azóta sem tudta feldolgozni, hogy

hirtelen „híres emberré vált”. Az újságok tavaly ősz óta cikkeztek arról, hogy ártatlanul ült a börtönben, illetve arról is, hogy emiatt kárpótlást kért a magyar államtól. A reflektorfény megzavarhatta az amúgy is gyengébb idegzetű férfi lelkivilágát – tétélezi fel **dr. Magyar Elemér** ügyvéd, a kárpótlási pert elindító egri kisebbségi jogvédő iroda vezetője.

– Jó gyerek volt – hallom róla az egyik ivádi kocsmában –, de megszokta, hogy mások irányítják minden lépését. Szegénynek a börtönévek alatt meghalt az édesanyja, azóta nem találta a helyét. Alkalmi munkából élt, erőszakosnak, verekedősnek sose láttuk. Búcsúlevelet se hagyott, a kutyája őrizte a fa alatt, amikor egy erdei munkás megtalálta a holttestét. Nem ártott ő senkinek, de ha ivott, olyankor nehezen lehetett vele szót érteni.

A kis Heves megyei faluban, Ivádon találgatnak az emberek arról, mi készíthette a fiatal férfit az öngyilkosságra.

– Nézze, én nem szívesen bolygatom a darázsfaszék – mondja kérdésünkre **Bacsó István**, a település polgármestere –, de van itt néhány furcsa körülmény. Például az, hogy kiderült: Dénes néhány héttel ez előtt eladta a kis házikóját, ám a rokonai nem találtak egyetlen fillért sem az állítólag tízezer forintos vételárból.

A polgármester hozzáteszi: ő maga az egri földhivatalhoz fordult további adatokért, felmerült ugyanis annak lehetősége, hogy Pusoma Dénesnek nem volt tulajdonában az eladott ház, így valójában jogtalanul jutott az említett összeghez. Az adásvételnek egyébként eddig hivatalosan sehol sincs nyoma.

Dr. Magyar Elemér az újságokból értesült védenca haláláról, amelynek okait ő is csak találgatja. Az ügyvéd ezt mondja:

– Több kényes kérdést kellene feltenni ebben az ügyben. Például azt: van-e Magyarországon becsülete egy cigány embernek? Meggyőződése

ugyanis, hogy ha nem Pusoma Dénesnek hívják az illetőt, akkor sokkal nagyobb vihart kavart volna az igazságtalan ítélet, nagyobb közfelháborodást vált ki. Olyan újságcikkeket is olvastam, amelyben feltételes módon írnak az ártatlanságáról, noha jogerős bírósági döntés szerint nem ő követte el a bűncselekményt. Mások úgy vélekedtek, hogy végeredményben megérdemelte a büntetést, legfeljebb nem éppen azért az ügyért. Ezek a nyilatkozatok azt sugallják: egy cigány embernek mindig van valami a füle mögött, olyan nincs, hogy ártatlan.

Dr. Magyar Elemérnek megemlítem: ő jobban ismerhette Pusoma Dénest, mint a kívülállók, hiszen a kárpótlási per kapcsán gyakrabban találkoztak. Az ügyvédől arra szeretnénk választ kapni: mi oka lehetett az ivádi férfinak az öngyilkosságra.

– Feltételezem, hogy a jogerős felfeltételezés után a körülötte kavart szenzáció furcsa volt neki: addig egy zárt közösségben élt, kicsit a periferián, aztán hirtelen ő került a középontba – válaszolja az ügyvéd. Megrohamozták újságírók, róla beszélt az egész falu. Szerintem, egy stabil lelkiállapotú, normális körülmények között élő embert is felkavarna, ha egyik napról a másikra felborulna addigi élete. Talán megzavarhatták az én ambícióim is, mindenképp jogorvoslatot kértem volna a számára. Azonban kissé leegyszerűsítve a kérdést, s egyre gyakrabban kérdezgette: „Ügyvéd úr, mikor kapom meg végre a pénzt?” Egyszer sem mertem neki mondani, hogy a perindítvány első tárgyalását csak október közepére tűzte ki az Egri Városi Bíróság.

(Népszabadság)

Döggútról szerzett hústól halt meg

Ismét kisgyermek az áldozat – Legalább tízezren esznek hulladékot

Ételmérgezésben kedden a debreceni klinikán meghalt az a hároméves kisfiú, akinek anyja a döggútról származó húsból készült ételt adott. A gyermek anyja, július 10-én készített a családja számára ételt a polgári döggútról hozott húsból. Az eset – a főképp romák lakta – Polgáron történt, ahol mindennaposnak számít, hogy a döggútnál szereznek be az élelmiszert.

Az anyja, **R. Ágnes** nem evett a döggútról származó húsból főzött ételből, kisfia, **R. K.** viszont igen. A gyermek nem sokkal később kómás állapotban került a Debreceni Orvostudományi Egyetem Klinikájára.

A Hajdú-Bihar Megyei Rendőr-főkapitányság tegnapi sajtótájékoztatóján elhangzott: az ételmérgezésben elhunyt gyermek anyja ellen gondatlanságból elkövetett emberölés miatt eljárást indítottak.

Tudósítónk megkérdezte a 8700 lakosú Polgár város polgármesterét, **Oláh Józsefet**, aki azt mondta: a kisfiú halála megdöbbentő; átérzve a család helyzetét az önkormányzat átvállalja R. K. temetésének költségeit. A polgár-

mester hozzátette: az önkormányzat dolgozói nem tudtak arról, hogy a romák egy része a döggúthoz jár, s onnan szerzi be élelmét. Oláh József megjegyezte: már a tragédia előtt – hanyag nevelés miatt – a gyámügynél folyamatban volt R. Ágnes két gyermekének apjukhoz való áthelyezése.

Szabó Gábor főhadnagy, a hajdúnánási rendőrkapitányság bünyügyi osztályvezető-helyettese szerint elsősorban a romák által lakott településeken szinte mindennapos eset a döggutakról való élelemszerzés. Azok, akik ezt teszik figyelőszolgálatot állítanak fel, ezért a tettenérésük igen nehéz. A főhadnagy hozzátette: a döggúton lévő elhullott állatok húsának elszállítása szabálysértés, amely az önkormányzatok eljárása alapján maximum 30 ezer forinttal bírságható.

A hajdúhadházi rendőrkapitányság vezetője, **dr. Kozma János** őrnagy elmondta, hogy évente mintegy tíz alkalommal fognak el a döggútról elhullott állatok húsát cipelő embereket.

A döggutakról való élelemszerzés veszélyeire egy májusi tragikus eset

irányította a figyelmet. Akkor is kisgyerek volt az áldozat: egy hatéves, rossz szociális körülmények között élő fiú halt meg szalmonellafertőzés tüneteivel.

Az állat-egészségügyi törvény július elsejétől hatályos végrehajtási rendelete EU-konformmá teszi az állati hulladékok ártalmatlanításával kapcsolatos hazai gyakorlatot, ám - csezzel együtt is - elfogadott megoldás marad a döggút alkalmazása. Akkori cikkünkben nyilatkozott **Horváth Aladár**, a Roma Polgárjogi Alapítvány elnöke. Legalább tízezerre becsülte azok számát, akik több-kevesebb rendszerességgel esznek döggutakról származó húsból. Közöltük: régebben a döggutak az állattartó telepek tulajdonában voltak, őrzésükről is a termelőszövetkezetek gondoskodtak. Manapság ha van is a döggutaknak őrzője, gyakran nem látja el feladatát, mert megfélemlítik az onnan táplálkozókat.

(*Népszabadság, 1997. augusztus 8.*)

HORVÁTH GYURI, AZ ÍGÉRETES FIÚ

Amikor Gyurival beszélgettem, éppen hatvanöt dekagramm leadásán fáradozott. Kérdéseimre szégyenlősen, maga elé nézve válaszolt. Birkózási tudásáról az előttem tornyosuló érmek, kupák tanúskodtak. Gyuri tizenkét éves, négy éve kezdett birkózni és ezidő alatt igen szép eredményei születtek.

– Elsősorban édesapámtól tanultam birkózni. Ő is ezt a sportágat űzte és nagyon megtetszett nekem is. Azóta életcélommá vált.

– Mennyit kell gyakorolnod egy nap ahhoz, hogy ilyen sok érmet nyerjél?

– Nem olyan sokat, napi másfél órát. Inkább a fogyásra kell fektetnem a hangsúlyt. Jelenleg huszonnyolc kilogramos súlycsoportba tartozom és most van hatvanöt dekám, amit le kell adnom. Apámmal szoktunk edzeni, most készülök a magyar bajnokságra.

– Mi volt az első nagyobb díjad? Milyen eredményeket értél el eddig?

– Nyolc éves koromban Túrkevén, egy országos bajnokságon harmadik lettem. Ez volt az első versenyem. Utána több versenyről hoztam el díjat és Cegléden egy nemzetközi bajnokságon első lettem.

– Ez azt jelenti, hogy megjelensz egy versenyen és tudni lehet, hogy az első három díj egyike a tiéd?

– Á, azért nem! – süti le szégyenlősen a szemét.

– Most fogja megkapni a Varga Jancsi kupát – vág közbe az édesanyja –, ami nagyon nagy dicsőség. Azt jelenti, hogy Abonyban ő a legjobb birkózó.

– Milyen érzés dobogón látni a fiút?

– Azt el sem lehet mondani szavakban. Minden versenyen ott vagyok, végigizgulom.

– Úgy tudom, a férje is szép eredményeket ért el.

– Igen a férjem hétszeres magyar bajnok volt. Sajnos abba kellett hagynia, mert egészségileg nem bírta a fo-

gyasztást, de Gyuri tovább viszi a tehetségét. Most készül Olaszországba, azonkívül meg akarta venni a FRADI és a Csepel is, de addig nem engedem, amíg iskolába jár.

– Gyuri, mit szólnak az iskolában az eredményeidhez? Egyébként milyen tanuló vagy?

– Nagyon örülnek. Most kaptam egy igazgatói dicséretet. Közepes tanuló vagyok, de legutóbb egy földrajz versenyen másodikok lettünk az osztályal.

– Említetted, hogy állandóan fogyasztanod kell magad, vagy legalább is tartanod kell a súlyod.

Most is csak egy joghurtot fogsz enni. Nem egészségtelen ez? Leül a család a vasárnapi ebédhez, te meg joghurtot eszegetsz.

– Nem egészségtelen, mert emellett vitamintablettákat is szedek. Egyébként meg könnyű ellenállni a finom falatoknak, mert nagyon szeretnék a lehető legjobb birkózó lenni.

Utóbb értesülem róla, hogy ez a huszonnyolc kilós kisfiú megnyerte a magyar bajnokságot is. További sok sikert kívánunk neki!

B. KÓTÉ LILLA

MEGYEI SPORTNAP SZEGHALMON

A rendezőség: dr. Pelesinszki Boleszláv, a Békés Megyei Közgyűlés alelnöke; Pusztai József, a szarvasi CKÖ elnöke, az OCKÖ tagja; Zsigmond Károly a Békés Megyei Cigány Lakosok Egyesületének elnöke, az OCKÖ tagja

1997. június 21-én Szeghalmon rendezték meg a XIV. Megyei Sportnapot. Az immár hagyománnyá váló rendezvényen a megye 15 településének 450-500 cigánylakosa, sportolója találkozott és versenyzett sportszerűen a következő kategóriákban: atlétika: 60 m leány, fiú; 100 m leány, fiú síkfutás; kislabdab dobás; férfi 100 m, 400 m síkfutás; női 100 m, 200 m síkfutás; súlylökés; távolugrás; családi váltó; női kézilabda; fiú és férfi kispályás labdarúgás; vídám vetélkedő: kötélhúzás, zsákba futás, 11-es rúgás.

A szeghalmi vezetőknek köszönhetően mindenki szép emlékekkel tért haza. A győztesek az érmék mellé - a szponzorok jóvoltából - több mint 100.000 Ft értékű ajándékot is kaptak. A résztvevők azzal az ígérettel búcsúztak el, hogy jövőre ismét találkoznak a XV. Megyei Sportnapon, ezúttal Békés városban.

Fotó: Hevesi József

Ünnepélyes bevonulás

Gyermek kispályás focicsapatok

A kispályás férfi rangadót Békés város csapata nyerte

A békési cigány közösség női kézilabdacsapata Rácz Rezsővel

A Párbeszéd Program 1997. évi pályáztatása lezárult

Szervezet neve	Pályázat megnevezése	Támogatás
Éltes Mátyás Általános Iskola	Integrációs program értelmi sérült cigány gyermekek számára	300.000 Ft
Kőbányai Horvát Kisebbségi Önk. és Cigány Kisebbségi Önk.	Nemzetközi gálaműsor	50.000 Ft
Művelődési Ház Falutévé, Rakamaz	Kisebbségi média program	150.000 Ft
Zádor Úti Általános Iskola, Karcag	A cigány interkulturális oktatás műveltségi anyagát tartalmazó szöveggyűjtemény kiadása	245.000 Ft
Mahatma Gandhi Emberjogi Egyesület	Alapfokú magyar nyelvtanfolyam menekülteknek	195.600 Ft
Napköziotthonos Óvoda, Budapest	Pedagógiai műhely oktatási programjának támogatása	125.000 Ft
Egri Alternatív Kulturális Egyesület	Multikulturális párbeszéd a MÁS klubban	176.000 Ft
Wallenberg Egyesület	Tolerancia-tréning tiniknek	100.000 Ft
Cigány Népművészek Országos Egyesülete	Oktatási segédanyag nyomdaköltségéhez támogatás kérése	250.000 Ft
Fekete Doboz Alapítvány	Közösségi Televíziók alapítása magyar településeken	500.000 Ft
Néprajzi Múzeum	Hiedelmek és szokások a téli napforduló körül	100.000 Ft
Óvegylet Alapítvány	Meleg/leszbikus filmfesztivál	350.000 Ft
Hungarian Language School	ENSZ menekültek magyar nyelv oktatása	30.000 Ft
451 F Könyvkiadó	Tamás Amarylis: Mara könyve kiadása	100.000 Ft
Mo.-i Cigányok Dem. Szerv., Makó	Makón élő cigány kisebbségek kulturális sokszínűségének bemutatása	100.000 Ft
Május 1. úti Ált. Isk., Kazincbarcika	Főleg cigány gyermekek részére személyiségfejlesztő, hagyományápoló program létrehozása	225.000 Ft
Cigánycsalád Gondozó Hálózat, Bagamér	Együtt a kisebbségi beilleszkedéséért, hagyományaik ápolásáért	200.000 Ft
Magyarországi Evangélikus Ifjúsági Szövetség, Bárka	„Kisebbségi és többségi lét – önazonosság” programok a Szélrózsa Országos Evangélikus Ifjúsági Találkozóán	150.000 Ft
Útilapu Hálózat	Tolerancia kerékpártúra az antirasszizmus jegyében – 1997.	106.000 Ft
Szlovák Kisebbségi Önkormányzat, Tótkomlós	Kétnyelvű nemzetiségi Stúdió technikai eszközeinek kiegészítése	100.000 Ft
Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége	A Szövetség videóstúdiójának műsorkészítéséhez szükséges anyagköltségének és sugárzási költségek	100.000 Ft
Magyar Rádió	„Kultúrák találkozása” kisebbségi kulturális magazin	150.000 Ft
Európai Magyarországért Alapítvány	Intenzív közösségfejlesztő és oktatási csereprogram roma részvétellel	110.000 Ft
Down Alapítvány	Integrált alkotótábor értelmi fogyatékos és ép fiatalok számára	200.000 Ft
Zorli Alapítvány	A „Hídon” c. cigány-magyar nyelvű illemszabály kiadása	120.000 Ft
Frey János Általános Iskola, Maja	Multikulturális gyermekprogram	50.000 Ft
Motiváció Mozgássérülteket Támogató Alapítvány	Speciális bábcsoport magvalósítása	500.000 Ft
Via Paols Nemzetközi Ifjúsági Egyesület	„Living together” nemzetközi roma szemünárium	100.000 Ft
Általános Iskola, Pápa	A horvát nyelv, hon- és népismeret tanításának bevezetése	110.000 Ft
Fórum Film Alapítvány	„Csaholyban nincs több zsidó...” c. dokumentumfilm készítése	220.000 Ft
5. sz. Általános Iskola, Oroszlány	Megyei kulturális találkozó új iskola avatására	65.000 Ft
Dunától a Gangesig Alapítvány	Performance-esetek a Cigányfúró anyagából a Merlin színházban	70.000 Ft
Európa Jövője Egyesület, Kecskemét	Kisebbségi civil szervezetek bemutatkozása Kecskeméten	200.000 Ft
Budapesti Rendőr Szakközépiskola	Csoport tréning, előadás-sorozat	180.000 Ft
Cigány Kisebbségi Önk., Marcal	Roma magazin és roma újság szerkesztése, sugárzása	150.000 Ft
Általános Iskola, Köröm	Cigány tanulók oktatási programja	130.000 Ft

Szervezet neve	Pályázat megnevezése	Támogatás
Óvoda, Mezőberény	Cigány származású gyerekek beilleszkedését segítő program	200.000 Ft
Cigány Érdekvédelmi Szervezet, Jászfényszaru	Tehetséges cigány emberek alkotásainak bemutatása	50.000 Ft
Általános Iskola, Örkény + Örkényi CKO	Mentális értelemben kisebbségben lévő csoportok oktatási programja	150.000 Ft
Debreceni Zsidó Hitközség	A Mo.-n élő zsidóság bemutatása, Izrael megismertetése, stb.	60.000 Ft
Angyalföldi Média Közalapítvány	Vallási közösségek szociális, mentális szolgálata	300.500 Ft
Békásmegyeri Közösségi Ház	Békásmegyeri Nemzetiségi Napok	150.000 Ft
Gyerekekért SOS '90 Alapítvány	„Kedves Ház” és „Modell-Iskola” jelentősége a régióban	350.000 Ft
Általános Iskola, Dunavarsány	Gyerekjátékok a 3-10 éves korosztály részére nemzetiségi oktatáshoz	150.000 Ft
Fundamentum 93	„Hanói árvalány” c. dokumentumfilm	150.000 Ft
KALOT Katolikus Szakiskola, Egyházasszervező	„Ha cigány vagy is, azért a többi magyar között van a helyed” c. szakképzés	200.000 Ft
„Lachen Stiftung Alapítvány”	Kétnyelvű oktatás bemutatása	120.000 Ft
Mozgássérült emberek „Önálló Élet” Egyesülete	Mozgássérült fiatalok számára előadások szervezése a másságról	200.000 Ft
Varga Ilona	„Szálkák” c. rádiós műsor	150.000 Ft
Szemlélet Alapítvány	Pedagógiai műhely létrehozása	150.000 Ft
Általános Iskola, Baranyajenő	„Ismerjük meg egymás értékeit”	200.000 Ft
Tiszamenti Emberek Leleki Segítő Egyesülete	Életvezetési tréning roma fiataloknak	200.000 Ft

Nyertes pályázóinknak gratulál a Párbeszéd Program Kuratóriuma: **Bernáth Gábor, Czachesz Erzsébet, Feuer András, Forray R. Katalin, Gyöngyösi Zoltán, Keszthelyi András, Nyíri András, Radó Péter, Setényi János, Sípós Pál, Surányi András, Szelényi Zsuzsa, Szuhay Péter** elnök, **Váradi Júlia** és a programkoordinátor **Havas**

Véget ért a Veszprém Megyei Cigányság Független Érdekvédelmi Szervezetének tábora Balatonszepezden

Búcsúzott MEK mester és a kis kritikus is

Augusztus 15-én este közel negyven Veszprém megyei cigány kisgyerek várta a táborzáró diszkót, a cigány dalokat és táncokat Balatonszepezden, az augusztus 9-16-ig tartó tábor utolsó estéjén.

A **Kozák János** elnöklétével működő Veszprém Megyei Cigányok Független Érdekvédelmi Szövetsége 1987 óta kíséri figyelemmel a helyi cigány fiatalság sorsát, igyekszik a tehetségeket megtalálni, felkarolni, és nyári táborozással jutalmazni, ösztönözni. Ez évben sem volt ez másképp. A búcsúestén jólesett visszamélnézni az elhangzott előadásokra, amelyek inkább érdekes beszélgetések voltak, a hagyományokra, melyeket maguk dolgoztak fel és adtak elő egymásnak teljes átéléssel. Sok olyan felnőttet is megismerhettek, akik országos szinten nap mint nap a cigányságért dolgoznak, fontos szerepet játszanak a döntéshozatalban. Itt járt **Kaltenbach Jenő**, kisebbségi om-

budsman, **Farkas Flórián**, az OCKÖ elnöke, **Heinek Ottó**, a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal elnökhelyettese, és **Pintér Kornél**, a Veszprém Megyei Közgyűlés alelnöke.

A gyerekközösség nagy tetszéssel fogadta **Teleki László**, a Nagykanizsai Cigány Kisebbségi Önkormányzat elnökének előadását, és őszintén szívébe zárt **Orsós Jakab** bácsit.

A táborlakók között vannak évről évre visszatérők, de mindig akadnak új arcok is. A „régiek” már komoly segítséget jelentenek a tábor vezető felnőtteknek így **Holdosiné Bánhegyi Ildikónak**, a tábor lelkének –, amiért záraskor jutalmat is kaptak. De minden gyerek önálló egyéniség, egy külön kis világ, amit a velük levő felnőttek észre is vettek és fantasztikus pszichológiai és pedagógiai érzékkel külön személyre szólóan záraskor értékelték. A tábori címek mellé – amit oklevél is tanúsít – szerepüknek megfelelő ajándékot kaptak.

A „kis kritikus”, az elmúlt hét alatt mindenbe beleszólt, a „tűzoltó” mindig vízipisztollyal járt-kelt, a „tábor lustája” búcsúzáskor egy cukorból készült cumit kapott ajándékba.

De a felnőttek is átvehették okleveleiket. Imre bácsi a „MEK mester” is, hiszen, ha bármilyen elromlott vagy hiányzott, azt „MEKcsinálta”.

„Jani bácsi”, azaz **Kozák János**, aki a tábor „védőszentje” címet kapta – sem tudott szabadulni a gyerekek hüvökből. Együtt énekelt, táncolt velük.

A vidám, de az elválás közelsége miatt mégis meghatott búcsúestén **ifj. Kozák János**, az idei Ki Mit Tud? közönségdíjasa – a jóbarát, példakép – hangjára és gitárjátékára gyűltek össze utoljára a táborlakók.

Másnap reggel a búcsúzáskor szinte valamennyien megfogalmazták, hogy jövőre visszatérnek az itt szerzett barátaikhoz, újra együtt töltenek egy hetet.

M. A.

Farkas Oszkár versei elé

Ő, Oszkár, a nagy, terebélyes lombozatú Farkas-Ókrös család sarja, a madárcsontú, nagytermészetű **Ókrös Mari** és az orgona, zongora, harmónium készítő és javító, aranyozó **Farkas Kálmán** egyik unokája, akiről már azt hitük, végleg elbitangol a nyájából, de végülis mindannyiunk örömeire és szeretetteljes meglepődésére ezúttal is bebizonyosult a mondás: a vér nem válik vízzé. Erős, elszakíthatatlan, s oly sokszor meg-szenvedett kötődései, vénája, különös magasságokba emelte, s költővé avatta. Farkas Oszkár **Ratkó József** pajtása, vita és költőtársa, akivel együtt álltak katedrán egykoron a volt Andrassy-kastélyban Tiszadobon, s a híres **Péli Tamás** pannója alatt tanították az állami gondozottakat. Péli, a magát képirónak tartó, a Holland Királyi Akadémián felavatott művész az ősökre emlékezve ajánlotta művét a legelesettebbeknek. Ők, Ratkó és Farkas Oszkár pedig ezeknek is emléket állítva vonultak be a kiválasztottak közé.

Nem tülekedő, nem mindenáron a feltűnőséget kereső költő Farkas Oszkár. Van türelme és kitartása. Ezt példázzák költeményei, megjelent művei. Nem tartom szükségesnek felsorolni, hol, mikor jelentek meg írásai. Közülük csupán a Holdóra c. antológiát említem, aztán a Királyvizet és a nemrégiben napvilágot látott Csorog az Isten könnye kötetet, melyben van számomra egy különösen veretes mű. Ilyen maga a kötet címadó verse is. Ezúttal mégsem ezt, hanem a Pogány szerelem c. versét idézem fel: Sátrat vertél, / ágyat vetettél, / nomád szerelemben... Győzelmes kalandozó / útjaim elsodorta / pogány istennői / heved árja; / ...S most: mint hű szántóvető / immáron örökön / röghöz kötve, / hullatom sűrűn / érett magvaim öledbe.

Valami tragikusnak kell történnie, hogy megrázza lelkünket?

Hosszú, filozófiai fejtegetésekbe nyúlna, ha rejtélyeit kutatók. Egy bizonyos: nagyszájú szép unokaöcsénk Attila halála segített abban, hogy a nyáj erősebb lesz, talán összetartóbb is. Ám megválasztja az idő. Nem véletlen, hogy költő pedagógus unokaöcsém eme két sora áll márványba vésve a másik

unokaöcsém **Farkas Attila** tanár úr sír urnáján. (Oldozz fel, hogy lehunyhassam/végleg rajtad felejtett szemem.)

Barátaim! Testvéreim! Öleljétek magatokhoz Farkas Oszkár verseit.

Farkas Kálmán

Farkas Oszkár

Csorog az Isten könnye

*Gyávák vagyunk és hazugok.
Vergődünk a pillanat keresztjén,
melyre egy ismeretlen kéz szegezett.*

*Kövek között csak árnyékom mozdul,
mint égen a Nap izzó gömbje fordul
felém sötétben egy idegen arc:
nem ismerek magamra.*

*Valaha emberi társakra vágytam,
most: egyetlen kihűlt szobámban
az utat nézem, az őszi utat.*

*Ablakom üvegén, csorog, csorog
az Isten könnye.*

Karácsony

*Ma sem volt senki akit megöleljek.
Ma sem volt senki aki megöleljen.*

Te sem vagy már.

Mégis csak be kell gyűjtanom.

Karácsony van.

Isten titkát nem tudom felfejteni.

Hol késel?

*Jeleket rajzoltam ajtóimig.
Óvatosan lépdelj!
Harangszoknyád suhogása
fel ne keltse alvó füveim.*

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

A Művelődési és Közoktatási Minisztérium pályázatot hirdet a Magyarországon működő egyetemeken és főiskolákon tanuló cigány fiatalok számára. A pályázat keretében tandíjtámogatást biztosít az 1997/98-as tanév I. félévére.

Az I. éves hallgatók kivételével a tandíjtámogatás feltétele, hogy a hallgató az előző félévben legalább közepes tanulmányi eredményt ért el.

A pályázatok elbírálásánál szempontként vesszük figyelembe a hallgató által elért tanulmányi eredményt.

A támogatást közvetlenül annak a felsőoktatási intézménynek folyósítjuk, melynek hallgatója a pályázó.

A pályázathoz az alábbi dokumentumokat kérjük csatolni:

1. A felsőoktatási intézmény igazolását az érvényes hallgatói jogviszonyról.
2. A tandíj összegéről szóló igazolást.
3. Önéletrajzot.
4. A leckeönyv előző félévi másolatát.

A pályázók részleges vagy teljes tandíjtámogatásban részesülhetnek. A támogatás felső határa a kiírt tandíj összege:

- nappali tagozatos hallgatók esetében legfeljebb 50.000 Ft

- levelezős és esti tagozatos hallgatók esetében legfeljebb 40.000 Ft

- azok a pályázók, akik már rendelkeznek diplomával, a tandíj legfeljebb 50 %-ának támogatásként történő biztosítását kérhetik, maximum 40.000 Ft-ot.

A pályázat beadási határideje:

1997. szeptember 30.

A pályázat elbírálásának határideje: 1997. október 30., melyet követően minden pályázót írásban értesítünk.

A pályázatot az alábbi címre kell eljuttatni:

**Művelődési és Közoktatási Minisztérium
Kisebbségi Főosztály
1055 Budapest, Szalay u. 10-14.**

Hiányos pályázatok nem bírálunk el.

Fotó: Pálfi Elvira

A közjó érdeknélkülisége

A végtelenségig fokozott magánhaszon és az egyéni önzés viszonyai között teljességgel fölösleges a közjó szerepéről akár beszélni is. Vagy ha az utóbbi szóba is kerül, jelentéstartalmához óhatatlanul olyan képzetek kötődnek, mint amilyenek az I. Kant által elemzett szép kategóriájához. Eszerint – kissé leegyszerűsítve – szép az, ami érdek nélkül tetszik. Ám hogyan is lehetne társadalomszervező elv a közjó, ha semmi sem fontosabb a magánérdekek érvényesülésénél, s ennek révén a minél nagyobb magánhaszon elérésénél. Fráziássá változik, amilyre illik ugyan hivatkozni, de ha például a tisztességes gazdasági verseny feltételei is hiányoznak, csak a szabályokat felrugók kerülnek előnyös helyzetbe. Végülis a közjó pusztán fikcióként jelenik meg, melyet az is alátámaszt, hogy a közkeletűen emlegetett szociális érzékenység már nyomokban sem érzékelhető. Több mint kétmillió ember a létminimum alatt él, az egyenlőtlen közterhek pedig az állampolgári elégedetlenséget fokozzák.

A társadalom kettéhasadása

A nyomasztó elszegényedés iránti közöny, vagy még sokkal inkább végzeteszerű jelenséggé váló elfogadása a tehetetlenség és változtathatatatlanság érzésvilágát rögzíti. A közjó ugyanakkor a politikai nyelvhasználatban is csupán ceremonális szerepet tölt be, az „utánmondás” törvényei szerint. A haszonelvűség elhatalmasodásában (amelyt oly szívesen értelmeznek hosszú távú előnyként) megint csak a joggal emlegetett vadkapitalizmus törvényei teljednek be, a tiszta áru-jelleg, amely mindenütt érvényesül. Ám a közjó azért is válik érdeknélkülivé, mivel a civilizatórikus és a kulturális javakból való részesedés egyenlő esélye sem létezik. Ráadásul: ha ezek a javak szűkösek, illetve ha az egyéni haszon-szerzés durva technikái teremtenek minduntalan egyenlőtlenségeket, akkor szembesülünk a társadalom végzetes kettéhasadásával. Ennek jelei többet és mást jelentenek, mint amit az egyenlőtlenségek leplezésének korszakában megszoktunk. Félreismerhetetlenül ar-

ra utalnak, hogy a társadalmi igazságosság és egyenlőség eszméi végképp érvényüket veszítették. Alig akad olyan jelenség, amely mindezt reménykeltően cáfolná.

A sikerpropaganda áldozatai leszünk

Míg korábban a közjavak bizonyos köréhez tömegesen hozzá lehetett jutni, addig ez már csak hiú ábránd marad. S akik nem képesek credményes önérvényesítésre, azoknak semmi sem tűnhet abszurdabb lehetőségnek, mint annak elfogadása, hogy a túlhajtott haszonelvűség áldásaiból ők is részesülnek. S minél kisebb a rálátásunk a valóságos gazdasági folyamatokra, piacgazdaság rejtett törvényeire, annál nagyobb a veszélye annak, hogy az egyre erősödő sikerpropaganda áldozatává esünk. Csak éppen a kormányzati hatalom rövidzárlata az a tévhit: hogy az állampolgárokat szinte kultikus módon kell meggyőzni az eredményekről, mert máskülönben nem hiszik el. Így például a fizetési mérleg javulását, az infláció csökkenését, a privatizáció hasznát, a vállalkozói szellem térnyerését, a munkanélküliség mérséklődését. Csakhogy a valódi eredmények mindig kézzelfoghatóan jelennek meg, nem pedig úgy, hogy hihető látszatról beszélnek. Mert ebben az esetben semmi más nem történik, mint az irracionális állampolgári azonosulás igényének felébresztése, amely viszont rendre szétfoszlik a könyörtelen tények hatására. Miközben ugyanis a realitások nem növekednek, a megélhetés szemernyit sem könnyebb, igen nehéz a társadalmi növekedésről bármit is mondani. Az önmagukban is áttekinthetetlen gazdasági mutatók ehhez nem szolgáltatnak elégséges érveket.

A korrupció túltengése

Miközben azt is figyelembe kell vennünk, hogy a társadalmi kasztosodás egyre erőteljesebben érvényesül. Akik minden szempontból felül vannak, olyan életviteli modelleket terjesztenek, amelyeket a többség képtelen követni. Kivált azért is, mert a lemaradotakat, a megfosztott léthelyzetben élőket az önálótlanság, a külsődleges

irányítottság, a létehetőségek nivelláltsága jellemzi. S bármivel kísérletezik is az állampolgárok többsége, rendszerint a kudarccal szembesül. Legfeljebb a tartalmatlan vágyakozásoknak nyílik tág tere, amely viszont természetlenül illúziókat szül. Mindebben pedig az is szerepet játszik, hogy a felemás piacgazdaság törvényszerűségei között a személyi kapcsolatok és a különböző tőkejavak válnak az előrehaladás feltételeivé. S minél hangsúlyosabban jelennek meg ezek az elérhető teljesítményekben, vagy minél inkább a szerencsén múlik, hogy kik jutnak a felüllevők kasztjába, annál kevésbé érvényesül a társadalmi igazságosság. A korrupció elviselhetetlen túltengése pedig akaratlanul is akadályozója a valóságos teljesítményen alapuló sikernek.

A közjó keveset számít

S annak mértékében, ahogyan a tőke és hatalmi javak birtoklása szűkül, következményeit és átkait azok kénytelenek viselni, akik semmilyen „kerülő utat” nem választhatnak maguknak. Mára végképp kezd eloszlani az a tévhit, mely szerint a korlátok nélküli egyéni haszon-szerzés elkerülhetetlenül a közjót gyarapítja. Még ha a privilégizált helyzetben lévők lelkiismeretük megnyugtatója miatt olyan sokszor hangoztatják is ezt, a valóságban más történik. Az önérvényesítés végtelenné tágult határai között a közjó valami keveset számít. Mert éppen a haszonelvűség elve követeli meg parancsolóan, hogy mindenki inkább a saját, mint a többségi érdekét kövesse. Ebből adódóan a közjóért való tevékenykedés erkölcsi szempontból lehet ugyan magasztos, tiszteletet válthat ki, többnyire mégis hiábavaló. Az egyéni haszon-szerzés logikája eleve szemben áll a társadalom szociális érzékenységével, vagy akár a szociális szabadsággal is. Így akármilyen történelmi véletlenekből vagy szükségszerűségekből is reprodukálódik a magánhaszon és a közjó világa közti szakadék, következményei igen veszélyesek. A közjó érdeknélkülisége ugyanis éppen azt az esélyt szünteti meg, amely hosszabb távon a társadalmi feszültségek oldásához vezetne.

Dr. Kerékgyártó T. István

TÁJÉKOZTATÓ

Az életüktől és szabadságuktól politikai okból jogtalanul megfosztottak kárpótlásáról szóló 1997. évi XXIX. törvény, mely az 1992. évi XXXII. törvényt módosítja, 1997 június 7-én lépett hatályba. Miután a Kormány 103/1997. (VI.13.) számú rendeletében határozott a végrehajtás módjáról, az országos és megyei kárpótlási és kárrendezési hivatalok elkezdtek árusítani azokat az adatlapokat, amelyben a kárpótlási igényt be lehet nyújtani.

Az 1997. évi XXIX. törvény az Alkotmánybíróság 1/1995-ös, február 8-i határozata nyomán született, melyben felhívta az Országgyűlést, hogy 1995. szeptember 30-ig alkosson törvényt az 1992. évi XXXII. törvény diszkriminatív paragrafusainak kiküszöbölése érdekében és teremtsen meg azokat az eljárási feltételeket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a törvény 3. paragrafus (1) bekezdés c pontja alkotmányellenes szövegrészenek visszamenőleges hatályú megsemmisítése folytán keletkezett igények jogszabályi követeléseiket érvényesíthessék. A júniusban hatályba lépett új kárpótlási törvény értelmében kárpótlásra jogosultak mindazok, akiken

a/ a magyar bíróság törvényt sértő vagy semmissé nyilvánított ítélete alapján hajtották végre a halálos ítéletet, vagy

b/ a sérelmet elszenvedő a büntetőeljárás vagy a büntető ügyben hozott ítélet végrehajtása során olyan módon vesztette életét, hogy a halál bekövetkezésének kétséget kizáró oka az eljáró magyar hatóság szándékos közreműködése volt,

c/ a sérelmet szenvedett kétségkívül a magyar hatóság vagy hatósági személy politikai indíttatású önkénye miatt vesztette életét,

d/ a sérelmet szenvedett a deportálás (2/A. paragrafus) vagy a kényszermunka (2/B. paragrafus) ideje alatt halt meg.

A kárpótlásra az élő özvegy, a sérelmet elszenvedő élő gyermeke és az élő szülő, ezek hiányában – a kárpótlási összegének felére – az élő testvér jogosult. Több jogosult esetén a kárpótlás összegét az özvegy, a gyermekek és a szülők között csoportonként és a csoporton belül egyenlő arányban kell felosztani. Ezt a ren-

delkezést kell alkalmazni arra az esetre is, ha a kárpótlásra több testvér jogosult.

Az 1997. évi törvény új kárpótlási jogosultságokkal is kiegészül tehát. Kárpótlás jár a deportálásért – ha az a II. Világháború alatt faji, vallási vagy politikai okból történt –, szovjet kényszermunkára hurcolásért, illetve a II. Világháború alatt (1941. június 27. – 1945. május 9.) faji, vallási vagy politikai okból teljesített munkaszolgálatért. Ez utóbbi különösen jelentős változás, hiszen a már említett 1/1995-ös alkotmánybírósági határozat megszületését éppen a korábbi személyi kárpótlási törvények diszkriminatív volta váltotta ki. Az 1992. évi XXXII-es törvény ugyanis csak azoknak ítelt kárpótlást, akik a II. Világháború alatt harcoló alakulatnál teljesítettek munkaszolgálatot.

Mit kell tenni annak, aki a törvények ismeretében úgy ítéli meg, hogy neki kárpótlás jár?

Először is vásárolnia kell egy számozott borítékban elhelyezett adatlapot vagy a megyei kárrendezési és kárpótlási hivatalok egyikénél, vagy az Országos Kárrendezési és Kárpótlási Hivatalnál. Az adatlap ára 50 forint.

Az adatlapot pontosan kitöltve és bizonyító okiratokat mellékelve el kell juttatni – az eredeti, számozott borítékban; személyesen, vagy postán – valamelyik kárpótlási hivatalba. Fontos a határidő betartása. A törvény ugyanis úgy rendelkezik, hogy a kihirdetéstől számított 4 hónapon belül kell benyújtani a kárpótlási igényt. Az 1997. október 7. után érkező kárpótlási igényeket a hivatal nem veheti figyelembe. A határidőt mindenképpen be kell tartani, még akkor is, ha a kárpótlási igény benyújtásáig nem sikerül minden bizonyító okiratot beszerezni. A kárpótlást elbíráló, ha a rendelkezésre álló bizonyítékokat nem találja elegendőnek, hiánypótlásra szólítja fel az igénylőt, de ez nem zárja ki őt a kárpótlás lehetőségéből.

A kárpótlási jogosultság bizonyítására minden olyan okirat felhasználható, mely egyrészt tanúsítja a rokonsági fokot, az elhalálozás, az elhurcolás, a fogvatartás tényét. Tehát a Belügyminisztériumban, az Országos Levéltárban, a me-

gyei levéltárakban fellelhető összeírások, listák, a család által felkutatott személyi dokumentumok és végső esetben tanúk is bizonyíthatják a jogosultságot. Fontos szerep jut e tekintetben a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal által kijelölt érdekvédelmi szervezetnek, az általa kiállított igazolás is bizonyító erejű lehet.

Az 1997. évi XXIX. törvény nem rendelkezik a kárpótlás mértékéről. A kárpótlás összegéről, a kifizetés rendjéről, határidejéről, ütemezéséről külön törvényt alkot az Országgyűlés az igények benyújtását követően.

Tájékoztatásul a korábbi személyi kárpótlási törvényekről

Július közepéig az 1992. évi XXXII. törvény nyomán 368392 kérelemre több mint 47 milliárd forint értékű, az 1994. évi II-es (pótkárpótlás) törvény 80601 kérelemre csaknem 4 milliárd forint értékű kárpótlást ítéltek meg a kárpótlási hivatalok, melyet a jogosultak kárpótlási jegyben kaptak meg. A kárpótlási hivatalok megkezdtek – hivatalból – azok kérelmeinek az elbírálását, akik bár a korábbi kárpótlási törvények kizárták őket a kárpótolandók sorából, mégis beadták kérelmüket. Ezen igénylők közül mindazoknak az igényét, akiket az új személyi

kárpótlási törvény érint, a kárpótlási hivatalok hivatalból elbírálják, tehát új kérelmet nem kell beadniuk. Július közepéig 25 ezer ilyen ügyet bíráltak el a kárpótlási hivatalok.

Az 1997. évi XXIX. törvény ismételten rendelkezik a kárpótlási jegyek életjáradékra való váltásáról. Az a kárpótlásra jogosult, akinek a kárpótlását a törvény 6. paragrafusa (1) bekezdésének alkalmazásával kárpótlási jegyben e törvény hatálybalépése előtt megállapították, a részére kiadott és még fel nem használt kárpótlási jegy visszaszolgáltatása mellett 1997. szeptember 1-je és december 31-e között igényelheti az OKKH-tól az életjáradék megállapítását. E határidő jogvesztő, elmulasztása miatt igazolásnak nincs helye.

E rövid ismertető csak az 1997. évi XXIX. törvény néhány fontos elemére hívja fel a figyelmet, ezért érdemes azt alaposan áttanulmányozni. Az adatlap pontos kitöltéséhez a kárpótlási hivatalok ügyfélszolgálati irodái segítséget nyújtanak, hiszen mindannyiunk érdeke, hogy a sérelmet szenvedett vagy családtagja törvény adta jogával élhessen.

**Országos Kárrendezési és
Kárpótlási Hivatal**

NYILATKOZAT

A MÁSSÁG Alapítvány Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Irodája az 1997. évi XXIX. törvény és a végrehajtásról szóló 103/1997. sz. Kormányrendelet megvalósításának elősegítése érdekében, ezen belül a faji vagy vallási okokból deportált, munkaszolgálatra, kényszermunkára hurcolt vagy kivégzett magyarországi cigány/roma áldozatok vagy azok hozzátartozói kárpótlásának elősegítése érdekében,

– annak érdekében, hogy ezen áldozatok vagy hozzátartozóik eljussanak a törvény által biztosított kárpótlásig, azaz a vonat-

kozó adatlaphoz hozzájussanak és a kitöltéshez szükséges bizonyítási eljárásoknak eleget tehessenek,

– figyelembe véve a magyarországi civil lakosság és ezen belül különös tekintettel a hátrányos körülmények között élő cigány/roma lakosság várható nehézségeit a törvény jogi szövegének értelmezésével, a bizonyítási eljárások beindításával, a levéltári adatok beszerzésével,

– a kárpótlás fontosságának tudatában, a romák/cigányok kárpótlása iránti erkölcsi felelősségérzete miatt vállalja, hogy a

Jogvédő Irodától tellő leghasznosabb módon, az iroda lehetőségei szerint segíti (a jogi és ügyintézési teendőikben) a hozzá forduló cigány/roma lakosságot a kárpótlási eljárás során.

A MÁSSÁG Alapítvány Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Irodája fentieket állami feladatnak tekinti, amelyekben a fent említett erkölcsi okok miatt vállal közreműködést.

**MÁSSÁG Alapítvány Nemzeti
és Etnikai Kisebbségi
Jogvédő Irodája
Dr. Furmann Imre igazgató**

VILLÁMFI ÉS A TÜNDÉR

Valamikor réges-régen, amikor még a Tisza nem ömlött a Dunába, élt az erdő közepén, kicsiny kis kunyhóban egy cigány család. Nagy volt a szegénység a házikóban, a hét gyermek ritkán látott finom falatokat az asztalon. Csóré – így hívták az apát – favágásból tartotta el a családot. A kivágott fát a közeli falvakban adta el, de olyan kevés pénzt kapott, hogy alig tudott valamicske ételmet vásárolni. Verka, a felesége naphosszat sopánkodott, hogy költözzenek el az erdőből a városba, talán ott könnyebb lesz a megélhetés. De az ura hajthatatlan volt, mondta is számtalanszor:

– Dehogy hagyjuk itt az erdőt, a gyermekek is itt születtek, a füstös, poros városi levegő ártana nekik. Reménykedjünk asszony, talán a szerencse egyszer ránk fog mosolyogni! Teltek a hónapok, napok szegénységben, de örömben egymás iránti nagy szeretetben.

Egyszer a hét gyermek egy verőfényes délután elment a közeli rétre játszani. A rongyokból készült labdát viháncolva dobálták egymásnak.

A legnagyobb gyermek olyan magasra dobta a labdát, hogy az a keszféher bárányfelhők között eltűnt. Hiába várták játékszerüket, nem esett vissza közéjük. Csodálkozva, könnyező szemmel néztek az ég felé és halljatok csudát! Abból az irányból, ahol a labdájuk eltűnt, egy szépséges Tündér, aranyló ernyővel ereszkedett le a gyerekek közé.

Mindannyian elámultak a csodálkozástól, hát még amikor a tündér megszólalt:

– Ne féljetelek tőlem, már régen készülök hozzátok. Arra vártam, hogy üzenetet kapjak tőletek, amit meg is kaptam, kedvenc játékszerezteket, a labdátok által.

A gyermekek arcáról egyik pillanatról a másikra eltűnt az ijedtség. A Tündér kedvessége, szépsége

megigézte a gyermekeket. Boldogan játszadoztak, táncoltak együtt.

Ám hirtelen elsötétült az ég, ijeszítő felhők gyülekeztek az égen. Erős szél kerekedett, belekapaszkodott a gyermekek ruháskájába, a Tündér aranyló hajába. Egy sötét felhőből sovány, fekete alak ereszkedett alá. Teste fekete nyilakból állt, fejét arcát kékes villámok vetették körül. Villámfí volt az. Fűlsikeítő hangon megszólalt:

– Nem szeretem a vidámságot, a szépséget, azonnal hagyjátok abba a táncot! – közben éles villámokat szórt a táncolók felé. A hét gyermek és a Tündér nem ijedt meg a rettenetes Villámfítól. Tovább szólt az ének, a táncot még vidámban ropták.

Villámfí annyira feldühítette a viselkedésük, hogy mennydörgő hangon így szólt:

– Gyerekek, tudom, hogy mennyire szeretitek a szüleiteket, most elmegyek hozzájuk és elrabolom őket! – ezután egy szempillantás alatt eltűnt szemük elől, abba az irányba, ahol a szüleik laktak. A gyerekek keserves zokogásba kezdtek, annyit könnyeztek, hogy ahol álltak, kisebb tó keletkezett.

A Tündér próbálta vigasztalni a gyerekeket, de mindhiába. Ezután belefújt a sípjába, és egy manócska termelt előtűk.

– Miben segíthetek Tündér? – kérdezte a manó.

– Vedd elő varázslatos kristálygömbödet, nézd meg benne, Villámfí merre vitte a gyermekek szüleit?! – kérte a Tündér. A jótékony manó hosszan nézett a varázsgömbbe. Arca egyre komorabbá vált, majd szomorkásan megszólalt:

– Gyerekek, Villámfí elrabolta a szüleiteket, egy sötét barlangban a föld alatt, étel, ital nélkül megkötözve szenvednek. Ez a hely hét tengeren, hét hegygerincen túl van. Csak a szeretet, a kitartás a bátorság segítségével juttok el oda. Tün-

dérke, ugye segítesz majd a gyerekeknek?

Elkészült a kis csapat az indulásra, a szülők megmentésére. Elérkeztek a háborgó tengerhez, kis tutajt készítettek a kivágott fákból. A sok munkától a gyerekek kezéből már csörgedezett a vér, hátuk, karjuk nagyon fájt. De végre elkészültek! A tengeren útjukat apró halak mutatták, hisz ők is segíteni akartak a Tündéren és a gyerekeken.

A hét tengert legyőzték, de következett a hét hegycsúcs megmászása. Tündérke egy varázskötelet varázsolt a gyerekek elé, amelybe belekapaszkodtak és a hegyek megmászása könnyebben ment. Eltelt hét nap, hét éjszaka! Megtalálták a barlangot és a megkötözött szülőket. A Tündér egyetlen legyintésére lepattantak a kötelek elgémberedett végtagjaikról. A gyerekek sírva ölelték apjukat, anyjukat.

A jóságos tündér így szólt a boldog családhoz:

– Csóré, Verka, gyermekeitek szeretetből, bátorságból példásan vizsgáztak. Nem féltek a háborgó tengeren, a zord hegycsúcsokon, az irántatok érzett szeretet minden akadályt legyőzött. Üljetek fel a varázsszőnyegre és repüljete haza!

A kis család elbúcsúzott a tündértől, megköszönve a segítséget. Felültek a varázsszőnyegre és egy szempillantás alatt hazaértek.

Ám lássatok csudát! Takaros kis házikó várta őket, kert, amelyben csümölcsfák roskadoztak termésük alatt. Disznók, kacskák, libák vidám futkározása köszöntötte őket. A kamra tele minden földi jóval: szalonna, kolbász, disznósajt, talán még sódar is volt. A család soha többé nem ismerte a nélkülözést. Boldogan, szeretetben éltek életük végéig. Talán minden családban, minden házban jelen van egy csodatévő tündér, aki a szeretetre vigyáz!

Bujdosó Jánosné

F E J T Ö R Ö K

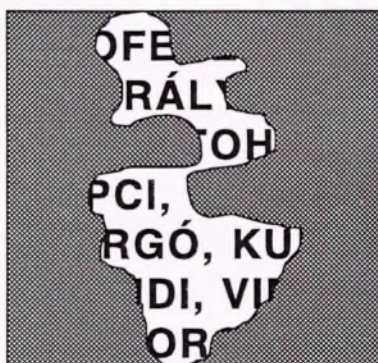

Kedves Gyerekek!

Vége a nyárnak, megkezdődik az iskolai munka! Az alábbi fejtörők, feladatok szolgáljanak egy kis „agymunkának”, hogy könnyebben menjen a tanulás!

MESEPLAKÁT

Az eső lemosta a kifüggesztett plakátot. A maradék szótöredékek-

ből három megfejtést kell beküldetnek:

1. A mese címe?
2. A megmaradt plakáton mely szereplők neve rejtőzik?
3. Melyik szereplőnek a neve nem olvasható egyik szótöredékben sem?

Gondolkodj, számolj!

Az üres téglalapok helyére illesszék a kitöltött téglalapokat úgy, hogy a műveletek elvégzése után a kérdőjel helyére mind a négy sarokba ugyanaz a szám kerüljön! Megfejtésül azt az egy számot kell elküldeni, amely a kérdőjel helyére került!

$$63 + \boxed{} = ?$$

$$39 + \boxed{} = ?$$

$$11 + \boxed{} = ?$$

$$55 + \boxed{} = ?$$

$$\boxed{96 : 6} \quad \boxed{8 \cdot 4}$$

$$\boxed{24 : 3} \quad \boxed{5 \cdot 12}$$

Játsszátok számfogócskát!

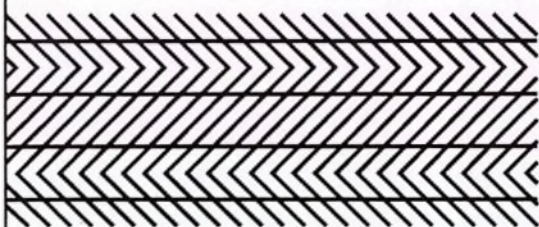
Kijelölünk egy fogót, félreáll addig, míg a többiek egy-egy számot választanak maguknak! (Ha ötten vannak, 1-5-ig). Majd visszajön a fogó és elkiáltja magát: „Fusson a kettes!” Aki a kettes számot viseli, futásba kezd, a fogó üldözőbe veszi. Ha elkapta, a hátán

visszacipeli a kiindulási helyre. Ha visszertek, a megfogottból lesz a fogó! Vigyázat! A játék időre megy, amit fel kell jegyezni! (az elkapástól számítjuk az időt, amikor a fogó a hátán viszi a játékost!) Tehát arra kell törekedni, hogy minél hamarabb elkapja a fogó a játékost, így rövidebb idő kell ahhoz, hogy terhével visszajusson a kiindulási helyre.

Szemfényvesztés

Párhuzamos-e a négy egyenes?

A háromszög oldalai egyenesek-e?

Eszperente

a/ Feladat: fordítás eszperentéről magyarra

KEREVET;

EZEN TEREMBEN ESZNEK;
SZERKEZET, MELY REGGEL
CSENGETVE FELKELT.

b/ Feladat: fordítás magyarról eszperentére

ÉLESZTŐ;

GYORSAN;

HADVEZÉR.

Megfejtésül az a., és b., feladat megfejtéseit kérjük beküldeni!

Segítsen, hogy segíthessünk!

Alapítványunkhoz sok fiatal fordul ösztöndíj-támogatásért. Olyan fiatalok, akik szeretnének tanulni, képezni magukat, de szociális helyzetük miatt ez egyre nehezebb.

Nekünk is egyre nehezebb azt válaszolni, hogy sajnos anyagi lehetőségeink korlátozottsága miatt nem tudunk segíteni. De ha Ön segít nekünk, akkor a saját gyermekén segít. Ha Ön segít, akkor nekünk nem kell nemet mondanunk.

Bármilyen összegű befizetést köszönettel vesszünk. Mi 100 forintnak is örülni fogunk. A befizetett összegről igazolást adunk, így Ön adóalapjából levonhatja.

Bankszámlaszámunk:

**MTB Rt., Szolnok Megyei Igazgatósága,
„Oktatási és Továbbképzési Központ” Alapítvány,
11501103 10006117**

Köszönettel az Alapítvány leendő támogatottjai nevében:

Paksi Éva
az alapítvány titkára

MEGRENDELŐ

Megrendelem az LD című roma lapot
..... példányban, az alábbi címre:

Megrendelő neve:

Címe:

**Előfizetési díj egy évre: 480 Ft,
fél évre: 240 Ft**

A megrendelőlapot és az előfizetés díját
a szerkesztőség címére kell eljuttatni:

5000 Szolnok, Aranka utca 3.

Telefon:

06-60/387-293

Előfizethető rózsaszínű
postai utalványon.

Megrendelőink között
az év végén ÉRTÉKES
vásárlási utalványokat
sorsolunk ki!

*Pedagógusok, könyvtárosok, érdeklődő közösségek
figyelmébe ajánljuk, hogy szerkesztőségünk
kérésre megküldi Bódi Zsuzsanna ajánló bibliográ-
fiáját cigány könyvtárak összeállításához.
A könyvek beszerzésének megkönnyítése érdeké-
ben az összeállító feltüntette a könyvek árát és
beszerzésüknek helyét.*

*A bibliográfia megrendelhető
szerkesztőségünk címén:*

LD roma lap, 5000 Szolnok, Aranka utca 3.

JOGVÉDŐ IRODÁK

Nemzeti és Etnikai Jogvédő Iroda
(vidéki irodák: Eger, Miskolc)

Irodavezető: Dr. Furmann Imre

Cím: Budapest Pf. 453/269

Telefon: 322-1491

Szolnoki Kisebbségi Jogvédő Iroda

Irodavezető: Dr. Pálfi Miklós

Cím: 5000 Szolnok, Szapáry út 19.

Telefon: 06-56/420-110

Cigányok Jog- és Érdekérvényesítő Irodája

Irodavezető: Dr. Kosztics István

Cím: 7600 Pécs, József A. u. 4.

Telefon: 06-72/325-558

**Roma Parlament Konfliktusmegelőző és
Jogvédő Irodája**

Irodavezető: Dr. Pánczél Márta

Cím: 1084 Budapest, Tavaszmező út 6.

Telefon: 06-1/313-18-87

Roma Polgárjogi Alapítvány Jogvédő Iroda
(vidéki irodák: Miskolc, Pécs, Debrecen)

Irodavezető: Horváth Aladár

Cím: Budapest VIII. Ferenc krt. 22.

Tel: 06-1/218-64-76

LAPTERJESZTŐKET KERESÜNK!

*Érdeklődni személyesen vagy telefonon lehet:
5000 Szolnok, Aranka u. 3. Tel.: 06-60/387-293.*

Országos vásárok naptára

1997. augusztus hónap

Szeptember 1. (hétfő)		Szeptember 14. (vasárnap)	
Csongrád	oá.	Békéscsaba	av.
Komló IX. 1-től 7-ig		Celldömök	bv.
Komló napok,		Csorna	av.
Bányásznap vásár		Dombóvár	ok.
Miskolc	oák.	Donaújváros	oák.
Pécs	r.	Érsekvadkert	ok.
Szeptember 2. (kedd)		Galgamácsa	av.
Cegléd	oá.	Gyomaendrőd	oák.
Pécs	r.	Hajdúszoboszló	ok.
Szeptember 3. (szerda)		Izsák	oák.
Miskolc	oá.	Jászárokszállás	av.
Miskolc	osk.	Kaposvár	ok.
Pécs	r.	Kecskemét	oá+kjv.
Tömörkény	oák.	Kiskunfélegyháza	oák.
Tura	oák.	Miskolc	av.
Szeptember 4. (csütörtök)		Pásztó	oák.
Ónod	oák.	Pásztori	bv.
Pécs	r.	Pécs	oák+av.
Szeged-		Szekszárd	oák.
Cserepes sor	ok.	Szekszárd	av.
Vésztő	oák.	Szeged-Kkd	ok.
Szeptember 5. (péntek)		Szeptember 8. (hétfő)	
Bóly	oák.	Győr	oák.
Gyöngyös	ok.	Mezőkeresztes	oák.
Hódmezővásárhely	oá.	Szeptember 9. (kedd)	
Miskolc	ok.	Gyomaendrőd	av.
Pécs	r.	Törökszentmiklós	oák.
Tornyiszentmiklós	ok.	Zalaegerszeg	oák.
Szeptember 6. (szombat)		Szeptember 10. (szerda)	
Abony	oá.	Csorna	ok.
Békéscsaba	oák.	Csorna	oá.
Hajdúszoboszló	ok.	Makó	oá.
Kaposvár	av.	Mezőcsát	oák.
Kecskemét	oá+kjv.	Miskolc	osk.
Kerekegyháza	oák.	Szeptember 11. (csütörtök)	
Komló	oák+av.	Komádi	oák.
Kompolt	oák.	Pápateszér	oák.
Magyarnándor	oák.	Szeged-	
Marcali	ok.	Cserepes sor	ok.
Miskolc	av.	Szeptember 12. (péntek)	
Ózd	ok.	Miskolc	ok.
Pécs	oák+r+av.	Polgárdi	oák.
Siófok-Kiliti	av.	Sásd	oák.
Sükösd	oák.	Szeptember 13. (szombat)	
Szentendre	av.	Apc	oák.
Tura	av.	Csorna	av.
Csorna	av.	Galgamácsa	oák.
Szeptember 7. (vasárnap)		Hajdúszoboszló	ok.
Albertirsa	oák.	Jászberény	oák.
Albertirsa	av.	Kaposvár	av.
Békéscsaba	av.	Kecskemét	oá+kjv.
Bonyhád	oák.	Miskolc	av.
Dunaföldvár	av.	Ózd	oá.
Dunakeszi	ok.	Pécs	ok+av.
Gyöngyös	av.	Siófok-Kiliti	av.
Hajdúszoboszló	ok.	Szentendre	av.
Irgszemcse	bv.	Tószeg	oák.
Kaposvár	oák+ok.	Tura	av.
Kecskemét	oá+kjv.	Vác	bv.
		Vámosgyörk	oák.
		Szeptember 15. (hétfő)	
		Kapuvár	ok.
		Karád	oák.
		Veresegyház	oá.
		Szeptember 16. (kedd)	
		Felsőnyárad	oák.
		Pápa	oá.
		Szeptember 17. (szerda)	
		Jánoshalma	oák.
		Miskolc	osk.
		Polgár	oák.
		Újkér	oák.
		Szeptember 18. (csütörtök)	
		Drávaok	oák.
		Szeged-Cserepes sor	ok.
		Szeptember 19. (péntek)	
		Miskolc	ok.
		Szeptember 20. (szombat)	
		Csorna	av.
		Hajdúszoboszló	ok.
		Kaposvár	av.
		Kecskemét	osk.
		Madaras	oák.
		Miskolc	av.
		Mohács	oák.
		Pécs	ok+av.
		Sárbogárd	oák.
		Siófok-Kiliti	av.
		Szeptember 21. (vasárnap)	
		Alsónémedi	bv.
		Békéscsaba	av.
		Böhönye	oák.
		Dunaföldvár	oák.
		Dunaújváros	av.
		Fertőszentmiklós	bv.
		Hajdúszoboszló	ok.
		Heves	oák+av+mgv.
		Jászfényszaru	av.
		Jászládány	oák.
		Jászszentandrás	bv.
		Kaposvár	ok.
		Kecskemét	oá+kjv.
		Kengyel	oák.
		Kiskufélegyháza	av.
		Kunszentmiklós	oák.
		Miskolc	av.
		Ócsöd	oák.
		Pécs	oák+av.
		Százvár	oák+av+mgv.
		Szeged-	
		Cserepes sor	av+mgv.
		Szentendre	av.
		Terény	oák.
		Tiszakécske	oák.
		Vác	oák.
		Vámosgyörk	kjv+mgv.
		Szeptember 22. (hétfő)	
		Szécsény	oák.
		Tömörkény	bv.
		Szeptember 24. (szerda)	
		Miskolc	osk.
		Szeptember 25. (csütörtök)	
		Kisbér	oák.
		Szeged-	
		Cserepes sor	ok.
		Szeptember 26. (péntek)	
		Dévaványa	oá.
		Miskolc	ok.
		Szeptember 27. (szombat)	
		Csorna	av.
		Hajdúszoboszló	ok.
		Jászárokszállás	oák.
		Kaposvár	av.
		Kapuvár	oá.
		Kecskemét	oá+kjv.
		Mágocs	oák.
		Mezőberény	av+mgv.
		Miskolc	av.
		Pécs	ok+av.
		Siófok-Kiliti	av.
		Szentendre	av.
		Tura	av.
		Szeptember 28. (vasárnap)	
		Békéscsaba	av.
		Békésszentandrás	oák.
		Csongrád	av.
		Hajdúszoboszló	ok.
		Jászsó-	
		szentgyörgy	oák.
		Jászfényszaru	oák.
		Kaposvár	ok.
		Kecskemét	oá+kjv.
		Kisújszállás	av.
		Miskolc	av.
		Pásztó	av.
		Pécs	oák+av.
		Pécsvár	oák.
		Siójut	oák.
		Szekszárd	oák+av.
		Szeged-Szentmihály	bv.
		Szeged-	
		Cserepes sor	av+mgv.
		Szentendre	av.
		Tápiógyörgye	oák.
		Tószeg	bv.
		Vámosgyörk	kjv+mgv.

R Ö V I D Í T É S E K

av.	= autóvásár
bv.	= búcsúvásár
csv.	= cserépvásár
kjv.	= közúti jármű vásár
kuv.	= kutyavásár
LNv.	= Lovas Napok vására
mgv.	= munkagép vásár
NTV	= Nemzetközi Tavaszai Vásár
nmv.	= népművészeti vásár
oá.	= országos állatvásár
oák.	= országos állat- és kirakó vásár
ok.	= országos kirakó vásár
osk.	= országos sertés- és kirakó vásár
PN	= Pünkösdi Napok
r.	= régiségvásár
üv.	= ünnepi vásár

A vásárnaplót
összeállította:
Wilhelm István

Rafael Aranka alkotása

